

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΖ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 404.

ΠΕΡΙ ΑΠΛΑΝΩΝ ΑΣΤΕΡΩΝ.

(Ὀμιλία ἐν τῷ Ἀθηναίῳ ὑπὸ τοῦ Κ. Δ. Κοκκίδου.)

Τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἐξέλεξα ὅπως διὰ τῶν ἀσθενῶν δυνάμεών μου ἐν συντόμῳ ἀναπτύξω ἐνώπιον ὑμῶν, εἶνε τὸ περὶ τοῦ συνόλου τῶν ἀπλανῶν καλουμένων ἀστέρων.

Ἐκαστος ἡμῶν σχεδὸν καθ' ἐσπέραν καταπλήττεται ἐκ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου θεάματος τοῦ ὑπερκειμένου κυανοῦ θόλου, (ὅστις εἰρήσθω ἐν παρόδῳ οὔτε ἐκ μετάλλου εἶνε οὔτε ἐξ ἄλλης τινὸς ὕλης, ἀλλὰ μόνον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνανακλάσεως τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐπὶ τῶν μορίων τῆς ἀτμοσφαιρας τῆς ἡμετέρας γῆς) καὶ τῶν κατὰ πρώτην ὄψιν ἀπειροπληθῶν στιλβόντων ἀστέρων. Πᾶς τις δὲ εἶμαι βέβαιος ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζῃ τὰ κατ' αὐτούς. Πλὴν ἢ ἄλλαι βιωτικαὶ ἀσχολίαι, ἢ καὶ ἡ ἔλλειψις καταλλήλων βιβλίων ἐμποδίζουσι πολλοὺς τοῦ νὰ γνωρίζωσι τὰ γνωστὰ ἡμῖν περὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν. Τὴν ἔλλειψιν λοιπὸν ταύτην θὰ προσπαθῆσω ν' ἀναπληρώσω τὸ κατὰ δύναμιν, αἰτούμενος συγγνώμην ἐὰν τὰ ὀλίγα ταῦτα φανῶσιν ἐλλειπῆ ὡς ἀπόρροια ὀλίγων μόνον γνώσεων. Θὰ ἐκθέσωμεν δὲ πρῶτον μὲν τὰ

φαινόμενα, εἶτα δὲ θὰ ζητήσωμεν νὰ συστηματοποιήσωμεν τὰς δι' αὐτῶν προσκτηθείσας γνώσεις ἡμῶν.

Ἐκ πρώτης ὄψεως νομίζομεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μὲ γυμνοὺς ὀφθαλμοὺς ὄρατῶν ἀστέρων εἶνε ἀπειροσ' πλὴν ἡ ἰδέα αὕτη εἶνε ἐσφαλμένη, διότι καὶ οἱ δξύτεροι ὀφθαλμοὶ μόνον δύνανται νὰ διακρίνωσιν ἄνευ τηλεσκοπίου ἕως 7000 τὸ πολὺ, καὶ τούτους οὐχὶ πάντας διὰ μιᾶς, διότι διὰ μιᾶς βλέπομεν μόνον τὸ ἡμισυ τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ ἐτέρου ἡμίσεως ἔντος ὑπὸ τὸν ὀρίζοντα. Ἐὰν τις δὲ δὲν πείθεται εἰς τοῦτο δύναται νὰ μετρήσῃ τοὺς ἀστέρας εἰς τι συμπυκνωμένον μέρος, καὶ θὰ παρατηρήσῃ τότε μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶνε μικρὸς. Ἐξαιρουμένων ὅμως τῆς καταμετρήσεως ταύτης τὸν Γαλαξίαν, ὁ ὁποῖος μὲ γυμνοὺς ὀφθαλμοὺς φαίνεται μόνον ὡς ταινία λευκοῦ φωτός.

Ἐὰν ὅμως παρατηρήσωμεν τὸν οὐρανὸν δι' ὀπτικῶν ὀργάνων, τότε βλέπομεν πολλὰ πλείονας ἀστέρας ἢ ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν ὀργάνων αὐτῶν, καὶ τοῦτο οὐχὶ ὡς πολλοὶ νομίζουσι ἐνεκα τῆς μεγεθύνσεως τῶν τηλεσκοπίων, ἀλλ' ἐνεκα τοῦ μεγέθους τῆς διαμέτρου τοῦ ὀπτικοῦ φακοῦ τοῦ ὀργάνου, δι' οὗ συμπυκνοῦνται εἰς τὴν ἐστίαν πλείονες φωτειναὶ ἀκτίνες, ἢ διὰ μόνου τοῦ μικροῦ ἀνοίγματος τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ, οὕτω δὲ καθίστανται ὄρατὰ καὶ ὀλίγα φωτεινὰ σώματα. Οὕτω διὰ τῶν ἐντελε-

στέρων ὀργάνων βλέπομεν ἕως 5½ ἐκ. ἀστέρων. Ἄλλοι οὗτοι μόνον οἱ ἀστέρες ὑπάρχουσιν; Εἰς τοῦτο ἀνθρώπος μετὰ θετικότητος δὲν δύναται ν' ἀπαντήσῃ μετὰ μεγάλης ὁμῶς πιθανότητος ἐδειξεν ὁ Olbers ὅτι ἐὰν οἱ ἀστέρες ἦνε ἀπειροὶ τὸν ἀριθμὸν, εἶνε φυσικῶς ἀδύνατον νὰ ἴδωμεν τοὺς πλείστους αὐτῶν καὶ μόνον ἐλάχιστον μέρος αὐτῶν βλέπομεν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀστέρων· ἐὰν δὲ θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν ἕκαστον αὐτῶν ἀκριβέστερον βλέπομεν ὅτι πάντες δὲν εἶνε ἐξίσου λαμπροί, ἀλλ' ἕτεροι μὲν λάμπουσι ζωηρότατα, ἕτεροι δὲ μόλις φαίνονται καὶ ἕτεροι μόλις διὰ καλλίστων ὀργάνων εἶνε ὄρατοί. Ἐὰν δὲ θελήσωμεν νὰ διακρίσωμεν τοὺς μὲ μόνον γυμνοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναλόγως τῆς λαμπρότητος αὐτῶν εἰς 6 τάξεις, τότε παρατηροῦμεν ὅτι περιλαμβάνονται

εἰς τὴν α' τάξιν	20
εἰς τὴν β' τάξιν	65
γ'	190
δ'	425
ε'	1100
ς'	3200

καὶ εἰς τὰς κατωτέρω τάξεις τῶν μόνον δι' ὀργάνων ὄρατων ἀστέρων

ζ'	13000
η'	40000
θ'	142000

Ἐντεῦθεν βλέπομεν ὅτι ὅσα κατωτέρα ἡ τάξις, τοσούτω μεγαλύτερος ὁ εἰς αὐτὴν περιεχόμενος ἀριθμὸς ἀστέρων. Ἄλλ' ἡ λαμπρότης φωτεινῆς τινος πηγῆς ἐξαρτᾶται τὸ μὲν ἐκ τῆς ἐντάσεως, αὐτῆς τὸ δ' ἐκ τῆς ἀποστάσεως· ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἥττον λαμπροὶ ἀστέρες εἶνε πολὺ περισσότεροι, πρέπει νὰ εἰκάσωμεν ἢ ὅτι ἀπέχουσι πολὺ ἀπ' ἡμῶν, ἢ ὅτι οἱ μικροὶ ἀστέρες εἶνε πλείοτεροι. Ἐκ διαφορῶν ὁμῶς φαινομένων πειθόμεθα ὅτι ἡ διαφορὰ τῆς λαμπρότητος προέρχεται τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς μεγαλητέρας ἀποστάσεως αὐτῶν, καὶ ἐντεῦθεν συμπεραίνομεν ὅτι ὅσα μᾶλλον εὐρύνεται ὁ χώρος, τοσούτω πλείοτερα σώματα περιέχει. Ἐντεῦθεν συμπεραίνομεν ὅτι οὗτοι εἶνε διαμοιρασμένοι ἐξίσου πανταχοῦ κατὰ μέτρον ὄρον.

Ἀνευρόντες οὕτω τὰ τοῦ διαμερισμοῦ τῶν ἀστέρων, ἴδωμεν καὶ τὰ τῆς περαιτέρω διατάξεως αὐτῶν ἐν τῷ διαστήματι.

Εἶπομεν ὅτι πιθανῶς τὸ πλεῖστον τῶν οὐρανίων σωμάτων φυσικῶς ἀδύνατον νὰ τὸ ἴδωμεν ἄρα εἰκάειν τὰ ὁποῖα βλέπομεν εἶνε σχετικῶς πλησίον ἡμῶν. ἴδωμεν λοιπὸν πῶς ταῦτα εἶνε διατεταγμένα. Τὸ πλεῖστον τῶν εἰς ἡμᾶς ὄρατων ἀστέρων περιέχεται ἐν τῷ Γαλαξίᾳ· ἄρα πλησίον τοῦ συστήματος αὐτοῦ εὐρισκόμεθα, καὶ ἐκ πολλῶν ἀναλογιῶν

εἰκάζομεν ὅτι καὶ ὁ ἡμέτερος ἥλιος ἀνήκει εἰς αὐτό. Ἐξετάσωμεν λοιπὸν αὐτόν. Πράττοντες τοῦτο βλέπομεν ὅτι οἱ εἰς τὸν Γαλαξίαν περιεχόμενοι ἀστέρες ἀποτελοῦσι δακτύλιον, ἐνῶ ἐκτὸς τοῦ δακτυλίου αὐτοῦ μόνον ὀλίγοι ἀστέρες περιλαμβάνονται, καὶ εἰς αὐτὸ βλέπομεν ἀναλογίαν μετὰ τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ πλανῆται ἀποτελοῦσιν ἐπίσης δακτύλιον περὶ τὸν ἥλιον. Ὅπως δὲ οὗτοι κινουῦνται, οὕτω καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ Γαλαξίου κινουῦνται ὡς αἱ παρατηρήσεις δεικνύουσιν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἔπεται ἐν συνόλῳ ὅτι οἱ πλησίον ἡμῶν ἀστέρες ἀνήκουσιν εἰς τὸ σύστημα τοῦ Γαλαξίου ὡς καὶ ὁ ἥλιος, ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν σωμάτων αὐτῶν περιλαμβάνεται εἰς συγκεντρικοὺς δακτυλίους, ὡς θὰ δεῖξωμεν, καὶ ὅτι πάντα ταῦτα τὰ σώματα κινουῦνται, τηροῦντα εἰς τὴν ἐπ' ἄλληλα ἐπιρροὴν τὸν νόμον τῆς γενικῆς βαρύτητος. Ἐκτὸς τοῦ συστήματος αὐτοῦ ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα ὁμοία συστήματα, παρουσιαζόμενα εἰς ἡμᾶς ὡς φωτονοφέλαι διαλυόμενα εἰς πληθὺν μικρῶν ἀστέρων δι' ἰσχυρῶν ὀπτικῶν ὀργάνων· ὅθεν συμπεραίνομεν ὅτι ὁ Γαλαξίας μετὰ τῆς μεγάλης πληθῆος τῶν εἰς αὐτὸν ἀνηκόντων σωμάτων, εἶνε τρόπον τινὰ μία τῶν ἐν τῇ ἀχανεῖ νήσῳ αὐτῶν, ἀς μακρόθεν βλέπομεν ὡς φωτονοφέλας.

Ἐὰν δὲ θελήσωμεν νὰ ἴδωμεν τίς ἡ θέσις τοῦ ἡμετέρου ἡλίου ἐν τῷ Γαλαξίᾳ, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ λευκὴ αὐτοῦ ταινία ἔχει τὴν μεγίστην δι' ἡμᾶς λαμπρότητα εἰς τὸ μέρος τοῦ Σκορπίου, ὅθεν ἔπεται ὅτι ἡμεῖς κείμεθα πρὸς τὸ μέρος τοῦ Σκορπίου. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοῦτοις δὲν εὐρισκόμεθα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δακτυλίου, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἄνω αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Σκορπίου, βλέπομεν μέρος καὶ τοῦ ἐπομένου ἐξωτερικοῦ δακτυλίου. Ἐν τέλει δὲ ὁ ἡμέτερος ἥλιος, ὁ τοσούτω μέγας, ὁ τόσον λαμπρὸς, δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ μόνον ἐν μικρῶν συστατικῶν τοῦ διὰ τὸ Σύμπαν μικροῦ Γαλαξίου καὶ ἡ γῆ μικρὸν μέρος τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, τοῦ ἐλαχίστου αὐτοῦ πολλοστημορίου τοῦ Σύνπαντος, τοῦ ὁποῖου τὰ θαυμάσια ὅσα μᾶλλον σπουδάζομεν τοσούτω μᾶλλον θαυμάζομεν.

Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι τὰς πρὸς ἀλλήλας σχέσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων κανονίζει ὁ νόμος τῆς γενικῆς βαρύτητος. Τοῦτο δὲ καταφαίνεται ἐκ τῶν σχετικῶν κινήσεων τῶν διπλῶν καλουμένων ἀστέρων.

Ἐξετάζοντες οὕτω συντόμως τὸ σύνολον τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἐξετάσωμεν καὶ τὰ καθέκαστα αὐτῶν ἐπίσης συντόμως. Εἶπομεν ὅτι πάντες οἱ ἀστέρες δὲν ἦνε ἐπίσης λαμπροί. Εἰς τοῦτο προσθέτομεν ὅτι οἷτε τὸ αὐτὸ χρῶμα παρουσιάζουσι πάντες· ἀλλ' οἱ μὲν πλείστοι αὐτῶν εἶνε λευκοί, τινὲς ὁμῶς καὶ ὑποκόανοι, ἢ ὑποπράσινοι, ὡχροὶ ὡς ἡ Αἰξ τοῦ

Ἡνιόχου, ἱκανοὶ δὲ τὸν ἀριθμὸν ἐρυθροὶ, ὡς ὁ Ἀντάρης, Λαμπαδίας καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Πλὴν τὸ χρῶμα αὐτῶν δὲν μένει εἰς πάντας πάντοτε τὸ αὐτό· οὕτω π. χ. ὁ Σείριος, ὅστις ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀναφέρεται ὡς ὑποκίβρος, τανῦν ἔχει λευκότερον χρῶμα.

Ἄλλὰ καὶ ἡ λαμπρότης πολλῶν δὲν μένει πάντοτε ἡ αὐτὴ, ἀλλ' ἀλλοιοῦται ἢ πιθανῶς διὰ πάντοτε ὡς τοῦ Α τοῦ Ἄετος, ὅστις ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ὡς ἀστὴρ β' τάξεως ἐνῶ τανῦν εἶνε ἀναντιβρήτως τῆς α', ἢ περιοδικῶς. Οὕτω π. χ. ὁ ἀστὴρ Β τοῦ Περσέως ἀπὸ β' ἀλλοιοῦται καὶ καταντᾷ εἰς τὴν δ' τάξιν, καὶ εἶτα πάλιν ταχέως ἐπανέρχεται εἰς τὴν β' τάξιν, διαρκούσης ὅλης τῆς περιόδου τοῦ φαινομένου 2 1/2 περίπου ἡμέρας· ὁμοίως δὲ καὶ ἕτεροι ἀστέρες πολλοί. Περὶ τῶν δὲ καὶ σπουδαίων συνάμα εἶνε τὸ ὅτι οἱ πλείστοι τῶν ἀλλοιωτῶν ἀστέρων εἶνε ἐρυθροί.

Τί ἔπεται ἐκ πάντων αὐτῶν; ἴσως ἡδύνατό τις νὰ φαντασθῇ ὅτι ἐκ τοῦ χρώματος δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν περὶ τῆς φύσεως τῶν σωμάτων αὐτῶν, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι εἶνε κατεσκευασμένα ἐκ τῶν γνωστῶν εἰς τὴν γῆν εὐρισκομένων ὑλῶν. Ἐκ τοῦ χρώματος ὁμῶς δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τίποτε, καὶ οὕτω τὸ ζήτημα τὸ ἐκ τίνων ὑλῶν εἶνε τὰ σώματα ταῦτα κατεσκευασμένα, ἔμεινεν ἄλυτον μέχρι τοῦ 1860, ὅτε ἐγένετο μία τῶν ὠραιοτέρων καὶ πιθανῶς γονιμωτέρων ἀνακαλύψεων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, δηλ. ἡ καλουμένη ἀνάλυσις τοῦ φάσματος. ἴδωμεν εἰς τί συνίσταται αὕτη καὶ τίνα τὰ ἐντεῦθεν ἐξαχόμενα.

Ἐκάστη ἀκτὴς φωτὸς μεταβαίνουσα ἀπὸ μέσου εἰς μέσον ἀλλάσσει διεύθυνσιν, θλάται, ὡς λέγομεν. Ἐὰν δὲ λάβωμεν δέσμη συνθετοῦ ἐκ πολλῶν χρωμάτων, τότε αἱ ἀκτίνες, αἱ συνιστάσαι ἕκαστον χρῶμα, χωρίζονται τῶν λοιπῶν μετὰ τὴν θλάσιν. Οὕτω τὸ λευκὸν φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστέρων διερχόμενον διὰ τριγωνικοῦ πρίσματος, χωρίζεται εἰς τὰ ἑπτὰ συστατικά αὐτοῦ χρώματα, τὰ γνωστά ἐν τῇ ἰριδι.

Ἐὰν ἡ φωτεινὴ πηγὴ εὐρίσκειται εἰς βευστὴν ἢ στερεάν κατάστασιν, τότε βλέπομεν τὰ ἑπτὰ αὐτὰ χρώματα, ἀδιαφόρως τῆς ὑλῆς ἢ τῶν ὑλῶν ἐξ ὧν αὕτη συνίσταται. Ἐὰν ὁμῶς ἡ πηγὴ εὐρίσκειται εἰς ἀέριον κατάστασιν, τότε μετὰ τὴν θλάσιν ἀντὶ τῶν ἑπτὰ χρωμάτων βλέπομεν μόνον τινὰ ἐξ αὐτῶν, καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν λαμπρὰ τινὰ μέρη εἰς τὰ διάφορα χρώματα, καὶ τὰ μέρη ταῦτα ἀλλάσσοσι κατὰ τὴν διάφορον ὑλὴν ἐξ ἧς ἡ πηγὴ συνίσταται. Ἐντεῦθεν λοιπὸν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐὰν μὲν τὸ φάσμα παρουσιάζῃ καὶ τὰ ἑπτὰ χρώματα, ὅτι ἡ φωτεινὴ πηγὴ εὐρίσκειται εἰς στερεάν ἢ βευστὴν κατάστασιν, ἐὰν δὲ πάλιν παρουσιάζῃ τινὰ μόνον τῶν

ἑπτὰ χρωμάτων, ὅτι εὐρίσκειται εἰς κατάστασιν ἀερίου καὶ ἐκ τῶν παρουσιαζομένων λαμπρῶν γραμμῶν αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τὴν ὑλὴν ἢ τὰς ὑλᾶς, ἐξ ὧν ἡ πηγὴ συνίσταται, καθόσον αἱ γραμμαὶ μιᾶς ὑλῆς δὲν καταστρέφουσι οὔτε συγχέονται μετὰ τῶν ἑτέρας τινός. Πλὴν τοῦτο βοηθεῖ μόνον διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ὑλῶν ἀεριομόρφων μόνον πηγῶν. ἴδου ὁμῶς εἰς τί συνίσταται τὸ ἐξοχον τῆς ἀνακαλύψεως τῶν μνησθέντων δύο σοφῶν.

Ἐὰν παρατηρήσωμεν διὰ τηλεσκοπίου τὸ φάσμα τοῦ ἡλίου ἢ ἀστέρων αὐτοφώτων, παρατηροῦμεν πληθὺν σειρῶν γραμμῶν παραλλήλων μὲ τὰ χωρίσματα τῶν χρωμάτων καὶ αἱ γραμμαὶ αὗται μένουσιν αἰ αὗται τὸν ἀριθμὸν, τὴν τάξιν καὶ τὸ μέγεθος, οἷον δὴποτε πρίσμα καὶ ἂν μεταχειρισθῶμεν πρὸς παραγωγὴν τοῦ φάσματος· εἶνε ὁμῶς διάφοροι κατὰ τὰς διαφορὰς φωτεινὰς πηγὰς· καὶ τινες μὲν εἶνε κοιναί, τινὲς δὲ διάφοροι. Αἱ γραμμαὶ αὗται καλοῦνται γραμμαὶ τοῦ Fraunhofer, ὅστις παρετήρησεν αὐτὰς καὶ ἐφήρμοσεν εἰς τὴν κατασκευὴν ὀπτικῶν ὀργάνων, ἂν καὶ πρὸ αὐτοῦ, ἀγνοοῦντος τοῦτο, εἶχεν ἀνακαλύψει ὁ Ἄγγλος φυσικὸς Wellston. Καὶ ὁ Fraunhofer δὲ καὶ βραδύτερον ἕτεροι, ὡς ὁ Breuster, ἐξέφεραν τὴν γνώμην ὅτι ἐκ τῶν γραμμῶν αὐτῶν θὰ κατορθωθῇ ποτὲ ἡ ἀνακάλυψις τῆς ὑλῆς τῶν φωτεινῶν πηγῶν, ὅπερ ὄντως κατώρθωσαν οἱ σοφοὶ Γερμανοὶ Kirchoff καὶ Bunsen διὰ μακρᾶς σειρᾶς παρατηρήσεων, αἵτινες ἠγάγον εἰς τὰ ἐξῆς ἐξαχόμενα. Ἐὰν ἡ φωτεινὴ πηγὴ, περιέχουσα διαφορὰς ὑλᾶς, εὐρίσκειται εἰς βευστὴν ἢ στερεάν κατάστασιν, καὶ πρὸ αὐτῆς θέσωμεν ἀτμοὺς ὑλῶν εὐρισκομένους εἰς κατωτέραν θερμοκρασίαν τοῦ φωτοβόλου βευστοῦ ἢ στερεοῦ σώματος, τότε παρατηροῦντες τὸ φάσμα αὐτοῦ ἀκριβῶς δι' ὀπτικοῦ ὀργάνου, βλέπομεν μετ' ἐκπλήξεως ὅτι εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ὑπῆρχον αἱ λαμπραὶ γραμμαὶ τῶν ἀτμῶν, παρουσιάζονται ἐν τῷ φάσματι τῆς βευστῆς ἢ στερεᾶς πηγῆς αἱ βηθεῖσαι σκοτειναὶ γραμμαὶ τοῦ Fraunhofer. Ἐντεῦθεν διὰ τινος θεωρήματος τοῦ Kirchoff, ἐπικυρουμένου ὑπὸ τῆς πείρας, συμπεραίνομεν ὅτι ἡ φωτοβόλος πηγὴ εἶνε βευστὴ ἢ στερεά, καὶ ὅτι περιβάλλεται ὑπὸ ἀτμοσφαιρας περιεχούσης τὰς ὑλᾶς τὰς ἀντιστοιχοῦσας εἰς τὰς βηθεῖσας γραμμάς, καὶ ὅτι ἡ ἀτμοσφαῖρα εὐρίσκειται εἰς κατωτέραν τῆς φωτοβόλου πηγῆς θερμοκρασίαν.

Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης λοιπὸν ἀνεκάλυψαν οἱ βηθέντες σοφοὶ ὅτι ἡ ἀτμοσφαῖρα τοῦ ἡλίου περιέχει νάτριον, σίδηρον κτλ. οὐχὶ ὁμῶς χρυσὸν ἢ ἄργυρον. Τὴν μέθοδον ταύτην ἐφαρμόσαντες ἐπὶ τινῶν ἀπλανῶν ἀστέρων οἱ Ἄγγλοι Huggins καὶ Miller, εὗρον ὅτι ὁ μὲν Λαμπαδίας (α Ταύρου) περιέχει νά-

τριον, μαγνήσιον, σίδηρον, υδρογόνον, υδράργυρον και έτέρως & άπλως ούσιας άπαντωμένες επί τής γής, ά δε άστήρ Α του ήριώνος ή ύλας άπαντωμένες επί τής γής, ούχι όμως και υδρογόνον, έπίσης δε και έτεροι άστέρες ύλας τινάς κοινάς μετά τής γής. Εύρον όμως και τό έπίσης σπουδαίον ότι πολλαί φωτονεφέλαι πρόπει να εύρισκωνται εις κατάστασιν άερίου διότι τό φάσμα αούτων προυσιάζει τάς ιδιότητας φάσματος τοιαύτης καταστάσεως τής φωτοβόλου πηγής. Τό τελευταίον όμως δέν δύναται να ήρηθή εισέτι μετά βεβαιότητος πλήρους, καθόσον φωτονεφέλη έγνωσμένη, διαλυτή εις μικρούς άστέρας, παρουσιάζει τό φαινόμενον αυτό, άν και οι ήρθέντες Άγγλοι σοφοί εξηγουσιν αυτό λέγοντες, ότι αι φωτεινάί γραμμάι του φάσματος προέρχονται όντως εκ σωμάτων εύρισκομένων εις άέριον κατάστασιν, ένφ ή φαινόμενη διάλυσις εις μικρούς άστέρας είνε κυρίως διάλυσις εις σώματα εύρισκόμενα εις άέριον κατάστασιν, πυκνότερα όμως του λοιπού μέρους τής φωτονεφέλης. έντεύθεν εξάγομεν και έτέραν όμοιότητα των λοιπών ούρανίων σωμάτων μετά του ήμετέρου ήλιου και τής γής ότι έχουσι δηλαδή πολλαίς κοινάς μετ' αούτων ύλας, όθεν δυνάμεθα να συμπεράνωμεν τό όμοιον τής γενέσεως αούτων, όθεν δυνάμεθα να έπεκτείνωμεν τήν κοσμογονίαν του Απλάσιου και επί πάντων των άστέρων, και ούτω να δεχθώμεν ότι έκαστος άστήρ έν άρχή εύρίσκετο εις άέριον κατάστασιν εκ του άστέρος αούτου έσχηματίσθησαν προρίοντος του χρόνου και δευτερεύοντα μικρότερα σώματα τ' σώματα ταύτα άποψυχαινόμενα βαθμηδόν καθίσταντο βευστά και τοúτο τοσοúτο ταχύτερον όσον μικρότερα ήσαν' είτα δια περαιτέρω άποψύξεως έσχηματίσθη επί τής έπιφανείας αούτων φλοιός στερεός, όστις προϊόντος του χρόνου δια περαιτέρω άποψύξεως καθίσταται παχύτερος. Τί μετά ταύτα γίνεται δέν δυνάμεθα να συμπεράνωμεν. Δια τής θεωρίας ταύτης εξηγείται και τό φαινόμενον, ότι έν τφ ήμετέρω πλανητικφ συστήματι εις τους πλανήτας έσχηματίσθη ήδη ό φλοιός, ένφ εις τον πολύ μεγαλύτερον ήλιον δέν έγένετο έτι τοúτο.

Ταύτα έν συντόμω περι του κόσμου των άπλανών κλουμένων άστέρων, ότινες όπως και ό ήλιος έπίσης κινούνται έν τφ δικατήματι, άλλ' ένεκα τής μεγάλης αούτων άφ' ήμων άποστάσεως νομίζομεν ότι τηρούσι τήν αούτην προς άλλήλους σχετικήν θέσιν, και άνακαλύπτομεν τήν κίνησιν αούτων μόνον δια λεπτοτάτων παρατηρήσεων. Δια δε τής άκριβούς έρεύνης των νόμων, ότινες διέπουσι πάντα τά φαινόμενα του μεγάλου αούτου κόσμου και άκουσίως άγόμεθα εις τήν παραδοχήν χειρός πανσόφου διεπούσης τό καταπληκτικόν αυτό σύνολον.

Η ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ.

Υ Π Ο

Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ ΑΡΧΙΜΑΝΑΡΙΤΟΥ.

Πάντες οι εις ξένα έθνη ύποκύπτοντες λαοί άκούσιως άναμιγνύουσι τή δημοτικήν αούτων γλώσσην λέξεις, φράσεις τε και καταλήξεις άλλοδαπάς, ών ένεκα πολλάκις έν τή φορξ του χρόνου άναφέεται σύμπλεγμα έτερογενών στοιχείων καταρτιζόντων νέαν διάλεκτον.

έν τοιούτω βοθύνω πεσών και ό έπτανήσιος λαός, ύποτελής γενόμενος έτερογλώσσων έθνών επί ολοκλήρους αιώνας, και βιασθείς ν' άναγνωρίση τήν του καταπιέζοντος αούτον ίσχυροφ γλώσσαν ως έπίσημον, διοικητικήν και προάρχουσαν, ύπέκυψεν άνεπισθητός εις τό έθνοκτόνον τοúτο νόσημα.

Ο Ζακύνθιος, μέλος ών τής έπτανήσιακής πλειάδος, ένεκα τής πολυχρονίου ύποταγής εις ξένους εκών ήκων εισήγαγε τή δημοτικήν αούτου διαλέκτα εκ των παραλίων τής Αδριατικής λέξεις και καταλήξεις όλως βαρβαροφώνους. Άνακυψάσης δ' έν μέρει τής Ελλάδος από του ξενικού ζυγοφ, και άποπειναξάσης μετά των άλλωσεων τά επί τής δουλείας εισαχθέντα άλλότρια λείψανα, επανέλαβε λέξεις και σχήματα εκ τής βαθυπλούτου μητρος, μορφώσασα εκείνην, δι' ής τοσαύτα φιλολογικά έργα σήμερον εξέρχονται. Έκτοτε ούν και ό Ζακύνθιος, εμπνεόμενος ύπό ζωογόνου αύρας έθνικής φιλοτιμίας, και τοι διακεχωρισμένος μέχρις έσχάτων τφ πολιτεύματι, συνεβάδισε τή πατρώα προόδω, και ήδυνήθη διά τής συνεχούς επιμιξίας να άποπεινάξη κατά μέγα μέρος τά του ξενισμού λείψανα, καταστήσας τήν γλώσσαν αούτου σχεδόν καθαρεύουσαν λέξεων και φράσεων άλλοδαπών.

Εί και σκοπούμεν διά βραχέων να καταδειξώμεν τον λόγον τής επαισθητής βελτιώσεως τής των Ζακυνθίων δημοτικής γλώσσης, ούδόλωζ άποπειρώμεθα να υποστηρίξωμεν ότι και προσέλαβε τήν καλλιέργειαν, ήν άπανταίς παρά τήν πρό έτων αούτονόμω Ελλάδα, ά, ένεκα τής έν Ζακύνθω άκαταλλήλου διοργανώσεως τής δημοτικής παιδείας, και έ, ως μη ύπαρξάσης έν χρήσει τής δικαστικής, ναυτικής, έμπορικής και στρατιωτικής λεξιλογίας, τής διατελούσης πρό έτων παρά τοίς έλευθέροις Έλλησι. Μόνη ούν ή ένωσις των νήσων τοúτων μετά τής μητρος αούτων, έδιδεν έλπίδας τής ποθουμένης βελτιώσεως (1).

(1) Δικαστής τις Κερκυραίος, εξετάζων έν Ζακύνθω τό 1830 χωρικών τινά ως μάρτυρα, ήκουσε ταύτα. «Είδα τον Α. να βγαίνη με τό λυχνάρι. — Α! τον είδες, άνεφώνησεν ό δικαστής.

Αναντιβήρητον ότι ίδιον τής δημολογίας και του ίδιωτεύοντος βίου παντός λαοφ, πρό πάντων δε των έν τοίς θερμοίς κλίμασι διατελούντων, τυγχάνει ό πλατειασμός και ή δια μορίων και προθετοπώτων λέξεων εκτείλιξις των άλλωζ τε δια γενικών άπολύτων και βηματικών άπαρεμφάτων έμφερομένων ιδεών. Ο Ζακύνθιος ούν κατέλιπε τον δούκον, τήν εύκτικην, τήν άπαρέμφατον, τον άπλουδ μέλλοντα και τά τοιαύτα, ποιούμενος χρήσιν τής τοιαύτης αναλύσεως. Παρατηρητέον δε ότι ό πρό δλίγων έτων έπισκεψάμενος τήν νήσον και δεύτερον επανερχόμενος θέλει θαυμάσει βλέπων τήν άποσκοράκισην των ξενοφθόγγων καταλήξεων και τήν άντικατάστασην τής ελληνικής λεξιλογίας, τοσοúτον προσηκόντως ύπό του λαοφ προσηρημομένης.

Εξοβελίσας, ούχι διά τής παρασχεθείσης αούτω δημοτικής εκπαίδευσσεως, άλλ' ύπό μόνης έθνικής συναισθήσεως τάς άναρμόστους λέξεις, έτήρησεν έν τή δημοτικήν αούτου ύψη πλειστάς, αίτινες, διά τάς άλλωιώσεις αούτων, δοκοφσι ξένα: ό περι ταύτα φιλολογών εύρίσκει τήν όλως αρχαίαν τής ρίζης και του σχηματισμοφ παραγωγήν, επ' ής δικαιούται ό Ζακύνθιος να σεμνύνεται διά τό γνήσιον τής καταγωγής του.

Και τφ όντι ό εις τάς άνωτέρας κόμας τής νήσου προσερχόμενος περιηγητής, ένφ εύρίσκει τά παρ' Ομήρω, Ησιόδω τε και Θεοκρίτω αναφερόμενα ήθη, και έθιμα, άπανταί και έν τή καθομιλουμένη γλώσση τους ούσιοδεστέρους ιδιωτισμούς τής Ιωνικής και Αιολοδορικής διαλέκτου, τους έν τοίς έργοις των δοκιμωτέρων λογογράφων και ποιητών άπαντωμένους. Επί μόν των ήθιμων θέλει ιδεί κατά τάς πανηγύρεις, τους γάμους και τάς κηδείας των χωρικών, έν οίς ή άγνότης έτηρήθη, πλειστάς των αρχαίων έξεις' επί δε τής γλώσσης, άτενίζων έν τφ μέσω των καταφύτων κοιλάδων τής υλιέσσης ταύτης νήσου, ένθα τά λείψανα τής ύπό του αρχαίου Ζακυνθίου λατρευθείσης Αρτέμιδος (1) έβρίμμενα μαρ-

Ντόγκα τί έλεγε του Λυχναρι; — Όχι, αφέντη, επανέλαβεν ό μάρτυς' ό Α. έδαστοφσε τό λυχνάρι. — Τ' άκουσα!.. Αλλ' όταν τον εβάστα τί του έλεγε; tanto muto era sto Licnari; • Του Γραμματέως εξηγήσαντος τήν ιδεάν του μάρτυρος, «Ανόητε, είπε προς τον χωρικόν ό δικαστής, ουδέ τήν γλώσσάν σου γινώσκεις να όμιλήσης; δέν ήμπίρεις να είπής; είδα τον Α με τό κανδιλέρι, με τήν λουτζέρνα, με τό λουμίνο, και όχι με τήν τουρκικην λέξιν λυχνάρι; Ύπαγε, και μάθε εις τό εξής να όμιλής τήν γλώσσάν σου.»

(1) έν τφ Κώμω Μελινάδω ύπάρχει πλάξ επί τής Ιερās Τραπέζης του άγ. Δημητρίου φέρουσα τήν επιγραφήν ταύτην: «Αρχικλής Αριστομένης και Αλκιδάμα Αρχικλέος Κληνίππαν τήν αούτων θυγατέρα Θεοκολλησασα Αρτέμιτι Όπιταίδι.»

έν δε τφ προαυλίω του ναοφ τίσσαρες κίονες δωρικής γλυφής. Εις τήν πλησιόχωρον κώμην Βουγιάτο φαίνονται κίονες, κιονόκρανα, βάσεις και έτερα λείψανα αρχαία του εκάι πέριξ ύπάρξαντος ναοφ τής Θεας. Τέλος επί τής θύρας τής Μονής του Σκοποφ ύπάρχει λίθος φέρων τήν επιγραφήν ΑΡΤΕΜΙΑΙ.

τουρούσι τήν ιστορίαν του, άκούει βεβαίως τον κεκοπιακότα γεωργόν μετά των υδροφόρων νεανίδων να ανταλλάσσωσι λέξεις αρχαίας. — Τάς λέξεις ταύτας οι άσματογράφοι τής νήσου μετεχειρίσθησαν άνεπιτηδούτως, ως ίδιον παντί δημοτικφ ποιητή βουλομένω συγκινήσαι τήν καρδίαν του λαοφ, προς έν και δι' έν γράφει. Όθεν ό ελληνιστής Μαρτελάος έγραφε περι τό 1795:

Να ίδω παιδιά, να ίδω παιδιά
τό φλάμπουρον κ' έγώ
τής λευθερίας όλοφθε
να λάμψη να χαρφω.

Βουνα ψιλά, βουνα ψιλά
λαγκάδια και βουθός
κηδάτε άπερνάτε
σκοτόστε τους έχθρούς

Ποτάμια τό αίμα
των τυράννων άς τρέξη
τήν γήν μας άς βρέξη
χωρίς πόνον καρδιάς, κτλ.

Ο καλλιτέχνης και ποιητής Κουτούζης όσαύτως:

Τον υιγίό του καλοικούρι τον επήρε μίαν αύγή
Και στα χειραράκια άπάνω ξεπλωθήκανε μαζή.

Ο δε έξοχος ποιητής Σολομός, έν τφ άθανάτω ύπερ τής ελληνικής έλευθερίας ύμνω του, παρεισάγει τάς λέξεις λαγκάδια, κόρφος, χλιμίτρισμα, λουλούδια, βελάσματα, χλαλοή, λέξεις αρχαίας, λαβούσας τήν εις άλληλα τροπήν των συμφώνων, τήν στέρησιν των βηματικών αυξήσεων, τήν χασμαδίαν ή και συναίρεσην των φωνέντων και τήν μεταβολήν των βηματικών καταλήξεων' άλλωιώσεις άπαντωμένες έν τφ Ανακρέοντι, Θεοκρίτω, Μόσχω, Βίωνι και έν επιγράμμασιν Ιωνιστί και δωριστί γεγραμμένοις. Η των Ζακυνθίων ούν διάλεκτος προσήνεγκε τον όβολόν αούτης τή νεοελληνική φιλολογία δια του Μαρτελάου, Κουτούζη, Γουζέλη, Κάλβου, Σολομοφ, Γρυπάρη, Τερτζέτη, και τοι πολλά τοúτων έργα δέν ήξιώθησαν εισέτι του δια τύπου φωτός.

Οί Ζακύνθιοι έν τφ λαεϊν έχρώντο τον πολυθρύλλητον σύνδεσμον Γιαμά και τό επιτακτικόν έπιόρημα Θεό, τό προτιθέμενον ως τό Ζα παρά τοίς αρχαίοις. Αλλά τό μόν Γιαμά έστι τό αρχαίον γε μήν' εκτός ότι τό γε εις γι και γά δωρικώς έτρέπετο, προσθετέον ότι οι Ζακύνθιοι, καθως προφέρουσι πλειστάς λέξεις δια του διγαμματος, ως για, γιατί, γιατίρος, γυός, γιώτα, γιορτή κτλ, ούτω και τό γε μήν εις γιαμά έτρέψαντο. Τό δε Θεό, σημαϊνον τήν του Ζα έπίτασιν ως ζάπλουτος, λέγουσι θεόπλουτος, θεόσπιτον, θεάνθρωπος. Τινές, μεθ' ών και ό άοιδίμος Γυϊλφορδ, νομίσαντες τάς λέξεις θεογάδαρος και θεογούρουον συντεθειμένας ύπό του Θεοφ, εξέλαβον ως βλασφημίαν, ένφ τό Θεό παράγεται εκ του Θεά και Θεατός, και δια τοúτο παύ-

ἔτι ἄξιον θέας ἕνεκα μεγέθους ἢ καλλονῆς προσκαμβάνει παρ' αὐτοῖς τὸ μῦθον, καθὼς Θεόσπιτον, Θεάνθρωπος, κτλ.

Οἱ μεμψιμοιροῦντες τοῖς τοιοῦτοις ἰδιωτισμοῖς, τί ἤθελον εἶπει ἀκούοντες τὰς ἀκατανόητους διαλέκτους τοῦ Ταυρίνου, Μεδιολάνων, Γενούης ἢ Νεαπόλεως; Ὁ Βιλλαρῆς μετὰ πολλῆς χάριτος γράφει:

Ἦτον ὦρα ποῦ τὸ χιόνι τῶν βουνῶν, κ' ὁ πάγος λυόει
Ροβολοῦν μ' ἄρμῃ ἀγατιζοῦν καὶ τὰ πάντα πλημμυρίζου.

Ἐνθα τὸ μὲν ἀγατιζῶ εἶναι τὸ ἀρχαῖον ἄχρηστον αὐγῶ, ἐξ οὗ τὸ αὐξῶ καὶ τὸ λατινικὸν *augeo* (αὐξάνω, μεγαλύνω), ὡς καὶ ὁ Κικέρων *augere divitiis aliquem* τὸ δὲ ροβολῶ συντίθεται ἐκ τοῦ ρομβέω καὶ βολῆ, ὡς τὸ τοῦ Πινδάρου (Ὀλυμπ. 13 433.) ἀντιβολέω. Ὁ τῆς Νεαπόλεως ὅμως ἀσματογράφος M. Βαλεντίνος λέγει:

Bennaggia quando maje, e che taliento
isece cosa che d'è chisto Poveta,
a fa vierze, anè val' ogni mmoneta,
sazzecc' a Titta, co lo ntennemiento κτλ.

λέξεις, σύνθεσις, γραφή ἀκτανόητοι εἰς ἄλλας ἰταλικὰς ἐπαρχίας.

Πολλοὺς τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας ἐξειδιασμένης ἱκανότητος ἄνδρας ἔγνω, λαλοῦντας μᾶλλον τὴν διάλεκτον, ἢ τὴν γλῶσσαν τοῦ Βοκκακίου καὶ τοῦ Μαντζόνι ἢ γράφου. — Διὸ ἐπαινούντες ἐκείνην ὡς εὐστροφον, πνευματώδη καὶ ἐθνικὴν, συνέθηκον γραμματικὰς, ἐξέδωκαν λεξικά, μετέφρασαν τὸν Ὀμηρον, Οὐίγγιλιον, Δάντην καὶ ἑτέρους ποιητὰς καὶ πεζογράφους, ἵνα διὰ τῆς διαλέκτου μεταδίδονται αἱ καλλοναὶ καὶ ἰδέαι αὐτῶν εἰς τοὺς λαοὺς καὶ εἰς τὰ πλήθη.

Οἱ Ζακύνθιοι τρέπουσιν εἰσέτι τὰ σύμφωνα εἰς ἄλληλα, μεταθέτουσιν αὐτὰ ἐν ταῖς συλλαβαῖς, προστίθενται ἕτερα ἐν ταῖς λέξεσι καὶ μεταβάλλουσι τὰ φωνήεντα καὶ τὰς διφθόγγους ὡς ΚΟΥΠΙ, ΦΟΥΝ (ι)αζῶ, βΟΥΧ(θ)ΟΥΝίζω.

Ἀλλὰ τίς δικαιούται νὰ κατηγορήσῃ τὰ καὶ ἐν ταῖς ἀρχαίαις διαλέκτοις ἀπαντώμενα; Ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀποικισθεῖσα Σικελία, ἐν τῇ δημοτικῇ αὐτῆς γλῶσση τηρεῖ εἰσέτι τὸν ἰωνισμόν, τρέπουσα τὸ ο εἰς υ, ὡς ἐν Ἡρόδοτῳ οὐρός, οὐνομα, νοῦσος· παράδειγμα τούτου ἔστω ὁ ἕξοχος Σίμων Ράβ. (Rav).

Cerca ogni strata, ogni arti per lavari
Lu capu di lu miu turmentu
Ohimè chi non ci pozzu contrastari
è nn Idra di quì teste lu miu stentu,

τοῦ ὁποίου μεταβάλλοντες τὰ σημειωθέντα υ εἰς ο, μεταποιούμεν ἀμέσως εἰς γλῶσσαν καθαρῆσαν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐκτός τινων ἰδιωτισμῶν ἀπαντῶνται καὶ πλείστα λέξεις ἑλληνικαὶ ἐν ταῖς δια-

λέκτοις τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας (1). Καθὼς οὖν πολιτικῶν μεταβολῶν ἕνεκα παρεσχέθησαν ἐν Ἰταλίᾳ οἱ ξενισμοὶ οὗτοι, οὕτω καὶ ἐν Ἑλλάδι πολλοὶ ἑβραϊσμοὶ (2), λατινισμοὶ τε καὶ τουρκισμοὶ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινήν, Βυζαντινὴν καὶ Μεσαιωνικὴν ἐποχὴν. Διότι τὰ σχολεῖα διδάσκουσι καὶ καλλιεργοῦσι τὴν γλῶσσαν παντὸς λαοῦ ὁ ἄμβων ὅμως καὶ τὸ βουλευτικὸν βῆμα μετὰ τῶν δημοτικῶν συζητήσεων γενικεύουσι καὶ τυροῦσιν αὐτὴν ἀκμαίαν. Ἡ τοῦ Ἑλλήνος γλῶσσα λοιπὸν κατ' ἀνάγκην ὤφειλε νὰ παρακμάσῃ τῇ ἰσχύϊ τῆς καὶ νὰ ἐξασθενήσῃ τῇ πρωτοτυπίᾳ. Ἀσθενήσασα ὅμως, οὐκ ἀπέθανεν. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ, τὰ Βυζαντινὰ ἀρχεῖα, τὰ ὑπὸ τρικυμιώδη ἀτμοσφαιραν τοῦ ἑλληνισμοῦ φυτάρια (χάριν πρῶτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς κιβωτοῦ) δεικνύουσιν ὅτι καὶ ἐντὸς τῶν ἐπιβληθέντων ὑπὸ τοῦ βαρβαρισμοῦ βάρων, ὑπῆρξεν ἀείποτε συνδεσμένη μετὰ τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ζῶσα καὶ ὄλον τὸ διάστημα τοῦ μαρasmus τῆς· οὐδόλως ἦν παράδοξον εἶναι καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ τῶν Ζακυνθίων γλῶσση παρεσέφρασαν ξενισμοὶ ἕνεκα τῶν περιπετειῶν τῆς νήσου. Μὴ ἐπιλαθώμεθα δὲ ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Ξενοφῶντι καὶ Ἡρόδοτῳ ἀπαντῶνται λέξεις ἀλλοδαπαί, οἷον σατραπεύω, σατραπητὴν, σάγαρις, παρασάγγη, μάγος, ἀράβη κτλ. Πολὸν μᾶλλον ἐν ταῖς ζώσαις γλώσσαις τῶν ἡμερῶν μας, οὐκ ἐκλείψουσι ποτὲ οἱ ξενισμοὶ διὰ τὴν ὁσημέραι ἐπιμιζίαν, τὴν ταχυπλοῖαν καὶ τὰς ἀνακαλύψεις. Διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς Ἑγγερος « ὀλίγον, λέγει, οὐσιώδεις ἂν παρεσέφρασαν ἐξ ἀρχῆς (ἐν τῇ Ἑλλ. γλῶσση) λέξεις λατινικαί, καὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα πολλαὶ διὰ τῶν ὀθωμανῶν καὶ ἑτέρων κατακτητῶν, διότι καὶ ἡ γαλλικὴ τοιαύτας ὑφίσταται ἀναμίξεις ἄνευ ἀλλοιώσεως τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς μορφῆς. » Ὁ ἕξοχος Βρυνέτιος λέγει: « Ἄρκει νὰ καθαρῶσθῃ ἡ γλῶσσα ἀπὸ παντὸς ξένου στοιχείου ὅπως μορφῶσθῃ κτλ. » Ὁ ἡμέτερος Καθηγητὴς Φ. Ἰωάννου λέγει: « Ἡ κοινὴ ἄρα γλῶσσα τοῦ ἡμετέρου ἔθνους θέλει μείνει πάντοτε πολὺ διάφορος τῆς ἀρχαίας. » Ὁ δὲ μακαρίτης Κοραῆς, ἐπὶ τέλους, γράφει: « Ἄς ἀφήσωσι τὴν ἀνάστασιν αὐτῆς εἰς τοὺς

(1) Ἡ ἐν τῷ ἄνω τεμαχίῳ *strata* εἶναι λίξις μεσαιωνικῆ, ἐξ οὗ στρατιλάτης, στρατεύει τὸ παιδί· ἐν τῷ στόματι δὲ τοῦ λαοῦ σώζονται εἰσέτι *coffino* κόφινος, *vestagio* βασιτάξος, *crisomilo* χρυσόμυλον, *petafio* ἐπιτάφιος, *manita* μάνδρα, *pitoco* πτωχός, *ceramida* κεραμίδι, *calamo* ὁ κάλαμος, *tapino* ταπεινός, *stratiode* στρατιώτης, *stommeca* στόμαχος, *sosamiello* γλύκισμα ἀπὸ οἰσάμου, *nuojo* βώδιον κτλ. Ἐκτὸς δὲ τοῦ γυναικείου φορέματος τῶν χωρικῶν ὁμοιάζοντος τὸ τῶν ἡμετέρων δσάκις τραγηδῶν ἐθνικὰ ἢ ἑρωτικὰ ἄσματα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, νομίζει τις ἀκούων, ὡς πρὸς τῶν τῶν βυθῶν καὶ τὸ μονότονον τοῦς χωρικούς τῆς Ἑλλάδος.

(2) Πάντες γινώσκουσι τὰ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς λέγντων, κωδραντῆς, λεγῶν, γαζαφυλάκιον, κεντηρίαν, σουδάριον, τίτλος, σπεκουλάτωρ, κουστωδία, κορβάν, ἀγγαρεύω, παράδεισος, πάσχα, κορβαγᾶς, μαμρωνᾶ, φραγγέλιον κτλ.

ἔχοντας τὸ χάρισμα τῶν θαυμάτων, διότι « ἡ ἀνάστασις εἶναι ἀδύνατος » καὶ δι' ἀνάστασιν ἐνόει τὴν καθ' ἅπαντα τῆς ἀρχαίας παλινόρθωσιν.

Ἐκθέσαντες τὰς αὐτοσχεδίους ταύτας σκέψεις ἡμῶν, οὐδόλως ἀντιποιούμεθα ὅτι πάντες ἐπιβαλλόμεθα τὴν ἀποσκοράκισιν τοῦ χυδαῖσμου καὶ τὴν καλλιέργειαν καὶ μόρφωσιν τῆς καθομιλουμένης ἡμῶν γλώσσης, τῆς ἐχούσης ἀποστολὴν τὴν εἰ δυνατόν, μετὰ τῆς ἀρχαίας προσπέλασιν· φρονούμεν μόνον ὅτι ἀνάγκη προσοχῆς νὰ μὴ καταφρονήσωμεν ὁμοῦ μετὰ τὰ ζιζάνια καὶ τὸν σῖτον, ὀφείλοντες νὰ σεβασθῶμεν τὰ δύσμορφα, ἀλλ' ὅμως γεννήματα τῆς παλαιᾶς γλώσσης τὰ εἰς τρικυμιώδεις ἐποχὰς γραφθέντα καὶ τοῖς στόμασι τῶν πατέρων ἡμῶν ἐν χρῆσει ὑπάρξαντα· διότι αὐτὰ σχηματίζουσι τὴν συγκριτικὴν γραμματολογίαν, δι' ἧς ἐσπουδάσαμεν τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης ἡμῶν καὶ διαψεύσωμεν τοὺς ἀποπειρωμένους διὰ σοφισμάτων δεῖξαι τὴν μὴ ἀνεύρεσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἡ φίλη Πανδώρα διέσωσεν ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ πληθὺν ἀσμάτων δημοτικῶν, ἔργον ἀληθῶς μεγίστης ὠφελείας πρόξενον.

Ἢδη ἐν Ἰταλίᾳ περιτρέχει ἀγγελία κολοσσαίου ἐξκόμου λεξικοῦ, τοῦ Grande Vocabolario collettivo dei dialetti d' Italia Siciliano, Napolitano, Romagnuolo, Emiliano, Lombardo, Veneto, Friulano, Piemontese, Ligure, Sardo, Corso, Maltese, *comparati alla lingua Italiana dal D. Giujeppe Bastianello*. Ἐν ἡ ἀγγελίᾳ σημειώτεον ὅτι ἡ λέξις *comparati*, σημαίνει τὴν τῶν διαλέκτων παραβολὴν μετὰ τῆς Ἰταλικῆς. Ὁ Κ. Βασιτιανέλλος ἐξαίτουμένος τῆς ἀδείας ἵνα ἀφιέρωσῃ τὸ πολύμοχθον ἔργον τοῦ τῷ Βασιλεῖ τῆς Ἰταλίας, ἐπηνέθη μεγάλως διὰ τοῦ ὑπουργοῦ Νίγγρα. ἔργον ἐπιβαλλόμενον παντὶ φιλόλογῳ οἰουδήποτε ἔθνους τε καὶ γλώσσης.

Αἱ λέξεις πάσης διαλέκτου δυοὶ τάξεις δυνατόν διαιεσθῆναι, εἰς λέξεις ξένους, καὶ εἰς ἐθνικὰς, λαβούσας ὅμως τροπὰς καὶ ἀλλοιώσεις. Τῶν τελευταίων, καὶ πρὸ πάντων τῶν ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ὀφείλομεν παντὶ σθένει τὴν ἀρχὴν καὶ παραγωγὴν διὰ τῆς ἐπιστήμης νὰ διασπαρίζωμεν. Πολλῶν τοιοῦτων ἄθροισμα ἐκληροδότησεν ἡμῖν ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Γεώργιος Κρομμύδης, ὁ δὲ Κοραῆς καὶ ὁ Κούμας πολλαὶ ἐπιστημονικῶς διηρμήνευσαν. Ὁ Κούμας πῦχτο, ὅπως ὁ Κοραῆς « τὰς ὄσας ἐσημείωσε λέξεις τὰς συνθροισθῆναι εἰς ἐν βιβλίον, τὰς ἐξηγήσῃ, τὰς πληθύνῃ ὅσον δυναθῆ καὶ μᾶς ἐκδώσῃ παράδειγμα τελειότερον λεξικοῦ συγκρίνοντος τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν γλῶσσαν. (Προλ. λεξ. Τομ. Α'.)

Εὐχῆς οὖν ἔργον οἱ λόγοι τῆς ἐλευθέρως καὶ μὴ

Ἑλλάδος νὰ ἐνασχοληθῶσι περὶ τοῦτο, ὡς γίνεται ἐν πολλοῖς ἔθνεσι· οὐχὶ ὅμως νὰ τιθῶσιν αὐτὰς ὡς βρέφη ἐκθετα, ἀλλ' εἰ δυνατόν *comparati*, τουτέστι διευκρινούντες αὐτὰς, διὰ τοὺς καταγινομένους τῇ γλωσσικῇ φιλολογίᾳ.

Ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ ἐκθέσω γλωσσάριον λέξεῶν τινῶν τῆς Ζακύνθου, ὧν ἐμνήσθη διὰ τελεῶν ἐν Νεαπόλει.

Ἄγανός — τὸ μὴ πυκνῶς ὑφασμένον. — Παρ' Ἀρχ. Ἰλαρὸς, γλυκὺς ἰλ. Β. 180 ἄγανὰ ἔπη — Ὀδυσ. Γ'. 280 ἄγανός βελέεσσιν — Πινδ. Ἰσθμ. 3. 43.

Ἄγουρος — ἕωρος, μεσολαβῆσει τοῦ διγᾶμματος, ὡς ὄφεις, αἱφῶν — *ovis, aivum*.

Ἀγκομαχοῦμαι — ἀσθμαίνω, ἐκ τοῦ ἀγγι ἢ ἀγγω καὶ μάχομαι — ὅθεν παρ' Ἀρχ. ἀγγέμαχος καὶ ἀγγίμαχος.

Ἀναγούλα — ἐμετός, ἐκ τοῦ ἄνω-ἄνω-όλα.

Ἀνάκρον — τὸ ἄνω μέρος ἢ ἡ ἐπιδερμὶς τῆς κεφαλῆς, ἐκ τοῦ ἄνω καὶ κάρ, θρίξ.

Ἄσσοις — ἡ σιδηρὰ βάρκρος εἰς τὴν στρέφονται οἱ τροχοὶ — ὁ ἄξων.

Βαβίζω — τὸ ἀρχαῖον βαύζω.

Βαργωμῶ — Βαρυγωμῶ, κατ' ἀποβολὴν γραμμάτων.

Βρυτζίλα — γῆ ἀναδίδουσα νερόν — ἐκ τοῦ βρύω, ἐξ οὗ βρύσις — ὅθεν καὶ βρυτζιλιάζω.

Γυναικολάσι, πληθὺς γυναικῶν ἐκ τοῦ ἔλασις, ὅθεν καὶ βοῖδολάσι, ποδοβολάσι, παιδολάσι.

Κακαράντζα ἢ κόπρος τῶν προβάτων, ἐκ τοῦ κακάω, κάκη (κόπρος) καὶ βάσμα, ἐκ τοῦ βάω καὶ βέζω. Ἐκ τοῦ κακάω τὸ ἰταλ. *casare*.

Καλοικουδί — ἐπίρ. — φέρειν τι ἐπὶ τῶν ὤμων εἰς οἶκον — σύνθετον ἐκ τοῦ καλῶς — οἶκαδε.

Καλαμοκάκι, κάλαμος μικρὸς εἰς ὃν τυλίσσοι τὰ νήματα. Ἐκ τοῦ κάλαμος καὶ κάνα ἢ κάνην, ἐξ οὗ Canna.

Καλοικουρί — ἐπίρ. φέρω τινὰ μετὰ προσοχῆς ἐπ' ὤμων εἰς τὸν οἶκον — Καλῶς οἰκουρέω.

Καμάρα — γέφυρα, παρ' ἀρχαίαις οἰκημα μετὰ ὄλον « ἐπὶ ζευγῶν ἐν καμάρῃσι ἐλάνασαι πρὸς τὸ ἴρὸν ἑστάσι » Ἡρόδ. 4. 199. — Ἐκ τούτου τὸ Camera — οἱ ἀρχαῖοι καὶ πλοιάριά τινα ληστρικὰ ἐσκεπασμένα ἐκάλουν καμάρας « ἀνάτια ἔχοντες λεπτὰ καὶ κοῦφα· καλοῦσι δ' αὐτὰ οἱ Ἕλληνες καμάρας. » Στράβ. 495.

Κατζουρίδα, βάρδος δι' ἧς κόπτουσι τοὺς καρπούς. — Ἐκ τοῦ κάτω αἰρέω, ζωγράφω, ἀρπάζω — ἰων. καταπρέω — κατακρημνίζω καταβάζω τι κρεμάμενον.

Κανίσκι — δῶρον στελλόμενον ἐν καλάθῳ ἐκ τοῦ κανίας, κάλαθος.

Καρκέσι — τὸ ἄκρον τῶν ἰσθῶν, τὸ Καρχήσιον

«Γλαυκα δ' ὄφθηναι διαπετομένην ἐπὶ τὰ δεξιὰ τῶν νεῶν καὶ τοῖς καρχησίοις ἐπικαθίζουσιν. Πλουτάρ. Θεμιστ. Λατ. *carchesium*.

Καπυριάζω—ἀνάπτω πῦρ ἐπὶ μέλους ἀσθενούντος—τὸ ἀρχ. καπυρίζω ἐξ οὗ «καπυρίσασα» Θεόκρ. Β. καὶ «καπυρὰ νόσος ἐξαπάλαξε.» Θεόκρ. Β. δηλαδὴ φλογώδης ἀσθένεια.

Κουτζουλιὰ—κόπρος τῶν πτηνῶν ἐκ τοῦ κόττα, κοττολεῖον, τρεπομένου τοῦ δευτέρου τ εἰς ζ ἢ τῶν ττ εἰς σσ, καθὼς κόττυφος, κόττυφος, οὕτω κοττολεῖον καὶ κουτζουλιὰ.

Κλώσσα, ἢ κλώθουσα ὄρνις ἐκ τοῦ κλώζω, σημαίνοντος τὴν φωνὴν τῆς ὄρνιθος.

Κούπα—ποτήριον ἐκ τοῦ κῦπη καὶ γύπη, κούλωμα καὶ κυπελῖς, εἶδος ποτηρίου.

Κουτουπόνω—ὄρμῳ ἐπὶ τινος, καὶ κατὰ πονέω.

Καρκκρίζω—ἡ φωνὴ τῆς ὄρνιθος ὅταν θὰ γεννήσῃ ἐκ τοῦ καρκαίρω, ἠχολογῶ, ἀντηχῶ.

Κάρνος—ἐλικοειδὲς ὄστρακώδες δι' οὗ σαλπίζουσιν οἱ μυλωθροὶ. Ἐκ τοῦ κάρνον, σάλπιγξ τῶν Γαλατῶν. Διοδ. ἑ. 30.

Κουβέλι—κυψέλιον, ἀναλυομένου τοῦ ψ εἰς βσ καὶ ἀποβαλλομένου τοῦ σ.

Κράνη—ἐλλειψίς βροχῶν καὶ χόρτων—ἐκ τοῦ κραναός.

Αἰοκόκια, τὰ μένοντα τῶν στιπτομένων ἐλαίων—ἐλαίων κόκκοι.

Λαχανιάζω—ἀσθμαίνω ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιτακτικῶ ἐπιβρόχηματος λα καὶ χαινώ, ἀνοίγω τὸ στόμα. Μετάλληζιν ἀμεταβάτου ῥήματος, καθὼς στενάζω οὕτω λαχανιάζω.

Λιμπι—δοχεῖον πέτρινον ἀρκετῆς χωρητικότητος ἐν τῷ ἐλαιοτριβείῳ. Ἐκ τοῦ λίμβος ἢ λιμβός, πολυφάγος, ἀχόρταγος.

Μάζαλι—πίτυρα θρασυμένη δι' ὧν ἀλείφουσι τὰ νήματα εἰς τὸ ὑφαντήριον. Ἐκ τοῦ μάζα, ἄλευρος θρασυμένος ἢ παρ' Ἡρόδ. 1. 200 ἄρτος κρίθινος.

Μιτάρι—νήμα ἀναγκαῖον εἰς τὸ ὑφαντήριον, ἐκ τοῦ μίτος. Ἰλ. Ψ 762. «Πηνὶν ἐξέλεκουσα παρέη μίτον.»

Ξευτιλλάω—ἀνασύρω τὴν θρυαλλίδα—ἐκ-τίλλω

Πέτζα—τὸ ἐξώτατον παντὸς σώματος, ἐξ οὗ καὶ πετζίον ἐκ τοῦ ἀρχ. πέτζα.

Παστρεύω—καθαρίζω, ἀντι σπαστρεύω, ἐκ τοῦ σπάρτον, ἐξ οὗ γίνονται τὰ σαρώματα ὅθεν σπαστρεύω, σπαστρεύω, παστρεύω—καθαρίζω με σάρωστρον ἀπὸ σπάρτα.

Ρόγος—ἀποθήκη ἐλαίων, Παρὰ τοῖς Σικελίοις Ρόγος ἐκαλεῖτο σωρὸς σίτου ἢ γεννημάτων.

Σαμάρι—ἐκ τοῦ σαγμαῖριον καὶ σάγμα, σκέπασμα τῶν ἵππων.

Σεγούνη—φόρεμα μάλλινον ἐκ τοῦ σάγανον, σαγή, σάττω, σαγανός.

Σκουτέλι—σκευὸς βαθουλῶν, ἐκ τοῦ κοτύλη, ἐξ οὗ τὸ κουτάλα καὶ κουτάλιον.

Σκουφι—κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ἐκ τοῦ σκυφίου καὶ σκύφος—κρανίον.

Σπορδακῆς—βάτραχος ἐκ τοῦ πορδακῆς καὶ πορδακῆς προσθήκη τοῦ σ, σημαίνοντος ὑγρὸς, βουτρυμένος εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἀρδακῆς ἐκ τοῦ ἀρδῶ.

Σιχαίνομαι, σικχαίνομαι ἐκ τοῦ σίχχος, ἀνόρεκτος.

Σκαρρίζομαι—σχεδιάζω διὰ τοῦ νοός, ἐκ τοῦ σκαρριφάομαι, γινόμενου ἐκ τοῦ σκάριφος, κονδύλιον πρὸς σχεδιογραφίαν.

Στραγγουλιζώ—συσφίγω, πνίγω, ἐκ τοῦ στραγγω, καὶ στραγγαλιὰ βρόχος, ἐξ ὧν strangolare, παρὰ τοῖς Ο'. ψαλμ. ΡΚΔ'. «Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς ἀπάξει Κύριος.»

Τζαρούχι—ὑπόδημα τῶν χωρικῶν ἐκ τοῦ ταρίχιον, γινόμενον ἐκ τετραριχουμένου δέρματος.

Τζήπουρον—στέμφυλον, τὰ ἀπομένοντα ἐκ τῶν στιπτομένων σταφυλῶν—ἴσως—σήπουρον ἐκ τοῦ σήπω, με σημασίαν κάμνω νὰ ζυμοῦται ἢ νὰ βράζῃ τι, διότι τὰ τζήπουρα τιθέμενα εἰς νέον οἶνον ποιοῦσιν αὐτὸν νὰ βράζῃ καὶ μεταβάλλειν τὸ χρῶμα.

Χασμουριόμαι—bâiller ἀνοίγω τὸ στόμα—ἐκ τοῦ χασμάομαι, χασμός καὶ χασμή, ὅθεν καὶ χασμώδης ὁ νυστάζων, ὁ ὑπνηρός.

Χλαλοή—ἀλαλαγὴ ὄχλου.

Χλιμίτρισμα.—Ἡ φωνὴ τοῦ ἵππου, λέξις ὀμηρικῆ—«Μάλα δὲ χρεμέτιζον.» Ἰλ. Μ. 51, ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἀχρήστου χρέμα.

Ῥγυάζομαι—φωνάζω ὡς σκύλος, ἐκ τοῦ ὠρυάομαι καὶ ὠρύομαι, ἐξ οὗ ὠρυγμός, ὅθεν «Ῥγυάζονται οἱ σκύλοι» ululant canes. Virg.

Παστέλι—γλύκισμα ἐκ μέλιτος καὶ σπασάμου—Ἐκ τοῦ παστήλη καὶ πάστη—παλαιῶ ἐδέσματος—Τὸ γλύκισμα τοῦτο πωλεῖται εἰς τὰς πανυγήρεις τῆς Ζακύνθου.

Κουλλούρα—ἄρτος κυκλοειδής—ἐκ τοῦ κολλύρα παρ' ἀρχ. ἄρτος ὠπτημένος ἐκ τοῦ προχείρου ἐν τῇ ἐστίχ—Βλ. Ἀριστοφ. Ἐκ τούτου καὶ τὸ κολλύριον καὶ παρὰ Ζακύνθ. κουλλούριον.

Ρογι—ἀγγεῖον μικρόστομον ἵνα ἐκρέη ὀλίγον—Ἐκ τοῦ ροῦς, ρός—Ρόιον καὶ διὰ τοῦ διγάμματος Ρογιον.

Σφυρίδαν—καλοῦσιν οἱ χωρικοὶ κάλαθον ἐκ βρούλων ἐν οἷς θέτουσι τὰς ἀλεσμένας ἐλαίας διὰ νὰ ἐκχύσωσι τὸ ἐλαιον.—Ἐκ τοῦ σφυρίς.

Φυτήλι—ἡ θρυαλλίς, ἐκ τοῦ φυτὸν καὶ φυταλίζω.

Φρύσσα—ψωμίον δίπυρον ἐκ τοῦ φρύγω καὶ φρύσσω, ξηραίνω, ψήνω.

Φοράδα—ἵππος θήλυς—τὸ φορδᾶς—ἄδος, κατ' ἀποβολὴν τοῦ β.

Φρυάδα—τὸ εἰς τὰ παράθυρα σιδυροῦν δρύφακτον. Τινὲς ἐνόμισαν ἐκ τοῦ ferro, ferrata—ἀπεναντίας θύρα—θυριάς, θυρᾶς καὶ τροπὴ τοῦ θ εἰς φ—φρυάς.

Φυρίδα—ὑποκορ. τοῦ θύρα, θυρίς, θυρίδος, τροπὴ τοῦ θ εἰς φ. Καθὼς παρ' ἀρχ. φλᾶν, φήρ, ἀντί θλᾶν, θήρ.

Ψαρὸς—κυρίως ἐπὶ ἵππων ἐχόντων χρῶμα μικτόν, λευκὸν καὶ μέλαν' με τὴν αὐτὴν σημασίαν παρ' Ἀριστοτέλη «Ψαρὸς ἵππος.»

Ἐν Νεκτόλει κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον.

ΓΕΩΠΟΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ἦτοι μαθήματα ἐφηρμοσμένης Βοτανικῆς

Διδασκόμενα

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ.

Μάθημα πέμπτον.

Περὶ φύλλων.

(Ἰδε φυλλ. 403.)

Εἶδομεν με ποῖον τρόπον εἶναι κατεσκευασμένους ὁ καυλὸς καὶ αἱ ρίζαι τῶν φυτῶν ὡς ἴδωμεν τώρα πῶς εἶναι κατεσκευασμένα τὰ φύλλα, καὶ τί χρησιμεύουσιν εἰς τὸ φυτὸν.

Ἐν τέλειον φύλλον σύγκεται· πρῶτον, ἀπὸ ἐν πεπλατυσμένον καὶ πράσινον μέρος, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ἔλασμα· δεύτερον ἀπὸ μίαν οὐράν, τὴν ὁποῖαν κοινῶς ὀνομάζουσι κοτζάρι καὶ ἡμεῖς ὀνομάζομεν μίσχον· καὶ τρίτον ἀπὸ δύο μικρὰ φυλλάρια, εὐρισκόμενα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ μίσχου, τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν παράφυλλα.

Τὰ παράφυλλα πολλάκις ἐλλείπουσι, καὶ διὰ τοῦτο ἔχομεν φύλλα μόνον με ἔλασμα καὶ μίσχον. Ἐνίοτε καὶ αὐτὸς ὁ μίσχος, ὅστις εἰς ἄλλα φυτὰ εἶναι μεγαλύτερος καὶ εἰς ἄλλα μικρότερος, ἐλλείπει καὶ αὐτὸς, καὶ τότε τὰ φύλλα φαίνονται ὡς προσκεκολλημένα ἐπὶ τοῦ κλάδου, ἢ τοῦ καυλοῦ, καὶ λέγονται ἄμισχα ἢ ἐπιφυῆ.

Εἰς ἄλλα πάλιν φυτὰ μετὰ τὸ ἔλασμα, τὰ φύλλα πλατύνονται πρὸς τὴν βᾶσιν τῶν καυλῶν, ἢ τὸν κλάδον· τὸ ὄργανον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐν εἰδὴ θήκης περιέχει τὸν κλάδον, ἢ τὸν καυλὸν, καλεῖται κλέδος, καὶ τοιοῦτον κολεῶν ἔχουσιν ὅλα τὰ σιτηρὰ, τὸ κοινὸν καλάμι, καὶ ἄλλα μονοκοτυλήδονα φυτὰ.

Τὰ φύλλα ἔχουσι νεῦρα μάλλον ἢ ἦττον ἐξέχοντα πρὸς τὴν κάτω ἐπιφανείαν τῶν. Ἐὰν παρατηρήσωμεν καλῶς τὰ νεῦρα ταῦτα θὰ ἴδωμεν ὅτι εἶναι διακλαδισμοὶ τοῦ μίσχου. Καὶ εἰς μὲν τὰ δικοτυλήδονα φυτὰ ὁ μίσχος ἐξακολουθεῖ καὶ χωρίζει τὸ ἔλασμα κατὰ μῆκος εἰς δύο ἴσα μέρη, καὶ διακλαδίζεται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὡς πτερὸν διὰ νὰ σχηματίσῃ τὰ νεῦρα τοῦ φύλλου· εἰς δὲ τὰ μονοκοτυλήδονα, διαχωρίζεται εἰς εὐθύγραμμα καὶ παράλληλα νεῦρα ἀπὸ τὴν βᾶσιν τοῦ ἔλασματος.

Ἡ γωνία, τὴν ὁποῖαν σχηματίζει ὁ μίσχος τοῦ φύλλου με τὸν καυλὸν, ἢ τὸν κλάδον, ὀνομάζεται *μασχάλη*. Αὐτὴ ἡ μασχάλη εἶναι μέρος λίαν σπουδαῖον, διότι αὐτοῦ γεννῶνται οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν φύλλων καὶ τῶν ἀνθῶν. Πᾶν ὄργανον ἐν γένει τοῦ φυτοῦ, τὸ ὁποῖον φύεται ἀπὸ τὴν μασχάλην, ὀνομάζεται *μασχάλιον*. Οἱ ὀφθαλμοὶ περικλείουσι μίαν γενεάν φύλλων ἢ ἀνθῶν, καὶ ἀνευ ὀφθαλμῶν οὔτε ἀνθησις, καὶ κατὰ συνέπειαν καρποφορία, οὔτε διακλαδισμὸς γίνεται.

Τὰ φύλλα συνήθως εἶναι πράσινα, ἀπαντῶνται ὅμως, ἀλλὰ πολλὰ σπανίως, φύλλα κόκκινα καὶ κίτρινα. Εἶνε δὲ πράσινα τὰ φύλλα, διότι ὁ κυτταρώδεις ἴστός τῶν περιέχει μίαν πρασίνην ὕλην, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζομεν *χλωράσμα*. Ἡ ὕλη αὕτη εἶναι εἰς κατάστασιν μικρῶν κόκκων καὶ ἀναπτύσσεται βοηθεῖα τοῦ φωτός. Ὅταν ἐν φυτῶν δὲν ἔχη ὅσον φῶς χρειάζεται, τὰ φύλλα του κιτρινοῦσιν ἢ λευκαίνονται· διὰ τοῦτο τὰ ἐσωτερικὰ φύλλα (ἢ λεγομένη καρδία) τοῦ κοινῶν λαχάνου ἢ τοῦ μαρουλίου, εἶναι λευκά, διότι δὲν τὰ προσβάλλει ὅσον χρειάζεται τὸ φῶς. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον καὶ ὅλα τὰ φύλλα τῶν φυτῶν εἶναι πρασινώτερα ἀπὸ τὸ ἐπάνω μέρος παρά ἀπὸ τὸ κάτω, διότι τὸ ἐπάνω μέρος φωτίζεται περισσώτερον.

Μετὰ τὰς ρίζας, αἵτινες ἀπορροφῶσιν ἐκ τῆς γῆς τὴν τροφήν τοῦ φυτοῦ, τὰ φύλλα εἶναι τὸ σπουδαιότερον ὄργανον τῆς θρέψεως. Ἐντὸς αὐτῶν γίνονται ἡ ἀναπνοὴ τοῦ φυτοῦ, δηλαδὴ εἰσέρχεται ὁ ἀήρ καὶ ἀποσυντίθεται· καὶ τὸ μὲν χρήσιμον μέρος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἀνθρακικὸν ὄξύ, κρατεῖται, τὰ δὲ ἄλλα μέρη τοῦ ἀέρος ἀποβάλλονται ὡς περιττά.

Ὁ ἀήρ ἐμβαίνει εἰς τὰ φύλλα ἀπὸ μικροῦς πόρους, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται κατὰ πολλὰς χιλιάδας εἰς τὸ κάτω μέρος τῶν φύλλων, καὶ οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται *στόματα*. Τὰ στόματα ταῦτα συγκοινωνοῦσι με κοιλιότητος πολλὰς εὐρισκομένας ἐντὸς τοῦ κυτταρώδους ἴστου τῶν φύλλων.

Τὰ φυτὰ, λοιπὸν, ἀναπνεύουσι διὰ τῶν φύλλων τῶν, καὶ τὰ φύλλα εἶναι οἱ πνεύμονες τῶν φυτῶν. Ἐὰν θέλῃς νὰ ξηράνης ἐν δένδρον ἀφαίρεσέ του τὰ

φύλλα του, και κόπτε δσα νέα θά γεννηθώσι. Διά του τρόπου τούτου, επειδή το δένδρον δεν θά ήμπορέση νά αναπνεύση, ούδ' ν' αποβάλη διά των στόμάτων των φύλλων εις κατάστασιν ατμού τὰ περιττά υγρά, τὰ όποια άκαταπαύστως αί ρίζαι πέμπουσι διά των κλάδων και του καυλού εις τὰ φύλλα, τὰ όποια δεν έχει, το δένδρον δεν θέλει άργήσει νά ξηρανθῆ.

Τὰ φύλλα λέγονται *καταπίπτοντα* όταν κατά το φθινόπωρον πίπτουσι θλα διά μιᾶς και άνανευονται τήν άνοιξιν, ως συμβαίνει εις τὰ περισσότερα δένδρα των ψυχρών κλιμάτων, και εις πολλά ιδικά μας' λέγονται *άειθαλή* όταν διατηροῦνται δύο, ή περισσότερα, έτη, και πίπτουσι βαθμηδόν, εν ᾧ συγχρόνως γεννώνται άλλα εις αντικατάστασιν. Έκ τῆς ιδιότητος ταύτης των φύλλων τὰ δένδρα καλοῦνται *φυλοφόροντα* όταν χάνωσι τόν χειμώνα τὰ φύλλα των, ως ή κέραςος, ή μηλέα, ή μωρέα και τὰ παρόμοια' λέγονται δέ *άειθαλή*, ως ή πορτοκλλάα, ή κυπάρισσος, ή πεύκη και τὰ παρόμοια, τὰ όποια είναι πάντοτε πράσινα.

Τὰ φύλλα προσκολλώνται εις τούς κλάδους και εις τούς καυλούς κατά τρεις τρόπους.

Α^ο. Είτε είναι σκορπισμένα και χωρισμένα ανά εν όλόγυρα του καυλού ή του κλάδου, ως εις τήν λεμονιάν και τήν μωρέαν, και λέγονται *επαλάσσορα* ή *κατ' έραλλαγήν*.

Β^ο. Είτε κείνται κατά ζεύγη, τὸ εν άντικρὸ του άλλου, ως εις τήν ελαίαν και τήν μύρτον, και άλλα φυτά, και λέγονται *άντιθετα*.

Γ^ο. Είτε φύονται περισσότερα των δύο από εν μέρος του καυλού περι τόν καυλόν, καθώς εις τήν πιροδάφνην και τὸ ριζάρι, και λέγονται *σπονδυλωτά*.

Τὰ φύλλα λαμβάνουσι διαφόρους τροποποιήσεις και μεταμορφώσεις.

Ενίοτε εξαμβλοῦνται, δηλαδή καταστρέφεται, τὸ πλατὺ έλασμα του φύλλου, και τότε ο μίσχος πλατύνεται και λαμβάνει μορφήν φύλλου, ως συμβαίνει εις πολλά είδη άκακιών τῆς Νέας Όλλανδίας, και τὰ τοιαῦτα φύλλα ονομάζονται *ψευδόφυλλα*.

Άλλοτε πάλιν και ο μίσχος εξαμβλοῦται και μένουσι μόνον τὰ δύο παράφυλλα, τὰ όποια αναπτύσσονται περισσότερο και σχηματίζουν διὰ φύλλα τὸ εν πλησίον του άλλου, ως τουτο συμβαίνει εις τὸ λάθυρον (τὸ κοινῶς *λαθοῦρι*), και εις τὸ πίσσον (τὸ κοινῶς *μπιζέλι*).

Τὰ μέρη ενός έλασματος του φύλλου είναι τὰ άκόλουθα' *ά*, ή βάσις δηλαδή τὸ μέρος όπου συνένεται τὸ έλασμα με τόν μίσχον ή με τόν κλάδον, εάν ο μίσχος δεν υπάρχει, δηλαδή εάν τὰ φύλλα είναι *άμισχα* και *έπιφυή*.

β. ή κορυφή, δηλαδή τὸ αντίθετον μέρος εις τήν βάσιν.

γ. τὰ δύο πέρατα ή άκρα αὐτου, τὸ δεξιόν και τὸ άριστερόν.

δ. αί δύο επιφάνειαι αὐτου, ή άνω και ή κάτω.

Τὰ σχήματα των φύλλων είναι πολλά και διάφορα' τὰ συνηθέστερα είναι' τὰ *λογχοειδή*, ως τὰ τῆς ροδακινέας, τὰ *βελιοειδή*, ως τὰ του άρου (τῆς κοινῆς δρακοντιᾶς), *καρδιοσχίμα*, ως τὰ τῆς κοινῆς πασχαλέας και του ίου' (του τουρκιστί *μενεξέ*). *ωοειδή*, ως τὰ τῆς άπίας και τῆς μηλέας, *υπομήκη*, ως τὰ τῆς λείας Κραταίγου και τὰ τῆς Ιαπωνικῆς μεσπιλέας και τὰ τῆς Κεράσου, *κυκλικά*, ως τὰ τῆς μάλαχης και τὰ τῆς βερικοκκέας, *γραμμοειδή*, ως τὰ φύλλα των περισσοτέρων σιτηρῶν, *ταιριοειδή* ως τὰ του καλάμου και του άρβουσίτου κτλ.

Τὰ πέρατα ή άκρα των φύλλων, εάν δεν έχουν διδόντας μικρούς ή μεγάλους και είναι συνεχῆ, λέγονται *άκέραια*, εάν έχουν μικρούς και ίσους δόντας ως του πριονίου λέγονται *πριονωτά*, εάν οι δόντες είναι ολιγώτεροι και μεγαλύτεροι από τούς του πριονος λέγονται *όδορωτά*, εάν σχίζονται περισσότερο μέχρι του τετάρτου του πλάτους των λέγονται *βαθισχιδή*, και εάν τὸ έλασμα των σχίζεται δεξιά και άριστερά μέχρι του μεσαίου νεύρου και με κάπποιαν τάξιν λέγονται *πτεροσχιδή* εάν δέ αί βαθειαι έντομαί γίνονται από τήν περιφέρειαν του φύλλου πέντε έως έπτά τόν αριθμόν και διευθύνονται πρὸς τήν βάσιν του φύλλου ώστε να εικονίζωσι τήν πλάμην τῆς χειρός μας, λέγονται *παλαμοσχιδή*, εν γενει δέ αί έντομαί όλχι των άκρων εις τὰ φύλλα γίνονται κατά τήν διεύθυνσιν των νεύρων των.

Και τὸ σχήμα των φύλλων, και οι μικροί ή οι μεγάλοι δόντες τούς όποιους έχουν εις τὰ άκρα των, είναι σπουδαίον χαρακτηριστικόν δια να διακρίνωμεν εν είδος φυτου από εν άλλο.

Ενίοτε τὰ φύλλα γίνονται σαρκώδη και παχέα, ως εις πολλά παχύφυλλα φυτά συμβαίνει' ενίοτε πάλιν γίνονται ξηρά και ξυλώδη συχνότατα φέρουσι τρίχας άραιάς ή πυκνάς, μαλακάς ή σκληράς, μεγάλας ή μικράς, και από τήν τρίχωσιν των αὐτην τὰ φύλλα ονομάζονται, *χνοώδη*, *βρυβακώδη*, *σπρικώδη*, *δασύτριχα* ή *άτριχα* και *λεϊα* εάν δεν έχουν διόλου τρίχας.

Άλλοτε πάλιν τὰ φύλλα έχουν ακάνθας, αιτινες δεν είναι άλλο τίποτε ειμή τὰ ξηραίνόμενα άκρα των λεπτοτέρων διακλαδώσεων των νεύρων των.

Όταν ο μίσχος των φύλλων φέρη εν μόνον έλασμα, ως εις τὰ περισσότερα δένδρα μας, τὰ φύλλα λέγονται *άπλά*, όταν όμως φέρη περισσότερα από εν

τὰ φύλλα λέγονται *σύνθετα*, και εκαστον έλασμα καλεϊται *φυλλάριον*.

Των συνθέτων φύλλων ο μίσχος ονομάζεται *ράχις* δύναται δέ ή *ράχις*, να τελειώνη είτε εις εν φυλλάριον, και τότε τὸ σύνθετον φύλλον λέγεται *περιτοκατάληκτον*, καθώς εις τήν καρυδέαν, είτε εις εν ζεύγος φυλλαρίων, καθώς εις τόν σχίνον.—Τὰ σύνθετα φύλλα λέγονται *δίζυγα*, *τρίζυγα*, *τετράζυγα*, *πολύζυγα* από τόν αριθμόν των ζευγαρίων των φυλλαρίων τὰ όποια έχουν.

Άλλά τὰ σύνθετα φύλλα, ενίοτε, αντί να φέρωσιν επί τῆς *ράχως* άμέσως τὰ φυλλάριά των, φέρουσι δευτέρας *ράχεις* αιτινες φέρουσι τὰ φυλλάρια' τὰ σύνθετα τότε φύλλα ονομάζονται *δις σύνθετα*, καθώς εις τήν κοινήν Γαζίαν.

Άλλοτε πάλιν τὰ σύνθετα φύλλα αντί να φέρωσιν εις τὰς δευτέρας αὐτάς *ράχεις* τὰ φυλλάριά των, έχουν τρίτας επί των όποιων φέρουσι τὰ φυλλάριά των. Τότε διά τόν αὐτόν λόγον ονομάζονται *τρεις σύνθετα*.

Εάν δέ εξακολουθοῦσι να φέρωσιν αὐτά τρίτας *ράχεις*, τετάρτας και πέμπτας κτλ. τότε ονομάζονται *πολυσύνθετα* και *υπερσύνθετα*.

Όταν τὰ σύνθετα φύλλα φέρωσιν εις τήν κορυφήν τῆς *ράχως* τὰ φυλλάριά των, ως τὰ δάκτυλα μιᾶς χειρός, τότε λέγονται *δακτυλωτά*.

Τὰ φύλλα έντός του κυταρώδους ίστου των φέρουσι διάφορα έλαια άρωματικά, και πολλά φυτά καλλιεργοῦνται μόνον και μόνον διά τουτο τὸ άρωμα, καθώς ή κοινή λεβάντα, τὸ δενδρολίβανον, ο ήδύσσομος ο βασιλικός, και άλλα παρόμοια.

Καθώς είδαμεν ότι οι βολβοί δεν είναι καθ' έαυτὸ ρίζαι, άλλ' όφθαλμοί υπόγειοι, τοιουτοτρόπως πολλά φύλλα δεν είναι κυρίως φύλλα, αλλά κλάδοι πεπλατυσμένοι οι όποιοι έχασαν τὰ φύλλα των και έγιναν *φυλλοειδεις*, ως τὰ φύλλα τῆς κοινῆς φραγκοσυκιᾶς (όποντίας κάκτου) και άλλων όμοίων και συγγενῶν φυτῶν με αὐτήν' άπόδειξιν δέ ότι δεν είναι φύλλα, αλλά κλάδοι και καυλοί πεπιεσμένοι, έχουν, διότι γεννῶσιν άνθη και καρπούς εις τὰ άκρα των' και ήξεύρομεν ότι τὰ άνθη και οι καρποί γεννῶνται από κλάδους και καυλούς, ποτε δέ από φύλλα.

Όσον τὸ φυτὸν πλησιάζει πρὸς τήν άνθησιν, τόσον τὰ ύψηλότερα φύλλα του τροποποιοῦνται και σμικρύνονται, και όσα εύρίσκονται πλησίον εις τὰ άνθη είναι τόσον μικρά και μεταμορφωμένα, ώστε εάν δεν έβλέπαμεν τήν μεταβολήν των να γίνεται βαθμηδόν, δυσκόλως ήθέλαμεν πιστεύσει ότι αὐτά είναι φύλλα. Τὰ μεταμορφωμένα, λοιπόν, αὐτά φύλλα ονομάζονται *παράνθια φύλλα* ή *μετάφυλλα*, τουτέστι φύλλα τὰ όποια γίνονται μετά τὰ κυρίως φύλλα του φυτου.

Αὐτά τὰ μετάφυλλα ενίοτε χρωματίζονται με τὰ λαμπρότερα χρώματα, ενίοτε δέ είναι λεπτά και ισχνά ως νήματα. Κάθε άνθος συνήθως φύεται εις τήν *μασχάλην* ενός μεταφύλλου' συμβαίνει δέ τὰ άνθη να φύονται συσσωρευμένα όμοῦ και να σχηματίζωσιν εν κεφάλιον, τότε και τὰ μετάφυλλα των αναγκάως είναι τὸ εν πλησίον του άλλου και περικλείουσι, δηλαδή περιβάλλουσι, τὰ άνθη των' τότε τὸ όργανον τουτο, τὸ όποιον σύγκειται από τὰ μετάφυλλα αὐτά κείμενα έξω των άνθων, ονομάζεται *περίβλημα*. Και άλλοτε μεν τὰ φυλλάρια του περιβλήματος κείνται εις μίαν σειράν πλησίον των άνθων, και τὸ περίβλημα λέγεται *μονόσειρον*, άλλοτε δέ κείνται εις πολλές σειράς και σκεπάζονται τὸ εν από τὸ άλλο κατά τὸ ήμισυ, ως εις τήν κοινήν κυνάραν, και τὸ περίβλημα τότε λέγεται *πολύσειρον*, άλλοτε τὰ φυλλάρια του περιβλήματος είναι μεταξύ των ελεύθερα, άλλοτε δέ συνεοῦνται περισσότερο ή ολιγώτερον, άλλοτε μένουσι πράσινα και συνοδεῦουσι τόν καρπὸν, ως εις τὸ κοινὸν γουτουκι, άλλοτε δέ κατά τήν ώρίμανσιν του καρπου ξηραίνονται και γίνονται ξυλώδη, και τότε σχηματίζουν εν δοχείον κοίλον, εις τὸ βάθος του όποιου βασιζεται ο καρπός, καθώς εις τόν καρπὸν τῆς κοινῆς βελανιδιάς. Όταν εν μέγα μετάφυλλον περικλείη όλα τὰ άνθη, καθώς εις τήν δρακοντιάν, τὸ μανουσάκι, και τήν χουρμαδιάν, τὸ μετάφυλλον τουτο ονομάζεται *σπάθη*.

Τὰ νεῦρα των φύλλων πολλάκις μεταμορφοῦνται εις *ελικας*, δηλαδή ψαλίδας, καθώς εις τὸ λαθοῦρι. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει ενίοτε και εις τὰ παράφυλλα, καθώς εις τόν κοινὸν άρκουδόβατον (τόν *σμίλακα*)' άλλοτε πάλιν τὰ παράφυλλα μεταμορφοῦνται εις *ακάνθας* δεξιά και άριστερά του μίσχου, ως εις τήν κάππαριν και τήν άκακίαν.

Εάν τώρα συγκρίνωμεν τὰ φύλλα των δικοτυληδόνων φυτῶν με τὰ φύλλα των μονοκοτυληδόνων θά εύρωμεν μεγάλας διαφοράς, από τὰς όποιας δύναμεθα να διακρίνωμεν εάν φυτὸν τι άνήκη εις τὰ δικοτυλήδονα ή εις τὰ μονοκοτυλήδονα, καθώς με τήν αὐτήν εύκολίαν δύναμεθα να λύσωμεν τὸ ζήτημα τουτο και εάν έχωμεν εν τεμάχιον εκ του ξύλου των.

Τὰ φύλλα των δικοτυληδόνων έχουν μίσχον και συχνάκις παράφυλλα, και τὰ φύλλα των μονοκοτυληδόνων σπανίως έχουν μίσχον, και ποτε παράφυλλα.

Τὰ φύλλα των δικοτυληδόνων ποτε δεν έχουν *κολεόν*, και τὰ φύλλα των μονοκοτυληδόνων συχνάκις έχουν *κολεόν*.

Τὰ φύλλα των δικοτυληδόνων έχουν τὰ νεῦρα των *πτεροειδῶς* διακλαδιζόμενα, και τὰ φύλλα των

μονοκοτυληδόνων ἔχουσι τὰ νεύρα των ἀκέραια καὶ παράλληλα ἀπὸ τὴν βᾶσιν μέχρι τῆς κορυφῆς των.

Τὰ φύλλα τῶν δικοτυληδόνων ἔχουσιν εἰς τὰ ἄκρα των συχνακίς ἐντομάς ἢ ὀδόντας, καὶ τὰ φύλλα τῶν μονοκοτυληδόνων ἔχουσι τὰ ἄκρα των συνήθως ἀκέραια καὶ πολλὰ σπικνίως με ἐντομάς καὶ ὀδόντας.

Τὰ φύλλα τῶν δικοτυληδόνων πολλάκις εἶναι σύνθετα, καὶ δισύνθετα, καὶ πολυσύνθετα, καὶ τὰ φύλλα τῶν μονοκοτυληδόνων εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἀπλᾶ, σπικνίως σύνθετα, καὶ ποτὲ δισύνθετα ἢ πολυσύνθετα.

Τέλος τὰ φύλλα τῶν δικοτυληδόνων ἔχουσι πολλὰ καὶ ποικίλα σχήματα, καὶ τὰ φύλλα τῶν μονοκοτυληδόνων εἶναι, εἴτε ὡς ζῆφος ὀρθά, εἴτε ὡς ταινίαι μακρά.

Ἡ διάκρισις λοιπὸν τῶν δικοτυληδόνων καὶ μονοκοτυληδόνων ἐκ τῶν φύλλων εἶναι εὐκολωτάτη.

ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ

ΤΗΣ

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗΣ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

(Συνέχ. Ἰδε ἀριθ. 403.)

B.

Ἐσπέραν τινὰ εὐρισκόμεθα, ἡ ἐξαδέλφη μου καὶ ἐγὼ, εἰς τὰ δωμάτια ἡμῶν διὰ τὸ ἐνδυσθῆμεν, διότι ἐμέλλομεν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸ ἰταλικὸν θέατρον· ἀλλὰ, παραδοθεῖσαι εἰς ἐλαφρὰς ὀμιλίαις, ἀφῆκμεν νὰ παρέλθῃ ἀνεπαίσθητος ἡ ὥρα, καὶ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ταραχὴ μας ὅτε ὁ θεὸς μου μᾶς εἰδοποίησεν ὅτι μᾶς περιέμενεν. Ἐτρεξα εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐνεδύθην ἡ Λουίζα ὁμοίως, ὀλιγώτερον ταχεῖα ἢ πλεόν ἴσως φιλάρεσκος, δὲν εἶχεν ἀκόμη προχωρήσει πολύ· διὰ τοῦτο προέτεινα νὰ τὴν βοηθήσω, ἀλλ' αὐτὴ ἠρνήθη εἰπούσα· — Στείλε με τὴν Ἰουστίναν, γρήγορα, γρήγορα! σὺ δὲ πῆγαινε μὴν ἀφήσης μόνους τοὺς κυρίους.

Κατέβην λοιπὸν τερπετίζουσα καὶ, εἰδοποιήσασα τὴν θαλαμηπόλον ὅτι ἡ Λουίζα τὴν περιέμενε, διήλθον ταχέως τὴν μεγάλην αἴθουσαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν μικράν. Πρὸς μεγίστην μου ἐκπληξιν, δὲν ὑπῆρχε φῶς, ὥστε ἐνόμισα ὅτι ὁ θεὸς μου καὶ ὁ Ροβέρτος εἶχον μείνει διὰ τὸ καπνίσωσιν εἰς τὸ ὑαλωτὸν δωμάτιον. Εἰσῆλθον ἐν τούτοις ψηλαφοῦσα καὶ, στηριχθεῖσα ἐπὶ τῆς ἐστίας, ἔτεινα τὸν πόδα πρὸς τὴν πυράν. Ἀλλὰ, μετὰ μίαν μόλις στιγμὴν, μικρὸς κρότος με ἐτρόμαξεν, εἶδον δὲ πλησίον μου ἄμορφον ἄγνωστον κινούμενον εἰς τὸ σκότος, ἐν ᾧ φωνή, τοσοῦ-

τον ταπεινὴ, ὥστε μόλις τὴν ἀνεγνώρισα, ἐψιθύριζε τὰς λέξεις ταύτας· — Μαγδαληνή, φιλάτη Μαγδαληνή, πρέπει νὰ σὲ ὀμιλήσω· εἶναι πλέον καιρὸς καὶ ἴσως μάλιστα ἤρρησα παραπολύ...

— Πῶς! σὺ εἶσαι, Ροβέρτε; ἀνέκραξα ἐκπληκτος· με ἐτρόμαξες ἀληθῶς. Τί κάμνεις ἐδῶ, εἰς τὸ σκότος, ὡς συνωμότης;

— Σὲ ἐσυλλογιζόμην, εἵπεμετὰ φωνῆς σοβαρᾶς, καὶ νομίζω τῇ ἀληθείᾳ ὅτι ὁ Θεὸς σὲ ὠδήγησεν ἐδῶ. Ὅταν σὲ εἶδον ἐρχομένην πρὸ ὀλίγου, ὡς ἂν ὑπῆκουες εἰς τὴν μυστηριώδη μου πρόσκλησιν, ὅταν ἀνεγνώρισα τὸ χάριεν καὶ βραδύ βᾶδισμά σου, τοὺς μεγάλους σου ὀφθαλμούς, οἵτινες φωτίζουσι δι' ἐμὲ καὶ αὐτὰ τὰ σκότη, ἐσκέρθην ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ ὀμιλήσω καὶ ὅτι ἔπρεπε πλέον νὰ παύσῃ πᾶσα ἀβεβαιότης. Καὶ ὁμοίως, ἰδὲ πῶς τρέμω, Μαγδαληνή... Θεέ μου! δὲν ἐμάντευσες λοιπὸν τίποτε;.. Ἄν γνωρίζῃς τὸ μυστικόν μου, σὲ παρακαλῶ, εἰπέ το. Δὲν ἐνόησας; δὲν ἀνέγνωσες τὸ πᾶν εἰς τὴν καρδίαν μου καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου;

Ἐγὼ δὲ ἰστάμην ἐμβρόντητος, μὴ τολμῶσα νὰ ἐνόησω.

— Τί λέγεις;.. ἐψιθύρισα ἐν τῇ ταραχῇ μου ἡ Λουίζα, ἡ Λουίζα σὲ ἀγαπᾷ... τὸ ἤξεύρεις. Εἶσαι τρελλός!..

— ἴσως, εἶπε μετὰ γλυκύτητος· ἀλλὰ δὲν θὰ ἐσπλαγχνισθῆς τὴν τρέλλαν μου; Ἄν ἐγνώριζες τί ὑπέφερα αἰσθανόμενος ὅτι ἐγεννήθη καὶ ἠύξανε ἐντός μου ὁ ἔρωσ οὗτος!

— Ροβέρτε, εἶπον αὐστηρῶς καὶ προσπαθοῦσα νὰ στερεώσω τὴν φωνήν μου καὶ νὰ καταβάλω τοὺς βιαίους παλμούς τῆς καρδίας μου, οὔτε λέξιν πλέον! Ἐκαστος τῶν λόγων σου εἶναι προσβολή... Πῶς δὲν τὸ ἐννοεῖς; πῶς τολμᾷς νὰ με ὀμιλῆς περὶ ἔρωτος;

— Συγχώρησόν με, ἐψιθύρισεν, εἶμαι δυστυχῆς παράφρων, σὺ τὸ εἶπας· ἀλλὰ σὲ ἐβόμυ καὶ σὲ λατρεύω. Ἄκουσόν με· συγκατάνευσον νὰ με ἀκούσης... Δύναμαι νὰ προσφέρω εἰς τὴν Λουίζαν καρδίαν ἥτις σὲ ἀνήκει; Εἰπέ, θὰ ἦτο τοῦτο ἐντιμον; δύναμαι νὰ τὸ κάμω; μήπως κἂν γνωρίζω ἂν με θέλῃ; εἶναι παιδίον· εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς δὲν ἀγαπᾷς, δὲν γνωρίζεις νὰ ἀγαπᾷ. Μαγδαληνή, εἶμαι ἐλεύθερος ἀκόμη, συλλογίσου, καὶ σὲ ἀγαπῶ παράφρων.

— Φθάνει! ἀνέκραξα ἀποθουῶσα αὐτὸν, διότι εὐρίσκετο σχεδὸν πρὸ τῶν ποδῶν μου· δὲν θέλω νὰ σὲ ἀκούσω. Αὐτὸ εἶναι προδοσία πρὸς τὴν ἀδελφὴν μου καὶ ὕβρις πρὸς ἐμὲ.

Καὶ ἐκινήθη ὅπως ἐξέλιθω.

— Δὲν θέλεις νὰ με ἀκούσης! ἀνέκραξεν ἀνυψῶν αἶφνης τὴν φωνήν καὶ λαμβάνων τὰς δύο μου χεῖ-

ρας, ἃς ἐκράτει ἰσχυρῶς μεταξύ τῶν ἰδικῶν του. Εἶσαι σκληρὰ, ἀλλὰ, μάθε ὅτι ὁ ἔρωσ μου δὲν ἀπελπίζεται. Θὰ σὲ ἀγαπῶ παρὰ τὴν θέλησίν σου καὶ θὰ σὲ ἀναγκάσω νὰ με ἀγαπήσης... ὦ! θὰ με περιγελάσης, τὸ ἤξεύρω· ἀλλὰ δὲν γνωρίζεις τὸ πάθος. Νομίζεις ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ δένη τις καὶ νὰ λύη αὐτὰς τὰς ἀλύσεις, μειδιῶν καὶ κινῶν περιφρονητικῶς τὴν κεφαλὴν!.. Νομίζεις ὅτι δύναται νὰ εἶπῃ τις εἰς ἓνα ἄνθρωπον· Ἀγάπα ἐδῶ, καὶ μὴ ἀγαπᾷς ἐκεῖ! Ὁ ἔρωσ δὲν ἐκλέγει, Μαγδαληνή· καταβαίνει ἄνωθεν καὶ μᾶς καταβάλλει. Μὴ γελᾷς, ἄφρον, τοῦτο δύναται νὰ σὲ φέρῃ δυστυχίαν.

Ἐν ᾧ ὠμίλει, ἠσθάνθη ἐμαυτὴν τεταραχμένην καὶ σχεδὸν ἤδη νικηθεῖσαν. Οἱ θερμοὶ ἐκεῖνοι λόγοι, ἡ ἄγνωστος εἰς ἐμὲ μέχρις ἐκεῖνης τῆς στιγμῆς παραφορὰ, εἶχον μυστικὴν συνένοχον τὴν ἀσθένειαν τῆς καρδίας μου· ἀλλ' ἀντέστη πρὸς ἐμαυτὴν καὶ, ὑποκρινόμενη ἀλαζόνα ψυχρότητα, ἀπέσυρα τὰς χεῖράς μου, τὰς ὁποίας ἐκράτει εἰσέτι. Τότε, ἀκτις φωτὸς, εἰσδύσασα διὰ τοῦ παραπετάσματος τῆς θύρας, καὶ ὁ ἦχος φορέματος προστριβομένου ἐπὶ τοῦ τάπητος τῆς γειτονικῆς αἰθούσης, ἀνήγγειλαν πρὸς ἡμᾶς τὴν ἔλευσιν τῆς Λουίζης. — Μαγδαληνή, εἶπεν ἐκεῖνος μετὰ ταχύτητος, μίαν λέξιν ἀκόμη, μίαν μόνον! Κατὰ τί ὁ ἔρωσ μου δύναται νὰ σὲ προσβάλῃ, ἂν ἡ Λουίζα συγκατατεθῇ; ἄφες με... — Σιωπὴ δι' ὄνομα Θεοῦ! ἀνέκραξα περίτρομος.

Τὸ παραπέτασμα τῆς θύρας ἀνεσηκώθη καὶ εἰσοδμεν τὴν μειδιῶσαν κεφαλὴν τῆς Λουίζης.

— Πῶς! εἰσθε ἐδῶ, καὶ οἱ δύο, εἰς τὸ σκότος; εἶπε μετ' ἀφειλείας καὶ μηδύως παρατηρήσασα τὴν ταραχὴν ἡμῶν. — Ὁ πατήρ μου περιμένει γρήγορα, ἃς σπεύσωμεν! Εἶμαι βεβαία ὅτι ἐκοιμῶντο ἐδῶ καὶ οἱ δύο, προσέθηκε λαμβάνουσα τὸν Ροβέρτον ἀπὸ τοῦ βραχίονος καὶ σύρουσα αὐτὸν εὐθύμως.

Ἠκολούθησα αὐτοῦς βραδέως καὶ χαίρουσα διὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς μονώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἠδυνάμην νὰ κρύψω τὸ ἐρύθημά μου.

Ἡ ἔσπερα ἐκεῖνη, ἦν διήλθον ἐν τῷ θεάτρῳ, ὑπῆρξε μία τῶν ὀδυνηροτέρων τῆς ζωῆς μου. Ἡ σπινθηροβόλουσα μουσικὴ τοῦ Κορρέως καὶ ἡ ἐλαφρὰ αὐτῆς χάρις, ἠρέθιζον τὰ συγκεκινημένα νεύρα μου· ἡ ἡσυχία τῆς Λουίζης με ἀπῆλπυζεν. Ὁ Ροβέρτος μόνον περὶ ἐμοῦ ἐφρόντιζε καὶ ἐμὲ μόνην ἔβλεπεν, ὡς ἀδιαφορῶν ἂν τοῦτο παρετηρεῖτο. Ἐτρεμον μὴ ὁ θεὸς μου καὶ αὐτὴ ἡ Λουίζα παρατηρήσωσι τέλος τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ· ἐνόησε ἐνόμιζον ὅτι ὁ θεὸς μου κατελήφθη ὑπὸ ἀσυνήθους λύπης καὶ ἐπειθόμην ὅτι ὑπόπτειεν ἤδη τὸ μυστικὸν ἡμῶν· μοὶ ἐφαίνετο ὅτι καὶ οἱ ἀπλοῦστεροι λόγοι αὐτοῦ περιεῖχον ὑπαινιγμούς ἢ παράπονα. Ἐβλεπον τὴν Λουίζαν μειδιῶσαν καὶ ἀκουσίχ συγκλήσεις με κατελάμβανε· με-

ταξὺ δ' ὄλων τούτων, ἠσθάνομην ἐσωτερικὴν εὐδαιμονίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἠγανάκτου. Ἐπασχον καὶ ἡμην εὐτυχῆς. Ἀνεκλάλητος χαρὰ με ἐπλήρου καὶ ἐντούτοις αἰσθημα ὀξὺ καὶ δριμύ ἦνοῦτο πρὸς τὴν εὐτυχιάν μου.

Τέλος τὸ δρᾶμα ἐτελείωσεν. Εἶχον ἀνάγκην ἡσυχίας, σκότους καὶ ἐρημίας. Ὅθεν, μόλις ἐπανελθοῦσα εἰς τὴν οἰκίαν, ἐπροφασίσθην κόπον καὶ ἔδραμον εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Γονυπετήσασα δὲ, ἐκρυψα τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν καὶ προσεπάθησα νὰ συγκεντρώσω τὰς σκέψεις μου. Δὲν ἐζήτησαν θεῖαν συμβουλήν, διότι ἡ ὑπερήφανος καρδία μου δὲν εἶχεν ἀνάγκην βοήθειας. Τὸ καταβάλλον με ἦτο τὸ αἰφνίδιον καὶ μέγα βάρος τῶν συγκινήσεων, ἡ αὐθόρμητος ἀνάγκη τοῦ νὰ λάβω τὸν Θεὸν μάρτυρα εὐδαιμονίας ἣν δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐκμυστηρευθῶ εἰς κανένα. Ἄγνωτῶ ἂν συνέβη ποτὲ βιαιοτέρα ἀποκάλυψις ἔρωτος· ὁ νοῦς μου ἐσκίρτα περιστρεφόμενος ἐντὸς στροβίλου παράφρονος καὶ ἀνεκφράστου χαρᾶς. Ἀγαπῶ! ἀγαπῶμαι! Αἱ λέξεις αὗται ἦνοιγον ἐνώπιόν μου ἀπεράντους ἐκτάσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ μου ἐφρευγεν ὡς ἔχουσα πτέρυγας, ἐγὼ δ' ἐκοπιῶν προσπαθοῦσα εἰς μάτην νὰ ἀκολουθήσω καὶ κρατήσω αὐτήν. Ἐν μιᾷ στιγμῇ, ἠσθάνθη ἐντροπὴν καὶ οἶκτον διὰ τὸν παρελθόντα μου βίον, διὰ τὰ, βραδέως, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡρεμίᾳ τῆς καρδίας, ἀποφυλλισθέντα ἐκεῖνα ἔτη. Ἐνόμιζον ὅτι τότε μόνον ἐνόησα τὴν ἀξίαν τῆς ζωῆς καὶ ὅτι τὰ πάντα, καθῆκον, ἀξιοπρέπεια, εὐτυχία, περιελαμβάνοντο ἐν τῇ εὐδαιμονίᾳ τοῦ ἀγαπᾶσθαι. Ἡ νύξ ὀλόκληρος παρήλθεν οὕτω καὶ μόλις περὶ τὴν πρῶτην ἀπεκοιμήθη.

Τί συνέβη ἐντός μου κατὰ τὰς βραχεῖας ἐκεῖνας στιγμᾶς τεταραχμένου ὕπνου; ὁποία μυστηριώδης ἐπανάστασις συνετελέσθη ἐν ἀγνοίᾳ μου; Ὅτε ἐξύπνησα, αἱ ἐντυπώσεις μου εἶχον ὄλους μεταβληθῆ. Τὴν ἐξᾶψιν τῆς προτεραιᾶς ἀντικατέστησεν ἀπαύδησις τεταπεινωμένη, παράδοξος δὲ στενοχωρία με κατέθλιβεν. Ἐγερθεῖσα, ἦνοιξα τὸ παράθυρον. Ὁ οὐρανὸς ἦτο συννεφώδης, ψυχρὰ δὲ βροχὴ προσέβαλε τὸ πρόσωπόν μου. Ἐκλείσα πάλιν τὸ παράθυρον καὶ ἐβρίθην ῥιγοῦσα ἐπὶ τῆς κλίνης μου. Τὰ βεβαρημένα βλέφαρά μου κατέπεσαν ἀφ' ἐαυτῶν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ κοιμηθῶ ἐκ νέου. Μυρία συγκεχυμένα ἰδεῖα συνεταράσσοντο βιαίως ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου μου καὶ ἠδυνάτουσαν νὰ ἐμποδίσω τὴν ἀδιάκοπον ταύτην ἐργασίαν τοῦ πυρετοῦ. Μεταξὺ τῶν ἰδεῶν αἵτινες συνεκρούοντο οὕτως, ἡ μᾶλλον δυσάρεστος καὶ ὀδυνηρὰ ἦτο ἡ ἐνθύμησις τῆς Λουίζης. Μάτην προσεπάθουν ν' ἀπομακρύνω αὐτήν· ἐπανήρχετο πάντοτε, ἐγὼ δ' ἠρυθρίων ὅτι ἀνελογίσθην νὰ εὐτυχίσω ἂν· αὐτῆς· ἐμεμφομένη πικρῶς ἐμὲ αὐτὴν διὰ

τὴν σχεδὸν κακοῦργον ταύτην ἐλπίδα, εἰς ἣν ἡ ψυχή μου παρεδόθη αἰφνιδίως, καὶ ἐν τούτοις δὲν ἀπεφάσιζα νὰ τῆ θυσιάσω τὴν καρδίαν μου, διότι ἐγνώριζον τέλος ὅτι ἠγάπων, καὶ πόσον ἠγάπων... Ἀνεπόλουν μίαν πρὸς μίαν πάσας τὰς ὥρας τὰς διελθούσας μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ροβέρτου ἠκολούθουν τὴν Λουίζαν βῆμα πρὸς βῆμα διὰ τῆς μακρᾶς ἐκείνης σειρᾶς τῶν ἡμερῶν, ἀναζητοῦσα τὰς ἐνδείξεις, μελετῶσα τὰ συμπτώματα καὶ θέλουσα νὰ πείσω ἑμαυτὴν ὅτι δὲν ἠγάπα ὅσον ἠγάπων ἐγώ. Ἐπανελάμβανον τὰς λέξεις ἐκείνας τοῦ Ροβέρτου, αἵτινες με ἐπροξένησαν ἐντύπωσιν. — Εἶναι παιδίον μὴπως ἀγαπᾷ τις εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτὴν; — Ἄλλα δὲν κατῴρθονα νὰ ἠσυχάσω. Ἐγνώριζον καλῶς τὴν τρυφεράν καὶ λεπτὴν φύσιν τῆς Λουίζης, τὴν βαθεῖαν ἐκείνην εὐαισθησίαν, ἣτις πολλάκις, δι' ἐλαφρὰς θλίψεις, εἶχε φοβίσει ἡμᾶς, ὅτε δ' ἀνελογιζόμενη ταῦτα πάντα, θερμὰ δάκρυα κατέπιπτον ἐκ τῶν κεκλεισμένων ὀφθαλμῶν μου.

Τότε ἐλαφρὰ πνοὴ ἔψαυσε τὸ μέτωπόν μου ἤ νοῖζα τοὺς ὀφθαλμούς καὶ εἶδον τὴν Λουίζαν κλίνουσαν πρὸς με.

— Τί ἔχεις; κλαίεις; με ἠρώτησε μετὰ γλυκειᾶς ἀνησυχίας. Ἐχεις κάμμιναν λύπην; εἶσαι ἀσθενής;

— Ὄχι, ἀπάντησα προσπαθοῦσα νὰ μειδιάσω. Σὲ ἐσυλλογιζόμενη, καλὴ μου Λουίζα. Εἰξέυρεις ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ χωρισθῶμεν; Νέον αἶσθημα θὰ διαίρησιν βεβαίως τοὺς βίους καὶ τὰς καρδίας μας.

— Σιώπα, κακὴ! ἀνέκραξε ζωηρῶς μὴπως ἠμπορῶ νὰ ζῆσω χωρὶς σέ, χωρὶς νὰ σὲ ἀγαπῶ, χωρὶς νὰ σὲ ἐμπιστεύωμαι, ὡς ἄλλοτε, ὅλας μου τὰς σκέψεις; Ἰδοὺ, ἀγνώμων, ἰδοὺ ποῖαν στιγμὴν ἐκλέγεις διὰ νὰ με εἴπης λόγους τόσον σκληροῦς... Σὲ φέρω τὸ δῶρον τοῦ γάμου μου.

Καὶ ἔθηκε μετὰ τῶν χειρῶν μου δέμα χαρτίων, τὸ ὁποῖον ἔλαβον μηχανικῶς. Ἐκαστος τῶν λόγων τῆς, ἡ ἠσυχία, τὸ εὐθυμον καὶ τρυφερόν αὐτῆς ὕφος με κατέθλιβον. — Ἄν ἀρπάσω τὴν εὐτυχίαν τῆς, ἀνελογιζόμενη, τίς θὰ τὴν παρηγορήσῃ; Ἐκείνη δὲ, μὴ ὑποπεύουσα τὴν πικρίαν τῶν σκέψεών μου, ἔλαβον ἠσύχως τὰς δύο μου χεῖρας. — Ἄκουσον, ἐπανελάβε μετὰ τοῦ θελκτικῆς μειδιάματος, ἐνθυμεῖσαι μικρὰν οἰκίαν, σκεπαζομένην ἀπὸ κλήματα καὶ κρυπτομένην ἀπὸ καστανέας, διὰ τὴν ὁποῖαν ἐξεστρελλάθης ὅταν ἤμεθα εἰς Βάννην (Vannes);

— Ναι, ἀπεκρίθην, νομίζω ὅτι τὴν βλέπω.

— Καὶ τὴν ξηρὰν γῆν, ἣτις ἐκτείνεται περὶξ, καὶ τὸ μικρὸν ποταμάκι, τὸ ὁποῖον βρέχει ἐνίοτε τὸ μονοπάτιον;

— Ναι, ἐνθυμούμαι. ἠγάπων τὴν πένθιμον καὶ μονήρη ὄψιν τῆς πτωχῆς ἐκείνης οἰκίας.

— Αἱ λοιπὸν! ἀνέκραξεν ἡ Λουίζα κροτοῦσα εὐθύμως τὰς χεῖρας, ἰδοὺ ὁ ἀγαπητός σου οἰκίσκος! Σὲ τὸν φέρω μετὰ τὸ μικρὸν του περιβόλιον, τὸ ὁποῖον σὲ κατέκτησεν εἶναι ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ δέματος τῶν χαρτίων. Ὁ πατήρ μου ἀπλυθύνθη πρὸς τὸν ἰδιοκτῆτην, ὅστις συγκατένευσε νὰ τοῦ τὸν πωλήσῃ. Καὶ τί νὰ τὸν κάμῃ;.. Εἶναι μία ἀληθὴς φωλιὰ διὰ τοὺς βεμβάζοντας!.. Καλὸς διὰ ποιητικὴν κεφαλήν ὡς τὴν ἰδικὴν μας. Τί εὐτυχία, λέγε, ὅταν θὰ σὲ ἐπισκέπτωμαι μετὰ τὸν Ροβέρτον εἰς τὸ κτήμα σου! Ὅχι μᾶς κάμνης τὰς τιμὰς μετὰ τὴν βασιλικὴν ἐκείνην χάριν, ἣτις σὰς χαρακτηρίζει, κυρία... Ἄ! ἤθελα νὰ εἶμαι ἡδὴ ὑπανδρευμένη! Καὶ ἠξέυρεις; προσέθηκε μεθ' ὅφους ἐμπιστευτικῆς, νομίζω ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἀργήσῃ πολὺ ὁ πατήρ μου με ἔλεγε χθὲς ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ γίνῃ ὁ γάμος πρὸ τοῦ καλοκαιρίου.

Συνέθλιψα τὰ ἐπὶ τῆς κλίνης κείμενα χαρτία.

— Ὡ! τὸ πᾶν εἶναι εἰς τάξιν, εἶπεν ἐκείνη, νομίζουσα ὅτι ἤθελον νὰ ἀναγνώσω αὐτὰ. Ἰδοὺ οἱ τίτλοι τῆς ἰδιοκτησίας σας, κυρία... Φίλησέ με λοιπὸν, Μαγδαληνή! εἶπέ με ὅτι με ἀγαπᾷ. Ὡ! ἐγώ, σὲ λατρεύω, τὸ ἐννοεῖς; ἤθελα νὰ εἶσαι εὐτυχής, .. εὐτυχής ὡς ἐγώ!

Ἐσφιγξα εἰς τὸ στῆθός μου κλαίουσα τὴν ὠραίαν αὐτῆς κεφαλήν ἄλλα τὰ δάκρυά μου δὲν τὴν ἀνησύχησαν πλέον, διότι ἀπέδωκεν αὐτὰ εἰς τὴν χαράν.

— Λουίζα, εἶπον αἰφνης ἀτενίζουσα αὐτὴν ὡς ἂν ἤθελον νὰ ἀναγνώσω εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τῆς, ὑπάρχει μία ἰδέα, εἰς παραλογισμὸς, ἐν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον με κατατρέχει. Πρέπει νὰ με βοηθήσῃς διὰ νὰ σωθῶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνησυχίαν. Σκέφθητι ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ζωῆς μου καὶ τῆς ἰδικῆς σου ἐπίσης. Σκέφθητι πρὶν ἀπαντήσῃς.

— Μὲ τρομάζεις! ἀνέκραξε προσπαθοῦσα ν' ἀποφύγῃ τὸ βλέμμα μου, ἀλλ' ἐγὼ ἐκράτησα αὐτὴν ἰσχυρῶς.

— Λουίζα, ἐπανελάβον μετὰ φωνῆς σοβαρᾶς, εἶσαι βεβαία ὅτι ἀγαπᾷς τὸν Ροβέρτον;

Ἐκείνη ἔμεινεν ἐκπληκτος, προσπαθοῦσα νὰ μαντεύσῃ εἰς τί ἐμελλον νὰ ἀπολήξω.

— Διὰ τί με ἐρωτᾷς τοῦτο; δὲν τὸ εἰξέυρεις ὡς καὶ ἐγὼ αὐτὴ; δὲν σὲ τὸ εἶπα χιλιάκις; Ἄν τὸν ἀγαπῶ! ὦ! εἰς ὅλης τῆς ψυχῆς μου! Πρὸς τί αὐτὴ ἢ ἐρώτησις καὶ τὸ ἐπίσημον αὐτὸ ὕφος;

Μὲ ἠτένιζεν ἡδὴ αὐτὴ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἔλαμπον ἐξ ἀνησυχίας.

— Τί ἔχεις νὰ με μάθῃς; λέγε!.. Εἶναι ἀσθενής; Εἰξέυρεις τίποτε;.. Νομίζεις λοιπὸν ὅτι δὲν με ἀγαπᾷ, αὐτός;

Ἡ φωνὴ τῆς ἠλλοιώθη ἔλεγέ τις ὅτι περιέμενον ἀπόφασιν ἐξ ἧς ἐξήρτητο ἡ ζωὴ ἢ ὁ θάνατός τῆς.

— Ἄν τῷ ὄντι, εἶπον βραδέως, ἠγάπα ἄλλην; ..

Ἡ Λουίζα ἀφῆκε κρυγὴν, ἤρχισε νὰ τρέμῃ καὶ ἐγένετο ὠχρὰ ὡς πτώμα.

— Προτιμῶ νὰ ἀποθάνω, ἐτραύλισε μετὰ φωνῆς πνιγμένης καὶ ἧς ὁ ἦχος ἐσπάραξε τὴν καρδίαν μου. Ὡ Μαγδαληνή!..

Ἐνώσασα δὲ τὰς χεῖρας καὶ μὴ δυναμένη νὰ προσθέσῃ λέξιν, με ἔβλεπε μεθ' ἰκετικῆς τρόμου.

Ἄν ἠδυνήθην νὰ ἀντισταθῶ εἰς τὸ βλέμμα τοῦτο. — Ἡσύχασε, εἶπον σύρουσα αὐτὴν πρὸς τὴν καρδίαν μου· βλέπω τῷ ὄντι ὅτι τὸν ἀγαπᾷς· συγχώρησόν με διὰ τὴν ἀμφιβολίαν μου καὶ διὰ τὸν φόβον τὸν ὁποῖον σὲ ἐπροξένησα... Ναι, πρέπει νὰ πύση πᾶς δισταγμός... Ὅχι εὐτυχῆσαι, Λουίζα μου· ἔσο ἡσυχος.

Ἡσπάσθη αὐτὴν ἐπανελημμένως καὶ εὐκόλως τὴν καθύψασα. Ἡ γαληνιαία πίστις τῆς νεότητος διεδέξατο ταχέως τὴν προσωρινὴν ἀνησυχίαν ἧς ἐγενόμην πρόξενος. Μετ' ὀλίγας στιγμᾶς, ἡ Λουίζα με ἀφῆκεν, ἐλαφρὰ καὶ παρηγορημένη. Ὅτε δ' ἔμεινα μόνη, ἀνελογίσθη ὅτι τὸ πᾶν ἀπώλετο δι' ἐμέ. Ἐφείλον πάντα εἰς τὸν θεόν μου καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Λουίζαν ἠδυνάμην λοιπὸν νὰ ἀρπάσω ἀπὸ τὴν ἀδελφὴν μου ἐκείνον τὸν ὁποῖον ἠγάπα; — Διότι τὸν ἀγαπᾷ! — ἔλεγον κατ' ἑμαυτὴν. Εἶναι δίκαιον νὰ εἶπω ὅτι οὐδὲ στιγμὴν ἐδίστασα πρὸ τῆς θυσίας. Ὅτε ἐνόησα τὸ καθήκον μου, παρεδέχθη αὐτὸ ἄνευ δειλίας. Ἀπώθησα γενναίως πᾶσαν σκέψιν δυναμένην νὰ με συγκινήσῃ χάριν ἐμοῦ καὶ ἀπεφάσισα νὰ θέσω τὸ ἀδύνατον μετὰ τὸν Ροβέρτον καὶ ἐμοῦ.

Ἡ ὥρα τῆς οἰκογενειακῆς συναθροίσεως με κατέλαθε μετὰ τῶν σκέψεων τούτων. Συνέλεξα πενθιμῶς τοὺς τίτλους τῆς ἰδιοκτησίας, τοὺς ὁποῖους ἡ Λουίζα με εἶχε φέρει ἐγὼ δ' εἶχον ἀφῆσει νὰ πέσωσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ εἶπον κατ' ἑμαυτὴν ὅτι ἴσως ἡμέραν τινὰ, ἐμελλον νὰ θάψω ἐντὸς τῆς ἐρημίας ἐκείνης τὴν συντριβείαν καρδίαν μου· ἀλλ' ἀπεδίωξα ἀμέσως τὴν σκέψιν ταύτην μεθ' ὑπερηφάνου μειδιάματος ἠσθάνομην τοσαύτην γενναϊότητα ψυχῆς, ὥστε δὲν ἐνόμιζον ὅτι ἡ λύπη ἠδύνατο νὰ με νικήσῃ. Ἐσπευδον νὰ ἴδω τὸν Ροβέρτον, ὅπως ὀρίσω ἀμετατρέπως τὴν τύχην μου. Ἡ λύπη τῆς θυσίας ἐξηφανίζετο σχεδὸν πρὸ τῆς ὑπερηφανείας ἔνεκα τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος.

(Ἐπεται συνέχεια.)

Ἡ ΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ.

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΕΝ ΚΑΣΩ.

Αἱ τῶν γάμων τελεταὶ ἐν Κάσῳ, νήσῳ τοῦ Αἰγίου πελάγους παρὰ τὴν Κῶ κειμένη, ἔχουσαι τι

ιδιόρρυθμον, λαμβάνουσι σπουδαῖον χαρακτῆρα ὑπὸ τῆς συνθηκῆς καὶ ἐπομένως ἀποτελοῦσι θρησκευτικόν, οὕτως εἶπεῖν, δόγμα, οὐτινος ἢ παράδοξις ἐπάγεται ποιναὶς περιφρονήσεως κατὰ τοῦ παραβάτου. Διηγούμενοι τὰ περὶ τῶν τελετῶν τούτων, μακαρίζομεν τὰς δημοτικὰς ἐκείνας πολιτείας, ὁποῦδήποτε ἑλληνικῆς γῆς καὶ ἂν κείνται, ὅσαι μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας καὶ σεβασμοῦ τὰ πάτρια διατηροῦσαι, διαφέρουσιν οὕτω τοῦλάχιστον τῶν λοιπῶν, ὧν ὁ ἔξωθεν παρεισρέων πολιτισμὸς μαραίνει βαθμυδὸν καὶ ἀποσθεννύει τὰ ἀρχαῖα ἤθη καὶ ἔθιμα, ἀφαιρῶν οὕτως ἀπ' αὐτῶν τὸ ἀφελεὲς τῶν ἀρχαίων ἡμερῶν πνεῦμα.

Ὁ ἐφηβὸς κάτοικος τῆς Κάσου, οὗ τινος ἢ καρδία αἰσθητικῆ ἐρωτικῶς παλμοῦς πρὸς τινὰ κόρην, λατρεύει κρυφίως τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ, ἢ ὁμολογεῖ τὸ αἶσθημά του εἰς τοὺς γονεῖς του, ἂν νομίζῃ ὅτι ἡ ἐπιτυχία θέλει στέφει τοὺς ἀγῶνάς του. Ἄν ὀρμάτῃ εἰς ἀλληλογραφίαν, οὐδ' εἰς νυκτερινὰς συνεντεύξεις τὸ ἱλαρὸν φέγγος τῆς ἐρωτολήπτου θεᾶς τοῦ Ἐνδυμίωνος δὲν κατοπτεῖται ἐκεῖ τοὺς ἐραστὰς μονήρεις καὶ βεμβάζοντας, οὐδ' ἡ ζεφυρίτις πνοὴ φέρει ἐπὶ τῶν ὕγραν αὐτῆς πτερύγων ψευδεῖς καὶ ὑπόουλους ὄρκους, ἐπιπλήξεις παρακαίρους ἢ πόνους πικρᾶς μεταμελείας τῆς κόρης τὸ ἐρύθημα εἶναι ἀγνόν, διότι οὐδέποτε ἐνδίδουσα εἰς τὴν ὀρμὴν τοῦ πάθους ἀποσικιρτᾷ τὸ καθήκοντος· ὁ δὲ ἐρωτόληπτος νεανίας, ὅταν σχηματίζεται πού χορδῆς, ὁ πυρρίχιος, δύναται ἄδων ἐκεῖ αἰνιγματωδῶς νὰ δηλώσῃ τοὺς ἐρωτὰς του. Ἐντεῦθεν ἢ τοῦ ἀκροατοῦ περιέργεια καὶ ἢ τῶν γυναικῶν δζύνοια σχολιάζει, ἐρευνᾷ καὶ μαντεύει τὸ μυστήριον, οἱ δὲ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς, εἰς τὴν υἱικὴν στοργὴν ἐνδίδοντες, μνηστεύουσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα.

Μετὰ τὴν μνηστείαν, ἣτις τελεῖται ἐπισήμως, ὁ μνηστὴρ δίδει τῇ μνηστῇ δακτύλιον, καὶ δῶρα ἀνταλλάσσονται ἐκατέρωθεν. Ἡ δὲ ἀρμαστῆς δύναται νὰ εἰσέρχηται εἰς τὸν οἶκον τῆς ἀρμαστῆς του, νὰ χορεύῃ παρ' αὐτῆς, πάσης δὲ συνδιατριβῆς φύλαξ εἶναι ἢ μήτηρ ἢ τις τῶν συγγενῶν τῆς κόρης· ἀλλ' ὁ μᾶλλον ἀχώριστος καὶ αὐστηρότερός ἐστιν ἢ αἰδώς καὶ τὰ σοβαρὰ ἤθη. Οὕτω λοιπὸν ὁ μνηστὴρ ἐξακολουθεῖ νὰ βλέπῃ τὴν ἐρωμένην του μέχρι τῆς εἰμαρμένης, καθ' ἣν θέλουν ἀναφθῆ αἱ τοῦ ὕμεναίου λαμπάδες.

Οἱ γονεῖς, ἐλθόντων ἤδη τῶν μνηστῶν εἰς νόμου ἡλικίαν, ὀρίζουσι τὴν ἡμέραν τοῦ στεφανώματος. Καὶ πρῶτον ἐνώπιον τοῦ νοτάρου, μέλους ὄντος τοῦ ἱεροῦ κλήρου, συντάσσεται τὸ προκισούμφωνον, δι' οὗ ὁ πατήρ τῆς κόρης καὶ ἡ μήτηρ προκίζουσιν αὐτὴν· συγγενεῖς δὲ, ἐκατέρωθεν συνελθόντες ἐπὶ τὸ αὐτό, πορεύονται εἰς τὰ ὄρη διὰ νὰ ὑλοτομήσωσι τὰ

ξύλα, δι' ὧν θέλουσι φουρνίσει τοὺς ἄρτους τοῦ γάμου. Λύραι καὶ αὐλοὶ προηγούνται τῆς εὐθύμου συνοδίας, ἥτις ἀπέρχεται ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει, ἵσταμένη ἀνά πᾶσαν πλατεῖαν καὶ σχηματίζουσα χορόν. Μετὰ τὴν ὑλοτομίαν τῶν ξύλων γεῦμα ἄφθονον καὶ οἶνος ἀποζημιώνει τοὺς ὑλοτόμους, οἵτινες ἐπανακάμπτουσι εἰς τὴν πόλιν ἄδοντες καὶ ἔρχομενοι.

Ἐπιστάσης δὲ τῆς ὀρισθείσης ἡμέρας διὰ τὸ στεφάνωμα, οἱ μὲν ἄνδρες ἀπέρχονται εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ, αἱ δὲ γυναῖκες εἰς τὸν τῆς νύμφης. Ὁ παράνυμφος ἐνδύει τὸν γαμβρὸν μὲ τὰ πολυτιμότερα τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ, ἡ δὲ παράνυμφος τὴν νύμφην. Ἐνεργουμένου δὲ τοῦ καλλωπισμοῦ, λύραι καὶ αὐλοὶ σχηματίζουσι μουσικὴν ἁρμονίαν, ἡ ναῖκες δὲ παστολογοῦσαι καλούμεναι ἄδουσι διστιχά τινα, δι' ὧν παστολογοῦσι τοὺς νυμφίους. Τὰ ἄσματα ταῦτα ἀποπνεύσι τι πένθιμον καὶ μελαγχολικόν, εἶναι ὡς φθόγγοι ἀποχαιρετισμοῦ τῶν νυμφίων ἀπὸ τῆς πατρικῆς ἐστίας, τὴν ὁποίαν ἐγκαταλείποντες πλέον διὰ παντός πορεύονται πρὸς σχηματισμὸν κέντρου νέας οἰκογενείας.

Περαιωθέντος ἤδη τοῦ καλλωπισμοῦ, ὁ παράνυμφος καὶ τις πλησιέστερος τοῦ γαμβροῦ συγγενῆς, λαμβάνουσι αὐτὸν ἐκ τῶν βραχιόνων καὶ ἀπέρχονται μετὰ πολυπληθοῦς ὁμηγύρεως εἰς τὸν οἶκον τῆς νύμφης, ἐνῶ οἱ πυροβολισταὶ, οἱ σημαιοφόροι, οἱ τραγωδισταὶ καὶ οἱ μουσικοὶ προηγούνται. Ἡ νύμφη, πρὸ πολλοῦ παρκασκευασθεῖσα, ἵσταται ἐν μέσῳ τῶν παρανύμφων καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῆς, ὁ δὲ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς πορεύονται εἰς τὴν θύραν, ὡπως ὑποδεξιωθῶσι τὸν ἤδη εἰσερχόμενον εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν νυμφίον. Οὗτος ὀφείλει νὰ θέσῃ πρῶτον τὸν δεξιὸν πόδα εἰς τὴν οὐδὸν τῆς θύρας, καὶ νὰ διαβῇ ἄλματι κούφῳ καινὸν πολυτίμον ἐφάπλωμα ἐστρωμένον ἐκεῖ. Εἰσερχόμενον ἀσπάζεται ὁ πενθερὸς, καὶ δωρεῖται αὐτῷ δῶρόν τι κινητὸν, ἢ ἀκίνητον πολλάκις κτήμα, καλούμενον *ἐμβατήκιον*· παρθένοι δὲ κρατοῦσιν εἰς χεῖρας ἄνθη καὶ μύρα, βαίνουσι αὐτὸν, τὸ δὲ βάντισμα γίνεται καὶ ἐξ ἄπασῶν τῶν οἰκιῶν, ὅθεν ὁ γαμβρὸς διαβαίνει.

Συνήθως τὸ μυστήριον τοῦ γάμου τελεῖται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ πολλάκις, ἂν ἡ ἡμέρα ἦν γαλήνιος καὶ αἰθρία, ἐν ὑπαίθρῳ, ὁπότε λέγεται ὅτι *οὐρανία* ἐγένετο· τοῦτο δὲ γίνεται συνήθως εἰς τοὺς ἐπιστήμους γάμους, καὶ ἂν οἱ νυμφεῖοι ἦν καλλιμόρφοι. Ὁπουδήποτε δὲ καὶ ἂν τελεσθῇ ὁ γάμος ὁ ἱερεὺς συνάπτει τοὺς μελλονύμφους, ἐνῶ παρθένοι βαίνουσιν αὐτοὺς καὶ τὸ περιεσπόμενον πλῆθος μὲ ἄνθη, μύρα καὶ βαμβυκάσπορον, ὡς εὐπορίας σύμβολον. Τελουμένου δὲ τοῦ μυστηρίου, ὁ πατήρ πρῶτος ἀσπάζεται τοὺς στεφάνους, δίδει τὴν εὐχὴν του ἐπι-

σήμεως εἰς τοὺς στεφομένους, καὶ ἀναρτᾷ εἰς τὸν λαμὸν τῆς νύμφης χρυσᾶ νομίσματα· τὸ αὐτὸ δὲ πράττει ἡ μήτηρ καὶ ἅπαντες οἱ συγγενεῖς βαμψηδόν, καθὼς καὶ οἱ παρευρισκόμενοι ἅπαντες δίδουσι χρηματικὰ δῶρα εἰς τὴν νύμφην.

Τελεσθέντος τοῦ μυστηρίου, οἱ νεόνυμφοι μεθ' ἅπαντος τοῦ πλῆθους ἀπέρχονται ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει εἰς τὸν οἶκον τῆς νύμφης, ὅστις εἶναι πάντοτε προικτὸν αὐτῆς κτήμα· καὶ οἱ μὲν νυμφεῖοι καθίζονται ἐπὶ τινος κιβωτίου, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ ἑδρῶν καὶ ἐδωλίων· χοροὶ σχηματίζονται ποικίλοι ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, καὶ πάντες τὰς λαμπροτέρας αὐτῶν περιβεβλημένοι ἐσθῆτας, ἀπεύδουσιν εἰς τὸν οἶκον τῆς χαρᾶς ὅπως εὐχρηθῶσι τοὺς νυμφίους. Γλυκίσματα κυκλοφοροῦσιν ἄφθονα, καὶ περὶ μεσημβρίαν παρατίθεται ἡ τράπεζα, *τάβλα* καλούμενη, ὅπου οἱ *γαμηλιῶται* καθίζονται χωριστὰ τῶν γυναικῶν, ἐκάστη τῶν ὁποίων κομίζει σίτου μόδιον. Πέντε καὶ ἕξ οἶκοι δὲν χωροῦσι τοὺς συμπότας πολλάκις· καὶ οἱ μὲν γέροντες κατέχουσι τὴν καλλιτέραν θέσιν τῆς τραπέζης, οἱ δὲ νεώτεροι, συγγενεῖς συνήθως τῶν νυμφίων, οἴνοχοοσι. Καὶ εἶνε ἀληθῶς τὸ συμπόσιον τοῦτο εὐχάριστον, ἀρχαϊκόν, καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ζῶσα εἰκὼν τῶν ὁμηρικῶν συμπόσιων.

Οἱ γεραίτεροι ἄδουσιν ἄσματα, κατ' ἀρχὰς μὲν περιστρεφόμενα εἰς ἐπαίνους καὶ εὐχὰς ὑπὲρ τῶν νυμφίων, κατὰ μικρὸν δὲ ἀναπολοῦντα τὰς νεανικὰς αὐτῶν ἡμέρας, καθ' ἃς καὶ οὗτοί ποτε εὕρισκοντο εἰς θέσιν παραπλησίαν τῇ τῶν νυμφίων· τῶν δὲ νεωτέρων τὸ ἄσμα ἀπαπνεύει ἔρωτα, χαρὰν, ἐλπίδας. Ἀφ' οὗ δὲ δὲ χορτασθῶσι ἅπαντες καὶ σίτου καὶ οἴνου, εὐχρηθῶσι τοὺς νυμφίους καὶ τραγωδησῶσιν, ἐγείρονται καὶ ἀπέρχονται εἰς μέρος ὑπαίθρου, ὁμαλὸν καὶ εὐρύχωρον, ὅπου σχηματίζουσι χορόν. Ἐνταῦθα πρόκειται νὰ *εὐφημισθοῦν* οἱ νυμφεῖοι, κατὰ τὴν ἐπιτόπιον ἔκφρασιν, καὶ πᾶς εἰς τὸν γάμον ἔλθων ὀφείλει νὰ χορεύσῃ, ὥστε ἕνεκα τούτου σχηματίζεται κύκλος τεράστιος, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου εὕρισκονται οἱ λυρισταὶ καὶ οἱ αὐληταί, ὡς καὶ τινων ἄλλων περιέργων θεατῶν πλῆθος, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ χορεύσωσι. Χορεύσαντες δὲ καὶ τραγωδησάντες καὶ κορεσθέντες αὖθις κατὰ τὴν παρατιθεμένην τὴν ἑσπέρας τράπεζαν, ἀπέρχονται εἰς τὰ ἴδια, τῆς νυκτὸς ἐπιστάσης, μένοντες μόνον τοῦ παρανύμφου, ὅστις μέλλει νὰ κλείσῃ τὸν νυμφικὸν θάλαμον.

Ὅσοι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἔλθωσι τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου ἔρχονται τὴν ἐπιούσαν, ὁπότε ἐπαναλαμβάνονται πᾶσαι αἱ τοῦ γάμου διατυπώσεις. Ὀκτὼ ἡμέρας κατὰ συνέχειαν διαρκοῦσιν αἱ διασκεδάσεις αὗται, εἰς ἃς φοιτῶσιν οἱ μουσικοὶ μετὰ πολλῶν

ἄλλων θαμνοῶν. Αἱ ἡμέραι αὗται εἰσὶν ἡμέραι χαρᾶς, καὶ ἕκαστος δύναται ἐλευθέρως νὰ πορευθῇ ἐκεῖ, νὰ φάγῃ, νὰ πῖν καὶ νὰ χορεύσῃ· ὁ δὲ γαμβρὸς οἰκουρεὶ καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας ταύτας, διότι λέγεται ὅτι κακὸν εἶναι νὰ διαβῇ *τρίστρατον* εἴτε ποταμὸν, εἴτε ἔλθων τοῦ οἴκου. Τὰ ἐξοδα τοῦ γάμου ἅπαντά εἰσιν εἰς ἕως τῆς νύμφης, ἀλλὰ καὶ ὁ γαμβρὸς μετὰ τὰς ὀκτὼ ἡμέρας συνήθως τελεῖ εἰς τὸν πατρικὸν αὐτοῦ οἶκον *ἀντίγαμον*, ὅστις εἶνε σχεδὸν ἕμοιος καθ' ὅλα πρὸς τὸν γάμον.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν τελετῶν τούτων, ὅταν, παρελθούσης τῆς τεραχῆς τῶν εὐθυμιῶν, οἱ νυμφεῖοι ἐπιστρέψωσιν εἰς ἐκτουσ, δύνανται νὰ ζήσωσιν ἐν ἀνέτει, τοῦλάχιστον τὴν *σελήνην* τοῦ *μέλιτος*, διὰ τοῦ σίτου καὶ τῶν ἀργυρίων, ἅτινα ἡ μεγαλοδοξία τῶν τιμησάντων τὸν γάμον αὐτῶν τοῖς ἐπρομήθευσεν.

Ἐπιστάσης δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ τοκετοῦ, προσκαλεῖται εἰς τὸν οἶκον τῆς ἐγκυμονούσης ἡ μάϊα καὶ οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς· καὶ ὅταν αἱ ὠδίνες καταλάβωσιν αὐτὴν κλείεται ἡ θύρα τοῦ δωματίου, ἐν ᾧ εὕρισκεται, καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ εἰσέλθῃ ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἀλλὰ πάντες οἱ συγγενεῖς παραμένουσιν ἐν ἄλλῳ δωματίῳ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τῆς μάϊας. Ἄμα τὸ κυφοροῦμενον ἴδη τὸ φῶς, ἡ λειτουργὸς τῆς θεᾶς Εἰλεθεῖας παρατηρεῖ τὰ διακριτικὰ τοῦ φύλου του σημεῖα, καὶ ἂν μὲν ἦν ἄρρεν ἐκφωνεῖ *θηλυκὸ μὲ τὸ 'ρα αὐτῆ*, ἂν δὲ θῆλυ, *ἀρσενικὸ μὲ τὸ 'ρα αὐτῆ*· λέγει δὲ τὸ ἀντίθετον πρὸς ἀποπλάνησιν τῶν τυχόν παρεσδυσάντων πονηρῶν πνευμάτων, ἅτινα δύνανται νὰ βλάψωσι τὸ νεογόν, ἀλλὰ πειθόμενα εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς μάϊας καὶ μὴ εὕρισκοντα ὅτι ἐκείνη ἐξέφωκονσε διασκεδάζονται ἀσχάλλοντα.

Ἐν σκάφῃ γίνεται ὕδωρ θερμὸν, ὅπου ἡ μάϊα καὶ αἱ εὐειδέστεραι τῶν ἐκεῖ γυναικῶν βίπτουσιν ἅλας καθαρὸν, ἵνα τὸ θρέφος προσκλήσῃται πᾶν σοιχείον καλλονῆς ἐνυπαρχούσης εἰς ἐκείνας. Διὰ τοῦ ἀλατιμένου τούτου ὕδατος λούεται τὸ θρέφος μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ καθαρίζεται ἀπὸ πάσης ἀκαθαρσίας ἀκολούθως σπαργανοῦται, καὶ διαβιβασθὲν ἀνωθεν τοῦ ἐν τῇ σκάφῃ ὕδατος τρεῖς ἐναλλάξ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς μάϊας εἰς ἄλλης τινὸς συγγενοῦς εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος ἵσταμένης, φέρεται εἰς τὴν μητέρα παρὰ τῆς μάϊας, εὐχομένης αὐτῇ *καλοφρίξικο* καὶ *καλὰ σαράντα*· εἰς δὲ τὸ ὕδωρ βίπτονται ἀργύρια ἀνήκοντα εἰς τὴν μάϊαν, ὡς ἀντιμίσηθον τῆς ἐργασίας τῆς.

Μετὰ ταῦτα νηθεῖσα ἡ μάϊα στήνει εἰς τὸ πρᾶτὴν κεφαλὴν τῆς λεχοῦς μέρος τῆς κλίνης σιδηράτρακτον, εἰς οὗ τὴν κορυφὴν ἐμπερνᾷ σκόρδον καὶ ἀρόμιμον λευκόν, ἅτινα μένουσιν οὕτως ἐπὶ ὀκτὼ

ἡμέρας ὅπως ἀποδιοπομπῶσι τὴν βρασκάναν. Ταῦτα δὲ πάντα διαπράττονται ἐν τῷ κεκλεισμένῳ δωματίῳ, ἢ εἰς τὸ ὁποῖον εἰσοδος ἀπαγορεύεται εἰς πάντας, μέχρις οὗ ἔλθων ὁ ἱερεὺς εὐλογῆσθαι τὸ τέκνον. Ἡ θύρα ἤδη πρῶτον ἀνοίγεται εἰς τὸν λειτουργόν τοῦ Ἰψίστου, ὅστις ἔλθων ἀναικνῶσκει τὴν ἁρμοδίαν εὐχὴν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ θύρα ἀνοίγεται εἰς ὄλους. Σημειωτέον δὲ ὅτι εἰς τὸν ὠραιότερον ἐπιτρέπεται νὰ ἀσπαθῇ πρῶτος τὸ βρέφος, ἵνα μεταδώσῃ αὐτῷ μέρος τοῦ κάλλους του, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐγκρατεστέρην καὶ σωφρονεστέρην νὰ τὸ πρωτοηγάσῃ, ἢ κατὰ τὴν ἐγγώριον λέξιν *βρωμασίση*, ἵνα καὶ τὸ τέκνον ὁμοιάσῃ αὐτῇ· ὁ ἱερεὺς καὶ πάντες οἱ παρευρισκόμενοι λαμβάνουσι διάφορα τρωγάλια καλούμενα *χερητηούρια*, εὐχόμενοι πᾶσιν μὲν εὐτυχίαν εἰς τὸ τελεθῆν, ἀνάβρωσιν δὲ καὶ εὐτοκίαν εἰς τὴν τεκοῦσαν.

Καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τῆς βαπτίσεως, ἥτις λαμβάνει χώραν συνήθως μετὰ ὀκτὼ ἢ δέκα ἡμέρας, ἅπαντες αἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι πορεύονται καὶ εὐχονται τῇ λεχοῖ, λαμβάνοντες ἐκ τῶν ἀφθόνως ἐπὶ τραπέζης παρατεθειμένων γλυκυσματων, ὧν τὸ ἐγγώριον εἶνε ἄλευρος μετὰ μέλιτος συμπεφυρμένος, *ζυμόμελι* καλούμενον. Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦτο, καθ' ὃν τὸ τέκνον μὴ ἀπεκδυθὲν εἰσέτι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον διὰ τοῦ βαπτίσματος, δύναται εὐκόλως νὰ τρωθῇ ἀπὸ τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ, περιφρουρεῖται οὐδέποτε ἐγκαταλειπούμενον μόνον, κλειομένης ἐνωρὶς τῆς θύρας τοῦ οἴκου· καὶ αὐτὰ δὲ τὰ σπάργανα δὲν πρέπει νὰ ἴδωσιν οἱ ἀστέρες, ἢ καθὼς λέγεται δὲν πρέπει νὰ ἀστρονομηθῶσιν· καὶ ὅταν τὸ τέκνον βαπτισθὲν καὶ ἀναπτύχθῃ ἐξαχθῇ ποτε τοῦ οἴκου ἐν ὄρῳ νυκτός, τίθεται ἐπ' αὐτοῦ τεμάχιον ἕρτου ὡς ὕπλον κατὰ τῶν ἐξωτικῶν.

Μεθ' ἡμέρας ἐπτὰ ἀπὸ τῆς γεννήσεως τελοῦνται τὰ καλούμενα *εθρά*· κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην ἡ μάϊα δίνει τὴν *κούριαν*, ἀναρτᾷ δηλονότι λαχοῦριον δεδεμένον διὰ τῆς ζώνης τοῦ πατρὸς μεταξὺ δύο ξύλων, καὶ ἀφοῦ ἐναποθέσῃ τὸ βρέφος ἐπὶ τῆς αἰώρας ταύτης λαμβάνει θυμιατήριον δι' οὗ θυμιατῆ τὴν μητέρα, τὸ βρέφος καὶ τὸν οἶκον. Περὶ δὲ λύχνων ἀρὰς τίθεται ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας τράπεζα, ἐπ' αὐτῆς τρεῖς βρέα κουλούρια ἢ *μοσθρία* (*μογοθρία*) κατὰ τὴν ἐγγώριον ἔκφρασιν, ἐν μέσῳ δὲ τῆς τραπέζης ἐπιτίθεται λεκάνη πλήρης μέλιτος, καὶ εἰς τὰ χεῖλη αὐτῆς κολλῶνται τρεῖς νεόπλαστοι λαμπάδες· πᾶσα δ' ἡ ἐπιφάνεια τῆς τραπέζης καλύπτεται διὰ τρωγάλιων. Προσελθόντων δὲ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, ἀνάπτονται αἱ λαμπάδες, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἀφιερῶται εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἡ δὲ εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ ἡ τρίτη εἰς τὸν Πρόδρομον. Σιωπῇ ἐπικρατεῖ βαθεῖα καὶ μόνον φωνὴ ἀθώου παιδὸς διακόπτει αὐτήν, τὸ

Σύμβολον τῆς πίστεως ἀναγινώσκεται τρίς, προσηγορίας τοῦ νεογνοῦ κηρύσσεται ὁ ἅγιος, οὗ ἡ λαμπρὰ καίεται πρώτη. Αἱ Μοῖραι τότε κατέρχονται ὁράτοι καὶ καλομοιράζουσι τὸ τέκνον, λαμβάνουσαι καὶ τι ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἧς ἡ ἐπιφάνεια καλύπτεται ἄπασα, ἵνα μὴ αὐταὶ ῥίψασσι τὰς χεῖρας αὐτῶν εὐρωσι κενὰ καὶ δυσαρεστηθῶσιν. Εἰς δὲ τὸν προστάτην τοῦ παιδὸς ἅγιον τελεῖται λειτουργία μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας· τέλος πάντων μετὰ τὸ τέλος τῆς τελετῆς κόπτεται εἰς τεμάχια ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἄρτος, καὶ ἐμβαπτίζομενος εἰς τὸ μέλι προσφέρεται εἰς τοὺς περυσισκομένους, οἵτινες ἀναχωροῦσι μετὰ ταῦτα ἐπευχόμενοι πᾶν εἶδος εὐτυχίας.

(Ἐκ τοῦ ἡμερολογίου « Χρόνος. »)

ΠΕΡΙ ΤΙΝΟΣ ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΟΥ.

Πρὸς τὸν Κ. Γ. Τυπέλλον (υἱόν.)

Ζηλωτὰ φίλε.

Κομισάμενος κατὰ τὴν χαρμόσυνον τῆς κοσμοσωτηρίου τοῦ Θεοῦ λόγου ἐνανθρωπήσεως ἑορτὴν τὸ καλὸν σου γραμματίον καὶ τὴν ἐπισυνημμένην μικρὰν βίβλον, τὴν ἐπιγεγραμμένην « Grandi. Risposta ad una lettera del Dottore Alessandro Pini sopra alcune ricerche intorno a S. Maura e la Pravesa. Venez. 1686, » ὑπερήσθη μὲν ἰδὼν σε περὶ τὰ κατὰ τῆς πατρίδος ἡμῶν ἱστορίας σπουδάσματα φιλοτιμῶς ἀσχολούμενον, χάριτας δὲ σοὶ ὁμολόγησα καὶ ὁμολογῶ, ὅτι τοῦ σπανίου βιβλιαρίου τὴν αὐτοψίαν μοι παρέσχου· τῆς δὲ περὶ ἐμοῦ εὐγνώμονος δόξης σου αἰτίαν λογιζομαι οὐχ οὕτω τὸ ἐμὸν ἀξίωμα (πόθεν γάρ;), ὡς τὴν σὴν καλοκάγαθίαν· οἶδε γὰρ αὐτὴ καὶ τὰς μικρὰς ἀρετὰς μεγεθύνειν καὶ τὰς ὡς ἑτέρως ἔχοντα καλλωπίζειν. Ἐπεὶ δὲ καὶ παρ' ἡμῶν ζητεῖς μαθεῖν, εἴπερ καὶ ἀλλαχοῦ ἐκδέδεται τὸ ἐν αὐτῇ τῇ βίβλῳ βασιλικὸν χρυσόβουλλον, ἀποκρίνομαι σοὶ διὰ βραχέων ἅπερ τυγχάνω εἰδώς. Πρῶτον μὲν οὖν ἐν τῷ Ἑλληνομνήμονι (σελ. 506) ἐκδέδωκεν αὐτὸ ἐν ὑποσημειώσει εἰς τὸ ἱστορικὸν Κομνηνοῦ μοναχοῦ καὶ Πρόκλου μοναχοῦ ὁ ἀείδιμος τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας ταμίας, Ἀνδρέας ὁ Μουστοζύδης, ἐξ αὐτοῦ τοῦ βιβλιαρίου μετακτώσας αὐτό. Μετ' αὐτὸν δὲ τῷ 1856 ὁ Π. Ἀραβαντινὸς ἐν τῇ χρονολογίᾳ τῆς Ἠπέρου (Τόμ. Β. σελ. 314), οὗ δηλῶν μὲν ὁπόθεν εἶχε μεταγράψας αὐτό, ὡς οὐδὲ τῶν ἄλλων πηγῶν τοῦ ἀξιόπιστου αὐτοῦ συνεργανίσματος ἠξίωσε μνησθῆναι, ἐξ ὑπερμέτρου ἀναντιρρήτως φόβου μὴ τις αὐτὸν ἐπιδεικτιῶντα λογίσαιτο, τό τε οἰκτερόν πόνημα ἐνδεὲς πίστεως καὶ ἀκριβείας ἀποδείξας καὶ τοῖς ἀναγνώσταις πράγματα καὶ πειρασμοὺς παρέχων, οὐδὲν

δέον. Ἄλλ' οὖν ἐκ τε τοῦ προοιμίου καὶ πολλῶν παρενεθεμένων ἐν τῇ Χρονολογίᾳ ἰστορημάτων δηλὸς γίνεται πολλὰ ἐκ τοῦ Ἑλληνομνήμονος εἰς τὴν Χρονολογίαν παρεχόμενος ἀνώνυμος ὡς τὰ πολλὰ. Ἐκ δὲ τῆς ἐν σελ. 14 τοῦ προοιμίου ὑποσημειώσεως περὶ τίνος ἐν Ἰωαννίνοις εὐρεθέντος σημειωματαρίου, ὅπερ, ὡς φησὶ, συνήθως εἰς Κοσμάν τὸν Βαλάνον ἀναφερόμενον περιέχει καὶ « ἀντίτυπον (γρ. ἀντίγραφον) τοῦ χρυσοβούλλου τούτου, » εἰκάσειεν ἂν τις ὅτι ἐκ τούτου ἀντέγραψεν ὁ Ἀραβαντινὸς τὸ χρυσόβουλλον. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς τοῦ Ἀραβαντινοῦ ἐκδόσεως μετετύπωσεν αὐτὸ καὶ ὁ σοφὸς Μικλόσιχος ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τῶν Πρακτικῶν καὶ Διπλωμάτων σελ. 426 (ἐκδέδεται δὲ οὗτος ἐν Βιέννῃ τῷ 1865 ἐπιγεγραμμένος Acta et Diplomata Graeca medii aevi etc), εἰκάσας, οὐκ οἶδ' ὁπόθεν, ὅτι ἐκ τοῦ πρωτοτύπου αὐτὸ ἐξεδεδώκει ὁ Ἀραβαντινός· ἐσημείωσε δ' εἰς τὴν πέζαν καὶ τὰς ἐκ τοῦ Γρανδίου διαφόρους γραφάς. Καὶ ἀναπλήρωσεν δ' ἐποίησε μίαν ἐν τῇ φράσει « τὸν παρόντα χρυσόβουλλον ἐπιχορηγεῖ, » παρενθεῖς μετὰ τὴν λέξιν χρυσόβουλλον τὰ « λόγον αὐτῆς, » ὡς τὸ μὲν « λόγον » εὐλογον· παρελείπετο γὰρ ἡ λέξις αὕτη συνήθως ὑπὸ τῶν γραμματέων, ἵνα καὶ ταύτην αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ κανικλώματος καὶ τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἰνδικτιῶνος διὰ κινναβάρεως ἐπισημῆνται (βλ. *Παρθῶρ*. Τόμ. ΙΕ' σελ. 545 καὶ ΙΣΤ' σελ. 49)· τὸ μὲν τοι « αὐτῆς » παρέλκει. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου· ἄλλ' ὁ μὲν ἀείδιμος Μουστοζύδης ἐν τοῖς πολυμαθέσιν ὑποσημειώμασιν, ἅπερ ἐν τῷ Ἑλληνομνήμονι παρετέθηκεν, ὡς εἶθαι, πολλὰ τε ἄλλα σαφέστερον διαφωτίζει, ἐξ ὧν ὁ Γρανδιὸς ἐν τῷ προκειμένῳ βιβλιαρίῳ πραγματεύεται, καὶ τὴν περὶ τῶν Κραλῶν τῆς Σερβίας, ἰδίᾳ δὲ περὶ τοῦ Συμεῶν τοῦ ἐκδεδωκότος τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χρυσόβουλλον (ὅν οἱ Βυζαντινοὶ (βλ. Καντακουζ. ἱστορ. βιβλ. Δ. μγ. σελ. 314 ἐκδ. Bon. — Ν. Γρηγορ. Ῥωμαϊκ. ἱστορ. Ἀόγ. ΑΖ. 50. σελ. 537) Σίμωνα ὀνομάζουσιν οὐχ ὁμοίως ἅπαντες τὰ κατ' αὐτὸν ἱστοροῦντες), πῶς δηλὸν ὅτι βασιλεὺς τε καὶ αὐτοκράτωρ προσεκαλεῖτο Ῥωμαίων καὶ Κομνηνὸς ἐκ μητρὸς προσωνομάζετο. Εἰ δὲ τις ἐν τῷ Ἑλληνομνήμονι ἀπαντᾷ σμικρὰ διαφορὰ πρὸς τὸ παρὰ τῷ Γρανδίῳ κείμενον τοῦ χρυσοβούλλου, τοῦ μεταγράψαντος δήπου παράπτωμα θετέον αὐτῇ· ὁ Ἀραβαντινὸς περὶ τινὰ διαφέρων, ἔσθ' ὅπου δὲ καὶ σφαλόμενος (οἷον τὸ Βελίτζιος ἀντὶ Βεζήτζης καὶ Τάρον ἀντὶ Τράρον κτλ.) ὑποδηλοῖ τὰ ἔτι καὶ νῦν σωζόμενα ἐκ τῶν μνημονευομένων χωρίων, καὶ τὸ χάσμα τὸ μετὰ τὸ Πε. . . συμπληροῖ ὀρθῶς, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, Πετζιούς ἐκ τοῦ σωζομένου χωρίου Πιτζιούς· ἔτι δὲ καὶ τῷ Πεδενάτα ἄνω διορθοῖ ὡσαύτως Σουδενά τὰ ἄνω

καὶ τινὰ ἕτερα. Ἐκ τούτων δὲ φηίνεται ὅτι τῶν ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ τοπικῶν ὀνομάτων τὰ πλεῖστα καὶ νῦν ἐτι σώζονται, μαρτύρια τῶν ἐπιδραμόντων τὴν πολυπαθὴ πατρίδα ἡμῶν ἄλλοτρίων φύλων, ἅπερ πολλὰ μὲν αὐτὴν κακὰ ὡς τὰ πολλὰ ἔδρασαν, πλείονων μὲν τοὶ ἀγαθῶν ἠξιώθησαν, καὶ τελευταῖον οἱ πλεῖστοι συνεχωνεύθησαν ἐν τῷ θαυμασίῳ τῶν ἔθνων χωνευτηρίῳ καὶ γλώσσῳ θεῖαν τῆς βαρβάρου ἀνταλλαζόμενοι καὶ θρησκείαν θεοποιῶν ἀντὶ τῆς δυσσεβείας ἐνοστερισάμενοι· τὰ δὲ μηκέτι σωζόμενα ὀνόματα ὁ σοφώτατος δηλώσει χρόνος τῆ τῶν φιλοστῶρων συντόνῳ σπουδῇ, ἐπὶ μάλιστα ἀφίκτηται τὸ τριπόθητον ἐκεῖνο πλήρωμα· εἴθε δὲ τοῦτο ἡμῖν ὁ παρὼν κομίσει ἐνιαυτός! Τοῦτ' ἄριστος ἔστω ἡμῖν τοῦ ἔτους εὐαρχισμός. Ἐβῶσθε καὶ μέγα χαίρετε φιλοῦντες τὸν

Ἐν Ἀθήναις,
τῇ 4 Ἰανουρίου 1867.

ἡμέτερον
Σ. Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΝ.

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ. (1)

« Θεοῦ συνεργούντος ἔλεῦθ ἡμεῖς Αἰκατερίνα Δευτέρα Ἰμπεράτωρ καὶ αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν Μοσχοβίας, Κιωβίας, Βλαδμηρίας, Νοβογροδίας, Βασιλῆς Καζανίου, Βασιλῆς Ἀστραχανίου, Βασιλῆς Σιβηρίας, Κυρία Ποκοβίας, καὶ μεγάλη Κνεγίνα Σμολένσκου, Κνεγίνα Ἐστανδίας καὶ Αἰφανδίας Κορελίας, Τβερίας, Γιουργορίας, Περμίας, Βιατίας, Βολγαρίας καὶ ἄλλων Κυρία καὶ μεγάλη Κνεγίνα νέας πόλεως, Νιζοβίας γῆς, Τζερνυγορίας, Ρεζανίας, Ροστοβίας, Γεροσλαβίας, Βελοζερίας, Οὐδορίας, Ὀβδορίας, Κονδίας καὶ πάντων τῶν ἀρκτῶων μερῶν Προστάτις καὶ Κυρία Ἰβηρικής γῆς, Καρταλινίας καὶ Γεωργίας Βασιλέων καὶ γῆς Καβαρδηνίας, Τζερκασίου καὶ ὀρεινῶν ἡγεμονῶν καὶ ἄλλων ἐκ διαδοχῆς Κυρία καὶ δέσποινα.

Τῷ ἀληθῶς ἡμῖν ἀγαπητῷ πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Γοθθίας καὶ Καρφᾶ Ἰγνατίῳ καὶ ἅπασιν τοῖς ἐν Κριμαίᾳ Χριστιανοῖς τῆς Ἀνατολικῆς θρησκείας ὁποιασοῦν τάξεως ἐν γένει τε καὶ κατὰ μέρος Αὐτοκρατορικῆ καὶ εὐσπλαγχνικῆ προσαγόρευσις.

(1) Τοῦ ἀνωτέρου Χρυσοβούλλου ἀκριβῆς ἀντίγραφον ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρωτοτύπου ἀπέστειλεν ἡμῖν φιλοτιμῶς ὁ ἐν Μαριουπόλει ἐμπορευόμενος φιλόσοφος συμπολίτης Κ. Π. Κ. Καλογεράς, ὡς προῦπεσθῆναι τὸ παρελθὸν ἔτος γράψας τὴν ἐν τῷ φυλλαδίῳ 384, Μαρτίου 15, διατριβὴν ἀντίγραφον δὲ τῆρας τὴν αὐτὴν λέξιν καὶ ὀρθογραφίαν, ἀπαράλλακτον δὲ καὶ τὴν τῆς αὐτοκρατορίας ὑπαγραφήν, ὡς καὶ τὴν τοῦ ἐπικυρώσαντος τὸ Χρυσόβουλλον αὐτοκράτορος Παύλου. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῷ πρωτοτύπῳ πάντες οἱ τίτλοι καὶ αἱ λέξεις « ἡμῶν, ἡμέτερον κλ. » εἰσὶ γεγραμμένα κεφαλαίως γράμμασι.

Εὐλογήσειεν ἡ δεξιὰ τοῦ ὑψίστου τὸ εὐδιάθετον τῆς κοινῆς ὑμῶν ἐπιχειρήσεως· ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὑμῶν τῇ ἐκ Παχτζεσαργίου τῇ κατὰ τὴν 17 Ἰουλίου τοῦ παρελθόντος χρόνου σταλαίση ἀκριβῶς σκεψάμεναι τὴν πρὸς τὸ λυτρωθῆναι ὑμᾶς τοῦ ἀπειλητικοῦ ζυγοῦ καὶ εἰς αἰώνιον προσδραμεῖν ὑπακοὴν τοῦ ἡμετέρου Αὐτοκρατορικοῦ Κράτους κοινὴν ὑμῶν ἀγαθὴν κλίσιν καὶ ἐφρασιν, συναινοῦμεν παραλαβεῖν οὐ μόνον ὑπὸ τὴν εὐσπλαγχνικωτάτην ἡμῶν σκέπην ἅπαντας ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀγαπητὰ ἡμῖν τέκνα διὰ βίου ἐπαναπαύσει τοῖς οἷς κατὰ θυμὸν ἔχειν δύνασθε ἀγαθοῖς, καὶ ἐφ' ὅσον οἷόν τε τὴν ἡμετέραν ὑμῖν ἐπιδαφιλεύσαι φροντίδα.

Συναινοῦμεν ἐπομένως ἀπολασεῖν ὑμᾶς ἐκ τῆς ἡμῶν Βασιλείας οὐ μόνον τῶν δικαίων καὶ προνομίων, ὅσας ἐξ ἡμῶν ἐκπαλαί καὶ ἐκ τῶν διαδόχων ἡμῶν πάντες οἱ ἡμέτεροι ὑπήκοοι ἐφῆδονται, ἀλλ' ἔτι καὶ προσετάξαμεν·

α. Ἐπὶ τῆς τελείας ὑμῶν μετοικεσίας ἐν τῇ τοῦ Ἀζωβίου ἐπαρχίᾳ δι' ἡμετέρας γενέσθαι δαπάνης τὴν ἀπὸ Κριμαίας μεταφορὰν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν, ὅσον δυνατόν μεταγαγεῖν, μάλιστα τῶν τῶν ἀπόρων καὶ τῶν ὑπ' ὀφειλὴν τυγχόντων τοῦ Χάνου τε καὶ τῆς ἐκεῖ διοικήσεως, ἅπερ καὶ ἐκ τοῦ ἡμετέρου ταμείου ἐξονήσασθαι κελούμενον, ἐφ' ᾧ παρ' ἡμῶν καὶ ἡ χρῆζουσα δεδιόριται ποσότης.

β. Διὰ τὸ τῆς ἀποικίας ὑμῶν λυσιτελέστερον ἐνιδρῶσαι αὐτὴν ἐν τῇ τοῦ Ἀζωβίου ἐπαρχίᾳ πόρρω τῶν ἄλλων ἀποικιῶν εἰς γῆν ἀποχωρῶσαν κατὰ τὴν τῆς Σολόνας καὶ ἄλλων ποταμῶν παραποταμίαν καὶ τὴν Ἀζωβίου θάλασσαν, ὅπου καὶ τὴν τῶν ἰχθύων ἄγρην ἄφθονον ἐν ταῖς κτήσεσιν ὑμῶν ἐξετε, ἧς τὴν διὰ παντὸς λυσιτέλειαν πανευσπλάγγχνως ἐν πάσῃ ἀτελείᾳ τῇ πρὸς τὸ ἡμέτερον ταμεῖον τῇ ὑμῶν δωρούμεθα κοινότητι· εἰς κατοικίαν δὲ τοῖς ἐμπόροις, τεχνίταις καὶ μεταπράταις τὰς τῆς ἐπαρχίας πόλεις ὀρίζομεν Αἰκατερινοσλάβιον καὶ Μαριανόπολιν ἅτε δὴ τῇ ἐμπορικῇ συντεινούσας.

γ. Διηρημένων κατὰ κλάσεις τῶν βασιλικῶν ἀποικίων, εἰς δεκαετίαν πανιλεῶς ἐλευθέρους πάντας ἀποκαθιστώμεν οἷς δῆποτε βασιλικῆς δασμοφορίας τε καὶ ὑπηρεσίας φθινομένου δε τοῦ τῆς δεκαετίας χρόνου ἕκαστον τῷ ἡμέτερῳ ταμείῳ ἐτησίως ἀποδοῦναι καθυποβάλλομεν τοὺς μὲν ἐμπόρους ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῶν ἀνά ἐν ἀπὸ τῶν ἑκατῶν, τοὺς δὲ τεχνίτας, ὡσπερ καὶ τοὺς πολίτας ἀνά ρούβλια δύο ἀπὸ κάθε αὐλῆς. Τοὺς γεωργούς δὲ οὐκ ἀπὸ τοῦ ὑποκειμένου αὐτῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἧς ἔλαχον γῆς στρεμμάτων τριάκοντα ἀνά πέντε ἐτησίως ἀποδοῦναι καπήκια ἀπὸ παντὸς στρέμματος, καὶ τῶν ἀποικίων τοὺς μὲν ἀποροῦντας βοηθεῖσθαι ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ταμείου οὐ μόνον τοῖς τοῦ πρώτου χρό-

νου χρειώδεις, αλλά και διάφοροι σκοπίμοι οἱ ἐπισπεύειν τὴν γῆν καὶ κτήνεσιν ἀναγκάσις καὶ τοῖς πρὸς τὸ οἰκοδομεῖν ἐπιτηδεῖσις ἅπασιν, ὧν τὴν ἀπότισιν εἰς τὸ Ἡμέτερον ταμεῖον ἐν δέκα ποιήσασθαι ἔτεσιν, ὡσαύτως καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν τῇ Ἡμετέρᾳ ἀνεγερθῆναι δαπάνῃ ὅσοι δὲ εὐποροῦντες τυγχάνουσιν, ἔξεστιν αὐτοῖς ἰδίᾳ δαπάνῃ οἰκοδομεῖν ἐν ἡ ἔλαχον γῆ οἰκίας καὶ ἐργαστήρια, ἀποθήκας τε καὶ μηχανουργεῖα, καὶ ὅσα ἂν ἄλλα βούλωντο, ἅπανσι κοινῶς μηδὲν προσδιορισμῶ καταλύματος στρατιωτικῶ καθυποβαλλομένοις, εἰ μὴ ἔντισι πολέμου περιστάσει, ὅτε χρεῶν τὴν στρατιὰν διὰ τῆς ὑμῶν διαδοῖναι γῆς· σύμπαντες δὲ ἐλεύθεροι τῆς στρατιωτικῆς ἀποτίσεως τῶν νεοσυλλέκτων ἔσεσθε, ἐξαιρουμένων ὅσοι ἰδίᾳ θελήσει τὴν Ἡμετέραν στρατιωτικὴν ὑπουργεῖαν ἡμεῖρονται.

δ'. Τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Ἰγνατίῳ πανευσπλάγγως διὰ βίου τὴν πνευματικὴν διοίκησιν ἐγγειρίζομεν πάντων τῶν ἀπὸ Κριμαίας μετ' αὐτοῦ ἐξεληλυθότων καὶ τοῦ λοιποῦ ἐξελευσομένων ἀποίκων, ᾧ ἀμέσως ὑπέκειν δέον τῇ ἀγιωτάτῃ Ἡμετέρᾳ διοικούσῃ συνόδῳ τῶν ἱερέων οἵτινες αὐτῷ συνηκολούθησαν πάντως τὰς ἰδίας παροχίας αἰ ἐλαχον ἔξουσιν, ὑποτασσόμενοι αὐτῷ καὶ τοῦ λοιποῦ δυναμένῳ ἰδίᾳ χειροτονεῖν ἐκλογῇ καὶ ἄλλους, οὓς ἡ χρεία ἀπαιτήσῃ ἐν τῷ αὐτοῦ ποιμνίῳ, καθάπερ καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἐκκλησιαστικῶν.

ε'. Τὸ δικαστικὸν καὶ πολιτικὸν τοῖς κοινοῖς νόμοις παρακολουθήτω τῆς Ἡμετέρας βασιλείας ὑπ' ἀλλήλων ἐλευθεροῖς ψήφοις τῶν προεστώτων ἐκλεγόμενων, οἵτινες καὶ ἀξιώματα ἐχέτωσαν καὶ μισθοὺς ὡς τέτακται ἐν τῇ τοῦ Ἀζωβίου ἐπαρχίᾳ ὑπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς τοῦ τοποτηρητοῦ διοικήσεως. Ἡ ἐν ταῖς κώμαις καὶ χωρίοις προφυλακὴ ἀπὸ παντὸς συναντήματος ἐπιτήδεος ἐφόροις ἐκ Ρώσων ἐμπιστευθήσεται, οἱ οὐτε κρίσις οὐτέ τι ἄλλο ἐπιτέτραπται,

εἰ μὴ τὸ συνηγορεῖν καὶ φύλακας εἶναι τῶν ἐγκατοίκων.

Ἐφεξῆς μετὰ τὸ ἀποκατασταθῆναι ἕκαστον τῶν βασιλικῶν ἐγκατοίκων εἰς ἡν ἐξελέξατο τάξιν, συγχωροῦμεν αἰωνίως καὶ διαδοχικῶς ἡδεσθαι τῇ ἀπολαύσει πάντων, ὧν κατὰ τοὺς κοινοὺς νόμους καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἐγκατοίκων τῆς Ἡμῶν βασιλείας ἀπολαύσουσι τῆς ἐλευθέρου δηλαδὴ ἐμπορίας ἔξω τε καὶ ἔνδον τῆς ἐπικρατείας Ἡμῶν, οἱ καὶ πρὸς πλείονα ὠφέλειαν συγκεχώρηται ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐμπορικῶ κατασκευάζειν πλοῖα, καὶ μηχανουργεῖα ἀνοικοδομεῖν ὅσα τε ἀναγκαῖα καὶ ὠφέλιμα, καὶ τῇ ἐμπορίᾳ συμφέροντα οἰκοδομήματα καὶ ἀμπελῶνας ἐαυτοῖς ἐμφυτεύειν, ὧν τινων τὸν οἶνον ἐν μὲν τῇ Ἡμετέρᾳ ἀποικίᾳ μικροῖς μέτροις, ἐν δὲ τοῖς ἔνδον τῆς Ῥωσικῆς ἐπικρατείας πόλεσι καὶ χώραις πῖθοις δυνασθε πωλεῖν, ἐπεκτεινομένοις ἐν αἷα δὴποτε ἐμπορεῖσθαι αὐτοῖς δύνამίς τε καὶ ἐφεσίς, καὶ τέλος ὑπὸ τὸ Ἡμέτερον αὐτοκρατορικὸν σκήπτρον τοῖς τῶν νόμων ὑπερασπίσεισθαι ἀπολαύουσιν.

Πανηγυρικῶς ἐλεγεῖντων παρ' Ἡμῶν τῶν προνομίων τούτων ἀπάσῃ τῇ ὑμῶν κοινότητι, ἐπὶ τῷ ἔχειν αὐτὰ τὴν ἰσχύον ἐπὶ αἰώνιον διαδοχὴν ἰδίᾳ χειρὶ ὑπεγράψαμεν καὶ τῇ βασιλικῇ Ἡμῶν σφραγίδι κυρωθῆναι προτετάξαμεν. Δέδοται ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ Ἡμῶν Καθέδρᾳ τῆς Ἁγίουπετροπόλεως, ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἐπτακοσιοστῷ ἑβδόμηκοστῷ ἐνάτῳ Μαΐου κα', τῆς Ἡμετέρας δὲ βασιλείας δεκάτῳ ἑβδόμῳ.

Επισημνεῖται

Павелъ, Губернаторъ.

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Τῶν συντακτῶν τις τοῦ ἀνά χειρᾶς περιοδικῶ, παθὼν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἕνεκα τῆς συντόνου ἐργασίας, ἔγραψε παίζων πρὸς τινὰ τῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν λογίων φίλων, ὅτι ἐφλυάρησεν ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος εἰπὼν, « διπλοῦν ὀρώσιν οἱ μαθόντες γράμματα » διότι αὐτὸς μαθὼν ἔστερηθη καὶ τῆς ἀπλῆς ὀρά-

σεως. Ὁ δὲ λόγιος φίλος, ὅστις καὶ διὰ λόγῳ καὶ διὰ γραφῆς εὐεργετῆ τὴν κοινὴν πατρίδα, παρωδήσας τὸ γνωμικὸν ἀπέστειλε τῷ γράφοντι, συνοδευσας καὶ δι' εὐτραπέλου ἐπιστολῆς, ἣν τινὰ νομίσαντες ἀξίαν τῆς προσοχῆς τοῦ ἀναγνώστου παραθέτομεν ἐνταῦθα ἐν ἀποσπάσματι. « Ἐλαβον τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 9 Ἰανουαρίου, ἐν ἡ παρετήρησα τὴν δικαίαν σου ἀγανάκτησιν κατὰ τοῦ εἰπόντος ὅτι

« διπλοῦν ὀρώσιν οἱ μαθόντες γράμματα. » Ἐπαθον δὲ παράδοξόν τι ἐν τῷ ἀναγινώσκειν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς σου· ἡσθάνθη δὴλονότι ἐλαφρόν τινα καὶ λίαν εὐάρεστον γαργαλισμὸν περὶ τὴν δεξιάν μου μὴνιγγα, καὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦτό ἐστιν ὃ δὴ καλοῦσί τινες ποιητικὸν οἶστρον· διότι, ἅμα τῷ γαργαλισμῷ, ἡσθάνθη ἐν ἐμοὶ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ διὰ στίχων διορθῶσαι τὸ κακῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου γνωμολόγου εἰρημένον. Τί παράδοξον πράγμα ὃ ποιητικὸς οἶστρος! Μόλις μὲ κατέλαθεν, εἰ καὶ ἐλαφρότατα, καὶ ἐν ἀκέρει ἐποίησα τὸ ἐξῆς, « πρότερον οὐδὲν πώποτε ποιήσας, » ὡς ἔλεγεν ὁ Κριτῶν πρὸς τὸν Σωκράτην. Ἀλλὰ δισταζῶ νὰ σοὶ ἀνακοινώσω τῆς Μούσης μου τὸ προῖον, μὴ εἴπῃς καὶ περὶ ἐμοῦ ὅτι καὶ περὶ τοῦ ἀρχαίου γνωμοδότου, καὶ τότε θὰ γείνωσιν οἱ μασκαράδες δύο. Ἐλησημόνησα γράφων ἐν ἀποκρῶ κάλλιστῃ δύνῃμιν νὰ ὀνομασθῶ μασκαράς, ἄνευ κινδύνου ν' ἀπολέσω οὐδὲ κερκίν τῆς μεγάλης ποιητικῆς μου δόξης!!! Ἰδοὺ σοὶ λοιπὸν οἱ στίχοι μου·

« Ἀπλοῦν ὀρώσιν

» ὅμως τραγωδοῖν

» οἱ πλοισιώτατοι·

» Διπλοῦν δ' ὀρώσιν

» ἀλλὰ πειρώσιν

» οἱ λογιώτατοι. »

στίχοι ἴσως ἀνάλατοι, διότι ἐποιήθησαν ἄνευ θείας ἀντιλήψεως, οὐδὲ μ' ἐνέπνευσε Μοῦσα οὐδεμία, οὔτε Ἐλικωνιάς, οὔτε Ἀρκιδία τις τετραπέδαρος, διότι οὐδεμίαν ἐπεκαλεσάμην. Περιέχουσιν ὅμως ἀλήθειαν ἀναντιρρήτην, καὶ διορθῶσι τοῦ ἀρχαίου γνωμολόγου τὸ ἡμαρτημένον γνωμικὸν ἀπόφθεγμα. Ἐνοεῖται δὲ ὅτι περὶ μόνων τῶν ἐν Ἑλλάδι λογιωτάτων ὁ λόγος, διότι τούτους εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ὁ γράφας ἐκεῖνος, ὅστις φαίνεται ἀρχαιότερος τοῦ Πτωχοδρόμου, μὴ ἀνχνούς τοῦ ταλαιπώρου ποῦτου λογιωτάτου τὴν Ἰλιάδα.

- Ἄφου δὲ τάχα γέγονα γραμματικὸς τεχνίτης
- Ἐπιθυμῶ καὶ τὸ ψῶμιν καὶ κῆταλον καὶ ψῶξαν,
- Καὶ διὰ τὴν πείναν τὴν πολλὴν καὶ τὴν στενοχωρίαν
- Ἰξρίζω τὴν γραμματικὴν καὶ κλαίω καὶ φωνάζω·
- Ἀνάθεμα τὰ γράμματα! Χριστὲ καὶ ποῦ τὰ θέλει!
- Ἀνάθεμα καὶ τὸν κερκὶν καὶ ἐκαίην τὴν ἡμέραν,
- Ὅπου μὲ παρεδώκανε εἰς τὸ σχολὸν ἐμένα,
- Τάχα νὰ μᾶθω γράμματα, τάχα νὰ ζῶ ἀπ' ἐκαῖνα κλ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΚΟΡΙΤΣΑΣ (1).

Ἰπὸ στρατιωτικὴν ἐποψίν θεωρουμένη ἡ Κοριτσά, εἶναι ἡ πύλη, εἴτε ἡ κλεῖς τῆς Ἡπείρου. Διό-

(1) Ὁρα Πανθ. τόμ. Α', σελ. 69 καὶ 447.

τι περικυκλουμένη κατὰ τὰ τρία πλευρὰ ὑπὸ τῶν ὀρέων τῆς Πίνδου, καὶ σχηματίζουσα τὴν μόνην δίοδον, κατὰ τὴν μεσημβρινὴν ῥάχιν «Κιάρη» (ὁδὸς πρὸς τὰ Ἰωάννινα) 4 ὥρας μακρὰν, ἥτις θεωρεῖται ὡς ἄλλη Θερμοπύλαι, ἔχουσα ἐκατέρωθεν καὶ δύο στενωποὺς λίαν δυσβάτους, ἀνατολικῶς μὲν τὸ Κοζέλιον, δυτικῶς δὲ τὴν ῥάχιν «Γιάντσι», παρέχει εἰς τὸν ξένον, τὸν κάτοχον τῆς Κοριτσᾶς, τὴν εἰσοδὸν πρὸς τὴν Ἡπειρον.

Εἰς δὲ τὴν κοιλάδα τῆς Κοριτσᾶς δύναται νὰ εἰσέλθῃ τις ἀνατολικῶς διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Δεβόλης «Τσαγκῶν» (ὁδὸς Καστορίας, Σιατίστης, Βογατζικῶ κλ.), ἀνατολικοβαρείως διὰ τῆς ῥαχέως «Πρεκθῆς», τὸ πάλαι Σελασφόρου (ὁδὸς Βιτωλίων), ἀρτικῶς δὲ διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ ποτὲ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ τῆς Μαλέκης (ὁδὸς Ἀχρίδος, ἄνω Ἀλβανίας). Εἰς τὴν Ἡπειρον δύναται νὰ εἰσέλθῃ τις, πλὴν τῆς Κοριτσᾶς, καὶ διὰ τῆς παραλίου πεδιάδος τοῦ Βερατίου, ἀλλὰ τῆς Κοριτσᾶς ἡ θέσις, καθὸ κεντρικὴ, εἶναι πλέον ἀξιόλογος. Δυτικῶς ἀπέχει τοῦ Αὐλώνας 28 ὥρας, μεσημβρινῶς τοῦ Ἰονίου πελάγους «τῆς Σαγιάδος», 36, καὶ ἀνατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης, 46 ὥρας.

Ἡ κορυφὴ τῆς Πίνδου, ὁ Γράμμος, ἀπέχει ὥρας 7, ὥστε τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο, ἐν ᾧ κεῖται ἡ πόλις, εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄλων τῶν τῆς Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας. Διότι τὰ ἀπὸ τὸν Γράμμον πληγάζοντα ὕδατα, σχηματίζουσι ἀνατολικῶς τὸν Ἀλιάκμονα ποταμὸν, καὶ δυτικῶς τὸν ποταμὸν τῆς Κορίνθης, τοῦ Βιθικουκίου, τῆς Κοριτσᾶς τὸ Δουναβέσιον, καὶ τῆς Δεβόλης, χυνομένους εἰς τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον. Ἀναχωρῶν τις ἐκ Κοριτσᾶς, δύναται διὰ τῆς κορυφαίας γραμμῆς τῆς Πίνδου, νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς νὰ παρεκκλίνῃ ποσῶς· Διὸ καὶ ὄρος τοῦτο ἐπιτοπίως λέγεται « Μωράβη ».

Ὅτι ἡ Ὄθωμανικὴ Κυβέρνησις ἐξελέξατο πάντοτε ὡς τὸ κατ' ἄλλοτ' ἀποκλειστικὸν κεντρικὸν ὄργανον τῶν στρατευμάτων τῆς, πρὸς καταστολὴν τῶν κατὰ κερκὸς ἀναφνεμένων στασιαστῶν ἐν Ἡπείρῳ, ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς·

Ἐπὶ τοῦ πολέμου τῆς Πύλης μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Τεπελένης, διὰ τῆς Κοριτσᾶς εἰσῆγαγε τὸν Ὄθωμανικὸν στρατὸν ὁ Ἰσμαήλ Πασσᾶς Παλλάσσας. (Ἡ Παλλάσσας ἀπέχει 2 ὥρας τῆς Κοριτσᾶς. Ἄλλη εἶναι ἡ τῆς Χιμάρης.) Ὅτι τὸ 1833, ἔτος ἐπολέμου ὁ Σουλτάνος τὸν ἄλλον ἀντάρτην τῆς Ἡπείρου Σουλχτάρ Πόνταν, κατὰ τὸ ὄχυρότατον ὄρος τῆς Μελεσίνης, ὁ στρατηγὸς Μαχμούτ Πασσᾶς εἰς Κοριτσάν ἔθεσε τὸ στρατόπεδόν του, καθὼς καὶ ὁ Σαδραζάμη; ἄλλοτε, ὁ Ρεσίτ Πασσᾶς τὸ 1845, καὶ τελευταῖον ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Γλιώνη Λέξκ τὸ 1847, ὁ Δαρβοχῶρ Πασσᾶς.

Πλήν τῶν ἄνω περιστάσεων, αἰτίνες καταδεικνύουσιν ὅτι ἡ Κοριτσά πολεμικῶς πλεονεκτεῖ τῶν πέριξ μερῶν, εἶναι δὲ καὶ μέρος ἀναπόσπαστον τῆς Ἠπείρου, καὶ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, οὐχ ἦττον καὶ οἱ κάτοικοι, ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, εἶναι φύσει πολεμικοὶ, εὐφυεῖς καὶ δραστήριοι, συνειθισμένοι εἰς τὴν σκληραγωγίαν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς τε πόλεως καὶ τῶν πέριξ ἀναβαίνει μέχρι τῶν 35,000 ψυχῶν, ἐξίσου χριστιανῶν καὶ Τούρκων, ἐξ ὧν οἱ τελευταῖοι εἶναι πάμπτωχοι.

Εἰς τῶν συνδρομητῶν.

ΠΟΙΗΣΙΣ

Ἄρ ἔμειπεν τὰ κάλλη της,
Ἡ δρόσος ὅμως λείπει,
Ὡς τὴν ἐσπέρας ἔαρως
τὰ περιβάλλει λύπη
Περιπαθῆς καὶ μαγεκῆ.
Ὡ μᾶλλον ματαιόμμενα
Εὐωδιάζουτ' ἄνθη.
τὸ βλέμμ' ἄρ ἔμαράνθη.
Πλήρ φῶς οὐράνιον ἐκεῖ.

2

τὴν εἶδες πρὶν τὸν κάλυκα
Κενώση τῆς πικρίας;
Χροιάρ ὡς τὰ τῆ ἔδιδα
καὶ αὔρας κ' εὐωδίας
Ἡ ῥοδοπέφυρος ἦως.
Ἐβάδιζε; τοῦ ἔρωτος,
Μ' ὑπόπτερον τὸν πόδα,
Στεμμένην μὲ τὰ ῥόδα,
Ὡς τὰ τὴν ἔφερ' ὁ Θεός.

3

Πλήρ τῆς χαρᾶς τ' ἀμέριμνον
Εἶναι τοῦ κόσμου τοῦτου,
Εἴτ' ἠδογὴ πτερόεσσα
Σπαταλωμένου πλούτου
Εἰς τοὺς λειμῶνας τῆς ζωῆς.
τῆς λύπης δὲ τὰ δώματα
Εἴτ' ἄνω ἐκτισμένα
Ἐκεῖ, τὰ πάθη ξένα.
Ὁ κόσμος; πόθωρ ἐνδεής.

4

τὴν βλέπεις ὀλοστέρακτος;
Ἄλλοια χάρις τώρα.
Κοσμοῦν τὰ θεῖα κάλλη της
τοῦ παραδείσου δῶρα.
Σιγᾶ, λαλεῖ ἡ μειδιᾷ;

τὰ χρῖνα μὲ τὰ δάκρυα
Νομίζεις ὅτι φαίνει
καὶ θέλγει καὶ πικραίνει
Ἡ γλυκερά της λαλιά.

5

Ἐμπνέει τι θεσπέσιον
καὶ τήκει τὴν καρδίαν,
Ὅποταν περιβάλλεται
τῆς λύπης τὸν μαρτύρον
Ἡ ὠραιότης κ' ἀρετή...
Ἐπὶ τῆς γῆς ἐξόριστος,
Φοβεῖσαι μήπως φύγη...
Αὐτεῖ καὶ καταρῖγει.
Δὲν τὸ γνωρίζει πλὴρ αὐτῆ.

6

τὸ ὑψηλὴν κυπάρισσον
Νὰ κάθηται τὴν εἶδα,
Ὁ τῶν μηνμάτων σύντροφος
πρὸς τ' ἄνω τὴν ἐλπίδα
Ὡς ἀνατείνων ἀγρυπνῶν,
καὶ τὴν ψυχὴν ἡ λύπη της
πρὸς τ' ἄνω ἀφαρπάζει...
Σιγᾶ κ' ἀναβιάζει
τὸ πένθος της πρὸς οὐρανόν.

7

στὰ χεῖλῃ τὸ παράπονο...
κ' ἄρ δὲν λαλοῦν τὰ καίει...
στὸς ὀφθαλμοὺς τὸ δάκρυον...
Θρηνοῦσι κ' ἄρ δὲν ῥέει...
Εἰς τὸν πνιγμένον της κλαυθμῶν
Ζητεῖ τὰς ἀληθόθρας της
Ν' κρύψ' ἐπιτηδείως
Πλήρ σ' ἀποσπ' ἀκουσίως
τὸ δάκρυ καὶ τὸν στεναγμόν.

8

Μ' ἐσθῆτα ἀτημέλητον,
Μὲ κόμην λελυμένην,
Ἐτὸς ἀνθρώπος ἐξάλλοι
τὴν εἶδα καθημένην.
τί τὴν ψυχὴν της συγκινεῖ;
Ὡς ἄγγελος ἀόρατος
Μ' αὐτὴν τὰ συνωμίλει
κ' ἀκτίς τὰ τὴν ἐγίλει
τοῦ παραδείσου φαιρή.

9

Μὴν εἶναι δημιούργημα
Ἐμπλήκτον γαρτασίας;
Μὴν εἶναι γλυκὸ ὄραμα
Ἐρωφίλου καρδίας;
Ὅποιον κάλλος ἀγλαόν,

Εἰς τόσον ὄψος αἶρεσαι,
Εἰς τόσην πλάνην ῥέπεις
Μακάριόν τι βλέπεις,
Θρητὸν πλὴρ εἶναι κ' αὐτῆ ὄν.

10

Ὡ πλάσμα ἀγγελόμορφον'.
τὰ δάκρυα κ' ἄρ πίης,
Ἄθάρατον κ' οὐράνιον
Ἀκτῖνα ἐπιχύνεις
Εἰς τὴν ψυχὴν μου φωταυγῆ.
Ἐν βλέμμα, ἔν μειδιάμα
Ἀνάμεσα τῶν στόνων,
κ' ἄρ φέρη βαθὸν πόρον,
Γλυκὸς παράδεισος ἡ γῆ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΟΡΑΗ.

(Συνέχ. ἴδε φολ. 400.)

11.

Ἐκ Παρισίων 3 Ἰανουαρίου 1821.

Ἀγαπητὴ κύριε Κορτόσταυλε (εἰς Λόνδρον).

πρῶτον εἰς σὲ γράφω, τὸ νέον ἔτος τοῦτο. ἔχει λοιπὸν καὶ πρῶτος τὰς εὐχὰς μου, εὐχὰς ὁμοίας τῶν ὁποίων ἔδωκεν ὁ Ἰσάκ πρὸς τὸν Ἰακώβ, ἂν καὶ δὲν εἴμεθα οὔτε σὺ Ἰακώβ οὔτ' ἐγὼ Ἰσάκ. « Δόξη σοι ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς δράσεως τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ποιότητος τῆς γῆς, καὶ πλῆθος σίτου καὶ οἴνου. » Αἱ εὐχαί, βλέπεις, εἶναι πλοῦσαι· ὅθεν μὴ φθονήσης νὰ μεταδώσης ἀπ' αὐτὰς καὶ εἰς τοὺς φίλους Φραγκιάδην καὶ I. Μαυρογορδάτον, καὶ τοὺς λοιποὺς συμπατριώτας. εὐτυχεῖτε ὅλοι! ἐπειδὴ κρίνω τὴν εὐτυχίαν σας εὐτυχίαν τῆς πατρίδος.

ἔλαβον τὴν ὁποίαν μ' ἔστειλες ἐπιστολὴν διὰ τοῦ χρηστοῦ Βογορίδου. ὠττύτως μ' ἔφερε καὶ ὁ φιλητάς τὸ ζήτηθὲν βιβλίον, περὶ τοῦ ὁποίου σὲ εὐχαριστῶ, προσμένων καὶ τὴν φανέρωσιν τῆς τιμῆς του διὰ νὰ τὴν περάσω εἰς τὸ ἔχειν τοῦ μεταξὺ μας λογαριασμοῦ. Ἐπέρασκα ὡς τόσον φρ. 23, 50, τὰ ὁποῖα μ' ἔδωκεν ὁ κύριος Πίκολλος ἐκ διαταγῆς σου.

τὴν 25 Νοεμβρίου ἔστειλα πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τὴν εἰκόνα μὲ βιβλία, γράψας νὰ τὴν ἐντοπίσωσιν εἰς τὸν βιβλιοθήκην. Ἐρανέρωσα εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς συνδρομητὰς εἰς βοήθειαν τῆς ζωγράφου.

Εἰς Μασσαλίαν κατευωδῶθησαν (καὶ τοὺς προσμένω καθ' ὅσον) δύο νέοι σπουδασταὶ πεμπόμενοι ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους, οἱ ὁποῖοι μὲ λέγουσι, ὅτι μετὰ τὴν τελειοποίησιν καὶ ἐπιστροφὴν αὐτῶν, μέλλουσι νὰ πέμψωσιν ἄλλους δύο, καὶ μετὰ τούτους ἄλλους, καὶ οὕτω καθεξῆς δύο πᾶσαν φορὰν. τοὺς γράφω κ' ἐγὼ, ὅτι τώρα καὶ τώρα μόνον ἠμποροῦν νὰ κυ-

ρηθῶσιν ὅτι ἔχουν γυμνάσιον, ἐπειδὴ τὸ κτίζουσι εἰς τὴν πέτραν. Ἔως τώρα ἐκρέμετο ἀπὸ τὴν ζῶν ἡ τὸν θάνατον, ἀπὸ τὴν μονὴν ἢ τὴν ἀναχώρησιν ἐνὸς ἢ δύο διδασκάλων, ἦγον ἐστηρίζετο εἰς τὴν ἄμμο. Ἐπρεπε νὰ τὸ κάμωσι πολὺ ἀρχήτερα· ἀλλ' ὁμοῦς ἄς γίνωνται τὰ κακὰ, καὶ ἄς μὴ παραπονούμεθα διὰ τὴν ἀργοπορίαν των. καὶ πάλιν εὐτυχεῖτε!

Ὁ συμπατριώτης καὶ φίλος
ΚΟΡΑΗΣ.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας στέλλω βιβλία δῶρα εἰς τὴν δημοσίαν σας βιβλιοθήκην, ἐν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ νέα ἔκδοσις τῶν συγγραμμάτων τοῦ d' Aguesseau, ἐκείνου δηλαδὴ εἰς τὸν ὅποιον ἔψαλε τὴν ὠδὴν κατὰ τὸ 1702 ἔτος, Ἀντώνιος ὁ Κοραῆς. Πέμπεται ἡ ἔκδοσις εἰς τόμους 16 ὡς σημεῖον εὐγνωμοσύνης ἀπὸ τὸν ἐκδότην, ὅστις ἔβαλεν εἰς τὸν πρῶτον τόμον εἰς χρυσοῦν χαρτίου φύλλον ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν

A la bibliotheque publique
des habitans de Chios
en reconnoissance
de l'Ode chantée
il y a plus d'un siècle
en l'honneur de notre illustre
d'Aguesseau
par un de leurs compatriotes
l'éditeur des oeuvres de d'Aguesseau.

15.

Ἀγαπητὴ κύριε Κορτόσταυλε,

φοβούμενος τὸν κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν φοβερίζοντά με θάνατον, ἔκρινα δικαίον νὰ βάλω εἰς ἀσφάλειαν τὴν ὁποίαν σὲ ὑπεσχέθην χρυσοῦν ταβανθῆκην. ὅθεν ἀφίνων αὐτὴν εἰς τὸν δερμάτινον σακκίον, εἰς τὸ ὅποιον καὶ μ' ἔστάλη, τὴν ἔβαλα εἰς ἄλλο σακκίον καννάβινον, τὴν ἔβραψα, τὴν ἐσφράγισα μὲ τὴν αὐτὴν σφραγίδα τῆς παρουσίας ἐπιστολῆς (εἰκόνα τοῦ Ἀσκληπιοῦ), καὶ ἐπέγραψα τὸ ὄνομά σου. οὕτως ἐτοιμασμένην τὴν ἔθηκα εἰς ἐν ἀπὸ τὰ συρτάρια τοῦ τραπέζιου μου καὶ τὴν ἐκλείδωσα. ὅταν ἀκούσης τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου μου, γράψε πρὸς τὸν φίλον μου καὶ ἐκβιβαστὴν τῆς διαθήκης μου (exécuteur testamentaire) M' Francois Thurot, Professeur de philosophie, au Collège Royal de France, ὅστις θέλει τὴν σύρειν ἀπὸ τὸν τόπον της καὶ σὲ τὴν παραδώσειν, ἢ πέμψειν ὅπου εὐρίσκεσαι. ἴσως εἴπῃς, «καὶ διατί δὲν μὲ τὴν πέμψεις τώρα;» Ἄλλὰ, φίλε, ἡ ταβανθῆκη φέρει τ' ὄνομά μου καὶ τ' ὄνομα τοῦ χαριστοῦ. οἱ δύο τοῦ οἴου σπουδάζουσι ἐδῶ, αὐτὸς, ἂν καὶ ἀπίθανον, ὅχι ὁμοῦς ἀδύνατον, ἐνδέχεται νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπιθυμίαν νὰ

ἰδῆ τὴν πόλιν μας. Ὅλα ταῦτα μεθ' ἑαυτοῦ εἰς κίνδυνον νὰ φανῶ καταφρονητὴς τοῦ δώρου του.

Σ' εὐχομαι νὰ ἐπάρης ἀπ' αὐτὴν ταβάκον ἐκατονταετής.

3-Ἰανουαρίου, 1824

Ὁ φίλος ΚΟΡΑΗΣ.

Μὴ κοινωνήσης ὅσα σὲ γράφω εἰς κανένα.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΕΠΙΛΟΓΩΣΙΣ.

« Φροντίδες πως δευτέραι σοφώτεραι », εἶπεν ὁ σκιανικὸς φιλόσοφος (1), καὶ τῆς σοφωτάτης ταύτης γνώμης τὸ ἀναμφήριστον καὶ πραγματικὸν ἐπιπέδων ἰδίων ἕκαστος ἔργων ἀρμολοζόμενον βλέπει ὅσαι ἡμέραι τε καὶ ὥραι.

Τῷ παρελθόντι ἔτει ἐξεθέμην ἐν τῇ Πανδώρα (2) διόρθωσιν παλαιοῦ τινος ἐπιτομίου ἐπιγράμματος τῶν βυζαντινῶν χρόνων, σωζομένου ἐν τῷ ναφ. τῆς κατὰ τὸ χωρίον Κουρσουλῶ (τῶν Ἐλεγκμῶν) τῆς Βιθυνίας κειμένης ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀθερείου ἔνθα, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ φερομένου ἐπιθέτου: Κομηνηροφύς, ἀναγνωστὴν ἔκρινα: Κομηνηροφύτος, κατὰ τὸ παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Μανασσῆ: « Πορφυρόφυτος κλάδος. » Τὴν τοιαύτην γοῦν ἀνάγνωσιν ἐπταισμένην κατιδὼν νῦν προάγομαι ἐπιδιορθῶσαι. Ἀναγνωστὴν τοίνυν: Κομηνηροφύς, ὡς εὖρον γεγραμμένην τὴν λέξιν καὶ ἐν ἄλλοις ἰάμβοις, ἀναφερομένοις εἰς τὴν γενεαλογίαν τῆς Θεοδώρας Ῥαούλαινας Πρωτοβεστιαρίας, ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου, τῆς δευτερευούσης ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου ὀϊον (στίχ. 5):

Ἡ κλήσις οὖν μοι τυγχάνει Θεοδώρα,
Κωντακουζηνή καὶ Παλαιολογίσσα [γρ. γίνα],
Κομηνην, Ραούλαινα' πρὸς δὲ τοῖς, ἔφρον
Κωντακουζηνῶ θυγάτηρ Ἰωάννου,
Κομηνηροφύς ἁγγέλων ὑμνουμένου [γρ. νων], κτλ.

Ἰσαύτως καὶ ἐν ἄλλοις πάλιν (στίχ. 43):

Κομηνηροφύς ἁγγέλων ὑμνουμένων.

Τοὺς δὲ στίχους αὐτοὺς, σὺν τῷ ἠρωελεγεῖῳ ἐπιγράμματι τῷ εἰς τὴν ναὸν τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἐκ τοῦ Θεοαναίου λεγομένου χειρογράφου τεύχους

(1) Εὐρ. ἱκπὺλ. στίλ. 436.

(2) Τόμ. ΙΣΤ', σελ. 284.

λαβῶν ὁ πολυκλεῆς δουκάγιος ἐξέδωκεν ἐν ταῖς εἰς τὸ τοῦ Ζωναρᾶ Χρονικῶν Ἱστορικῆς Σημειώσεσιν αὐτοῦ (1).

Ἀναγνωστὴν ἄρα τοῦ ἐπιγράμματος ἐκείνου τὸν στίχον οὕτω:

Κομηνηροφύς, ἀρετῶν πασῶν τύπος.

Ἐκ Πάτμου.

Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ.

ΠΟΙΝΑΙ ΕΝ ΠΕΡΣΙΑ. Τὰ δικαστήρια ἐν Περσίᾳ εἶναι ὡς ἔγγιστα ἐν ἡ καταστάσει ἦσαν καὶ πρὸ δύο ἢ τριῶν αἰώνων. Ὁ ἀνώτατος ἄρχων εἶναι καὶ ἀνώτατος δικαστής, ἔχει ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου ἐπ' ἀπάντων τῶν ὑπηκόων του· πλὴν δὲ τινῶν παραχωρήσεων, αἷς ὀφείλει εἰς τὴν τοῦ κλήρου ἐπέμβασι, οὐδὲν τὸν ἐμποδίζει εἰς τὴν ἐξάσκησιν τούτου τοῦ πατριαρχικοῦ, ὡς τινες λέγουσιν, ἀξιώματος. Ἐπειδὴ δὲ δὲν δύναται νὰ δικάζῃ πάντας μόνος, παραχωρεῖ ἐν μέρει τὴν πληρεξουσιότητα αὐτοῦ εἰς τὸν σείχ-οὐλ-ισλάμ (ἀρχηγὸν τῶν πιστῶν), εἰς τὸν καδὴν, τὸν μουφτήν, τὸν μολλάν κλπ. Οἱ δικασταὶ οὗτοί εἰσιν ἴσοι, μεθερμηνεύουσιν ἐλευθέρως τὰς ἀληθείας ἢ τὸ Κοράνιον. Οἱ δολοφόνοι δίδονται πολλὰς εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ θύματος, οἷτινες τοὺς βασανίζουσι κατὰ βούλησιν· αἱ ποιναί, εἰς αἷς καταδικάζουσι τὰ δικαστήρια, εἰσὶ ποικίλαι· στρέβλωσις, ἀκρωτηρίασις, ἐξόρυξις τῶν ὀφθαλμῶν, καρποτομία, μαχαίρωσις, ἀγχόνη, ἀνασκολοπισμός, διαμελισμός· αἱ ἐλαφρότεροι ποιναί εἰσιν, ἡ μαστίγωσις, ὁ βραβδισμὸς καὶ ὁ κύφων (carcan, χαρχάλι), τὸ ὅποιον εἶναι καὶ σήμερον, ὅποιον ἦτο εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Charetin (Γάλλου συγγραφέως) ἦτοι τριγῶνον σχηματιζόμενον ἐκ τριῶν τεμαχίων ξύλου κερφωμένων τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Ὁ λαίμωρος περιορίζεται μεταξὺ αὐτῶν, μὴ δυνάμενος νὰ στραφῇ τὸ ὅπισθεν τεμαχίον καὶ τὸ ἀριστερὸν εἰς 40 δακτύλων μήκος, τὸ δεξιὸν ἔχει τὸ διπλάσιον σχεδὸν μήκος, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ἐγκλείουσι τὸν καρπὸν τῆς χειρὸς ἐντὸς τεμαχίου ξύλου ἡμικυκλοειδοῦς, ὅπου κρέμαται ὡς ἐν ἀρπάγῃ· καὶ ἐπειδὴ ταχέως ὁ βραχίον μέρει πόνων ἀποκάμνει, ἐπιτρέπουσι τῷ καταδικῶ νὰ στηριχθῇ ἐπὶ βράβδου ἢ κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς. Ἡ μηχανὴ αὕτη εἶναι χονδροειδῆς καὶ ἄτεχνος.

(1) Σελ 33 τῆς ἐν Παρισ. ἐκδόσεως.

ΓΡΙΦΟΣ.

